

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتاب معلم

(راهنمای تدریس)

dl.YMoalem.ir

آموزش قرآن

پایه اول (هفتم)

دوره اول متوسطه

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : کتاب معلم آموزش قرآن دوره اول متوسطه (هفتم) - ۸۱/۱

مؤلفان : یونس باقری، سیدمهدی سیف، سیدهادی محدث، سیدمحمدحسین میرباقری و مسعود وکیل
ویراستار : محمد کاظم بهنیا

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سید احمد حسینی

صفحه‌آرا : راحله زادفتح‌اله

حروفچین : سیده فاطمه محسنی

مصحح : سید کیوان حسینی، حمید فروتن

امور آماده‌سازی خبر : فاطمه پزشکی

امور فنی رایانه‌ای : حمید ثابت کلاچاهی، پیمان حبیب‌پور

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ اول ۱۳۹۲

حَقّ چاپ محفوظ است.

بخش اول - کلیات ۱

- آموزش قرآن در جست‌وجوی چیست؟ ۲
- ساختار و محتوای کلی کتاب آموزش قرآن سال اول متوسطه ۶
- تعریف، اهمیت و جایگاه اجزای اصلی آموزش قرآن ۷
- الف) قرائت ۷
- ب) مفاهیم (درک معنا) ۸
- ب) شناخت قرآن ۱۱
- بسته آموزشی درس قرآن ۱۲
- آشنایی خانواده دانش‌آموزان با برنامه آموزش قرآن و نقش حمایتی آنها ۱۳
- روش کلی آموزش قرآن ۱۵
- روش تدریس روان‌خوانی و قرائت ۱۵
- چگونگی تقویت روخوانی قرآن دانش‌آموزان ۲۰
- روش آموزش مفاهیم (درک معنا) ۲۳
- روش آموزش موضوعات شناخت قرآن ۲۹
- روش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ۲۹
- پرسش و ارزشیابی مستمر ۳۰
- الف) قرائت ۳۲
- ب) مفاهیم ۳۳
- زمان‌بندی تدریس دروس ۳۵
- ویژگی‌های دبیر موفق قرآن کریم ۳۶

بخش دوم - روش تدریس دروس ۴۰

روش تدریس :

- درس اول ۴۱
- درس دوم ۵۶
- درس سوم ۶۵
- درس چهارم ۷۲
- درس پنجم ۸۲
- درس ششم ۹۰
- درس هفتم ۹۸
- درس هشتم ۱۰۵
- درس نهم ۱۱۲
- درس دهم ۱۲۰
- درس یازدهم ۱۲۷
- درس دوازدهم ۱۳۴

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم «الرحمن * علم القرآن * خلق الانسان * علمه البيان»

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، برنامه آموزش قرآن مدارس چند بار بررسی، اصلاح و تکمیل گردیده و آخرین تجدیدنظر و تولید برنامه جدید از سال ۷۷ آغاز شده است. مهم ترین رویکرد برنامه جدید آموزش قرآن، جامعیت این آموزش است؛ یعنی، آموزش قرآن به نحوی باشد که همه حیطه های یادگیری را شامل شود و به ویژه بر حیطه عاطفی که متکفل ایجاد و تقویت انس و علاقه دانش آموزان به قرآن و یادگیری آن است، تأکید ورزد. از سوی دیگر، تمامی موضوعات ضروری آموزش قرآن، مانند روخوانی، روان خوانی، صحت قرائت، توانایی درک معنای عبارت ها و آیات ساده قرآن کریم، آشنایی با معارف انسان ساز قرآن و تدبیر در آیات الهی را در حد امکان شامل شود.

بر این اساس، می توان از آموزش جامع قرآن کریم چنین تعریفی ارائه کرد: «آموزش جامع قرآن، فرایندی است برای دستیابی به توانایی قرائت صحیح، درک معنا، تدبیر در آیات و آشنایی با معارف قرآن به منظور تقویت ایمان، عمل صالح و انس با قرآن کریم.»

با توجه به رویکرد یاد شده، سه هدف اساسی آموزش قرآن در دوره های تحصیلی، علاوه بر تقویت انس و علاقه به قرآن کریم، عبارت است از: توانایی خواندن قرآن در دوره ابتدایی، درک معنای عبارت ها و آیات ساده در دوره متوسطه اول و تدبیر در آیات قرآن کریم و آشنایی با شرح و توضیح آنها در دوره متوسطه دوم.

شایان ذکر است که با توجه به جامعیت اهداف آموزش قرآن در هر یک از دوره های تحصیلی، سایر اهداف نیز متناسب با شرایط ذهنی و روحی دانش آموزان مورد توجه قرار می گیرد.

در این کتاب ابتدا با رویکرد، اصول، اهداف و روش های آموزش عمومی قرآن و سپس به تفصیل با شیوه آموزش قرآن در دوره متوسطه اول آشنا می شوید.

بخش اول

کلیات

آموزش قرآن در جست‌وجوی چیست؟

در آموزش و پرورش، درس قرآن درصدد است به تدریج دانش‌آموزان به مهارت‌های پایه و اصلی در استفاده از قرآن کریم دست یابند. این مهارت‌ها عبارت است از:

۱- توانایی خواندن قرآن کریم

۲- توانایی درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم

۳- آشنایی با روش‌های ساده و اولیه تدبیر در قرآن کریم

این سه مهارت باید به انس با قرآن کریم منجر شود. اصلی‌ترین رکن انس با قرآن کریم خواندن روزانه آیاتی از کلام‌الله مجید است، به نحوی که این خواندن همراه با سه مهارت اصلی یادشده در حدّ قابل قبول باشد.

بدیهی است که این سه مهارت اصلی و انس با قرآن کریم مانند اسکلت و ارکان اصلی یک بناست. هرچند برپایی و ایستادگی یک بنا بر اسکلت و ارکان اصلی استوار است، اما تا این اسکلت با سایر اجزای ضروری یک ساختمان تکمیل و پوشانده نشود، آن ساختمان برای سکونت و زندگی قابلیت لازم را ندارد.

از این رو، در آموزش قرآن متناسب با هر پایه تحصیلی اموری مانند شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم و علاقه‌مندی به خواندن قرآن به صورت زیبا و آهنگین، آشنایی با مفهوم و مضمون پیام‌های قرآنی و ارتباط آنها با زندگی ما، آشنایی با برخی از داستان‌های قرآنی، انجام فعالیت‌های جذاب و متنوع که زمینه‌ساز تقویت علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن است، خواندن روزانه و مستمر قرآن و برخی امور دیگر، همه با هم بنای محکم و زیبای آموزش قرآن را می‌سازد.^۱

دانش‌آموزان در درس قرآن، با چه توانایی و آموخته‌هایی وارد کلاس اول متوسطه می‌شوند؟

با اهداف جامع آموزش قرآن در آموزش و پرورش آشنا شدید. از مجموعه این اهداف غیر از موضوع انس با قرآن کریم و علاقه‌مندی به یادگیری آن مهم‌ترین هدف آموزش قرآن در دوره ابتدایی دستیابی به توانایی خواندن آرام و شمرده قرآن کریم از روی مصحف کامل آموزشی است. انتظار می‌رود عموم دانش‌آموزان کلاس شما به این توانایی دست یافته باشند. در غیراین صورت، با مطالعه قسمت «چگونگی تقویت روخوانی قرآن دانش‌آموزان» در همین کتاب، در طی یکی دو جلسه زمینه ارتقای

۱- برای آشنایی با موضوع آموزش عمومی قرآن می‌توانید بیوست شماره یک را با عنوان «سواد قرآنی صحبت» که در آخر همین

کتاب آمده است، مطالعه کنید.

توانایی موردنظر را فراهم آورید. البته این کار در کنار آموزش دروس کتاب پیش می‌رود، اما با مطالعه آن قسمت بهتر می‌توانید نواقص دانش آموزان را شناسایی و جبران کنید.

ضمناً دانش آموزان در سه سال دوم دوره ابتدایی با معنای برخی کلمات ساده و آشنای قرآن کریم که در فارسی نیز رایج است آشنا شده‌اند و آموخته‌اند که برخی ترکیب‌ها و عبارات ساده، کوتاه و زیبای قرآن کریم را معنا کنند. این امر زمینه بسیار مناسبی را برای آموزش بخش مفاهیم (درک معنا) کتاب سال هفتم فراهم آورده است.

یکی از بخش‌های جذاب و ارزشمند آموزش قرآن در دوره ابتدایی، آشنایی و یادگیری پیام‌های قرآنی و کاربردهای عملی آنها در زندگی است. این بخش نیز زمینه‌ساز یکی از فعالیت‌های جدیدی است که در دروس کتاب آموزش سال هفتم آمده است.

اهداف درس آموزش قرآن در هریک از پایه‌های تحصیلی دوره متوسطه اول

ردیف	قلمرو	سال اول	سال دوم	سال سوم	
۱	شناختی	- شناخت با ویژگی‌های مهم رسم الخط مصحف آموزشی - آشنایی با معنای تعدادی از کلمات پرکاربرد ^۱ قرآن کریم - تشخیص کلمات ساده قرآنی هم‌خانواده و ریشه آن‌ها - آشنایی با برخی از آداب ظاهری و باطنی تلاوت قرآن کریم - آشنایی با نمونه‌هایی از : الف) اعجاز قرآن کریم ب) پیام‌های قرآنی ج) تأثیر قرآن بر زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان و سایر جوامع بشری د) جایگاه رفیع قرآن در نزد اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان - شناخت قرآن از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام و اهل بیت علیهم السلام از دیدگاه قرآن کریم	- آشنایی با ویژگی‌های مهم رسم الخط ایرانی مصحف شریف - آشنایی با حروف عربی که در زبان فارسی یکسان تلفظ می‌شوند . - آشنایی با معنای تعدادی از کلمات پرکاربرد قرآن کریم - آشنایی با برخی از آداب ظاهری و باطنی تلاوت قرآن کریم - آشنایی با نمونه‌هایی از : الف) اعجاز قرآن کریم ب) پیام‌های قرآنی ج) تأثیر قرآن بر زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان و سایر جوامع بشری د) جایگاه رفیع قرآن در نزد اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان - شناخت قرآن از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام و اهل بیت علیهم السلام از دیدگاه قرآن کریم	- آشنایی با ویژگی‌های مهم رسم الخط مصری (عثمان طه) مصحف شریف - آشنایی با معنای تعدادی از کلمات پرکاربرد قرآن کریم - آشنایی با برخی از نکات ساده و پرکاربرد درباره ترجمه زیباتر و دقیق تر عبارات قرآنی - آشنایی با نمونه‌هایی از : الف) اعجاز قرآن کریم ب) پیام‌های قرآنی ج) تأثیر قرآن بر زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان و سایر جوامع بشری د) جایگاه رفیع قرآن در نزد اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان - شناخت قرآن از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام و اهل بیت علیهم السلام از دیدگاه قرآن کریم	

۱- ویژگی این کلمات پرکاربرد در جدول وسعت و توالی ذکر شده است.

<p>- توانایی روان‌خوانی قرآن کریم از روی مصحف‌های آموزشی و ایرانی</p> <p>- توانایی روخوانی قرآن کریم از روی مصحف شریف با رسم الخط مصری (عثمان طه)</p> <p>- توانایی معناکردن عبارات و آیات قرآن کریم شامل پرکاربرد، از طریق ترجمه کلمه به کلمه آنها</p> <p>- توانایی تلفظ صحیح حروف عربی در عبارات و اذکار نماز</p> <p>- توانایی معناکردن صیغه‌های پرکاربرد فعل امر در قرآن، براساس آموخته‌های درس عربی</p>	<p>- توانایی روان‌خوانی ده جزء دوم قرآن کریم از روی مصحف آموزشی</p> <p>- توانایی روخوانی قرآن کریم از روی مصحف شریف با رسم الخط ایرانی</p> <p>- توانایی نسبی تلفظ صحیح حروف عربی در عبارات و اذکار نماز</p> <p>- توانایی معناکردن عبارات و آیات قرآن کریم شامل کلمات پرکاربرد از طریق ترجمه کلمه به کلمه آنها</p> <p>- توانایی معناکردن صیغه‌های پرکاربرد فعل ماضی و مضارع در قرآن، براساس آموخته‌های درس عربی</p>	<p>- توانایی روان‌خوانی قرآن کریم از روی مصحف آموزشی</p> <p>- توانایی معناکردن عبارات و آیات قرآن کریم شامل کلمات پرکاربرد از طریق ترجمه کلمه به کلمه آنها</p> <p>- توانایی معناکردن کلمات هم‌خانواده با بهره‌گیری از برخی قواعد ساده عربی مانند علائم جمع سالم، جمع مکسر و ...</p>	<p>۲</p> <p>مهارتی</p>	
<p>- علاقه به قرائت زیبا و صحیح قرآن کریم</p> <p>- علاقه به آشنایی با زندگی و خدمات برخی از قاریان، حافظان، مفسران، اندیشمندان و هنرمندان قرآنی</p> <p>- علاقه به استفاده از رسانه‌های قرآنی و شرکت در فعالیت‌های متنوع مراکز قرآنی</p> <p>- علاقه به آشنایی بیشتر با آموزه‌های قرآنی و فهم عبارات و آیات قرآن کریم</p> <p>- علاقه به بهره‌مندی از آموزه‌های قرآن کریم در زندگی</p>	<p>- علاقه به قرائت زیبا و صحیح قرآن کریم</p> <p>- علاقه به فهم معنای عبارات و آیات و کسب آموزه‌های قرآنی</p> <p>- علاقه به رعایت آداب تلاوت قرآن کریم</p> <p>- علاقه به شرکت در فعالیت‌های مختلف قرآنی</p> <p>- علاقه به آشنایی با زندگی و خدمات برخی از قاریان، حافظان، مفسران، اندیشمندان و هنرمندان قرآنی</p> <p>- علاقه به بهره‌مندی از آموزه‌های قرآن کریم در زندگی</p>	<p>- علاقه به بزرگداشت، تکریم و احترام به قرآن کریم</p> <p>- علاقه به قرائت زیبا و صحیح قرآن</p> <p>- علاقه به رعایت آداب تلاوت قرآن کریم</p> <p>- علاقه به آشنایی با زندگی و خدمات برخی از قاریان، حافظان، مفسران، اندیشمندان و هنرمندان قرآنی.</p> <p>- علاقه به درک معنای عبارات و آیات و کسب آموزه‌های قرآنی</p> <p>- علاقه به بهره‌مندی از آموزه‌های قرآن کریم در زندگی</p>	<p>۳</p> <p>نگرشی</p>	

ساختار و محتوای کلی کتاب آموزش قرآن سال اول متوسطه

کتاب دانش‌آموزان از دوازده درس تشکیل شده است. هر درس طی دو هفته یعنی دو جلسه کامل (۹۰ دقیقه‌ای) آموزش داده می‌شود. ساختار محتوای کلی هر درس به شرح زیر است.

جلسه اول

۱- متن کامل دو صفحه از قرآن کریم: برای تمرین روان‌خوانی قرآن کریم در جلسه اول هر درس تمرین قرائت دو صفحه از قرآن کریم در نظر گرفته شده است. قابل ذکر است با توجه به برنامه‌ریزی کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی و متوسطه، در نظر است که تمرین قرائت قرآن از آغاز تا پایان سوره توبه در دوره ابتدایی و از آغاز سوره یونس تا پایان قرآن کریم برای دوره متوسطه اول منظور شود. در سال اول متوسطه، دانش‌آموزان قرائت آیات سوره یونس تا پایان سوره مؤمنون را آموزش دیده و تمرین می‌کنند. در جلسه اول هر درس دو صفحه از قرآن در کتاب درسی آمده است و دانش‌آموزان تا جلسه آینده هر روز یک صفحه از قرآن را در خانه می‌خوانند. به این ترتیب در هر هفته، هفت صفحه از قرآن خوانده و تمرین می‌شود، که در جلسه اول هر درس، دو صفحه از این هفت صفحه در کلاس و از روی کتاب درسی تدریس و تمرین می‌شود.

ضمناً دانش‌آموزان، همراه با کتاب درسی یک لوح فشرده (DVD) نیز دریافت می‌کنند. این لوح حاوی متن کامل قرآن کریم و قرائت ترتیل استاد محمد صدیق منشاوی و استاد شهریار پرهیزکار است. دانش‌آموزان صفحات قرآنی را که در خانه تمرین می‌کنند. علاوه بر کتاب درسی باید از این لوح مشاهده کرده و قرائت موردنظر خود از یکی از دو قاری را گوش دهند. روش کامل استفاده از لوح فشرده و نیز روش تدریس و تمرین قرائت به‌طور کامل در همین بخش کلیات کتاب خواهد آمد. در بخش آموزش قرائت از درس چهارم به بعد تلفظ صحیح حروف فاصل عربی نیز آموزش داده شده است.

۲- بخش مفاهیم (آموزش درک معنا): در هر جلسه درسی قسمتی نیز برای آموزش مفاهیم (درک معنا) در نظر گرفته شده است. معمولاً این بخش شامل دو یا سه فعالیت است که یکی کامل کردن جدول کلمات است و دیگری ترجمه کردن عبارات ساده‌ای از آیات درس توسط دانش‌آموزان. روش تدریس کامل این بخش نیز در قسمت روش تدریس خواهد آمد.

۳- انس با قرآن در خانه: سومین قسمت از محتوای هر جلسه، تکلیف «انس با قرآن در خانه» است. این تکلیف چهار تمرین دارد.

تمرین اول: خواندن صفحات قرآنی مشخص شده به میزان روزانه یک صفحه، از یک جلسه

درس قرآن تا جلسه بعد.

تمرین دوم: تکمیل ترجمه برخی از عبارات و آیات درس

تمرین سوم: جست‌وجوی برخی ترکیب‌ها و عبارات ساده که دانش‌آموز می‌تواند آنها را معنا کند.

تمرین چهارم: جست‌وجوی یک پیام قرآنی. قابل ذکر است از آنجا که دانش‌آموزان با پیام

قرآنی در دوره ابتدایی آشنا شده‌اند، عموماً می‌توانند از صفحه‌هایی که مشخص شده، حداقل یک پیام زیبا و کوتاه قرآنی یافته و آن را معنا کنند.

جلسه دوم

محتوای جلسه دوم، هر درس مانند جلسه اول است، با این تفاوت که اولاً به جای دو صفحه قرآن کریم، یک صفحه آمده است و ثانیاً سومین فعالیت بخش مفاهیم، قطعه زیبایی از آیات همان جلسه است که در شکل قرآنی در کتاب آمده که دانش‌آموزان آن آیات را قرائت کرده و ترجمه آن را با استفاده از آموخته‌های قبلی خود تکمیل می‌کنند.

بقیه بخش‌ها و از جمله تکلیف «انس با قرآن در خانه» کاملاً مانند جلسه اول است.

تعریف، اهمیت و جایگاه اجزای اصلی آموزش قرآن

برای دستیابی به اهداف موردنظر، محتوای آموزش از اجزای خاصی تشکیل می‌شود. در این

قسمت تعریف، اهمیت و جایگاه اجزای مختلف محتوای آموزش قرآن بیان می‌گردد.

محتوای آموزش قرآن از سه بخش اساسی قرائت، مفاهیم و شناخت قرآن تشکیل می‌شود.

الف - قرائت

برای قرائت ممکن است تعاریف مختلفی موردنظر باشد. در این قسمت، به توضیح آنچه در

برنامه آموزش عمومی قرآن موردنظر است، می‌پردازیم. منظور از قرائت قرآن کریم، خواندن کلمه‌ها و

عبارت‌های قرآنی از روی کتاب درسی یا مصحف شریف است. معمولاً خواندن قرآن از بخش خوانی

و شمرده خوانی آغاز می‌شود و تا خواندن به صورت روان و با سرعت معمولی ادامه می‌یابد. گاهی از

خواندن در حد شمرده خوانی و آرام، به روخوانی تعبیر می‌شود و از خواندن با سرعت معمولی به عنوان

روان خوانی قرآن کریم یاد می‌شود.

با توجه به اهداف آموزش قرآن در دوره ابتدایی، منظور از قرائت در این دوره، کسب مهارت

روان خوانی آیات مندرج در کتاب درسی و شمرده خوانی (روخوانی) قرآن کریم از روی مصحف شریف

با رسم‌الخط آموزشی است. در دوره متوسطه اول، منظور از قرائت قرآن کسب مهارت روان خوانی

قرآن کریم با رسم الخط آموزشی است.

از قرائت قرآن در آموزش عمومی قرآن کریم در دوره ابتدایی و متوسطه اول همین حد مورد نظر است. باید بدانیم که قرائت صحیح و فصیح، واجد ویژگی‌های دیگری چون تلفظ صحیح حروف خاص عربی، رعایت احکام تجوید، وقف و ابتدا، صوت و لحن نیز است؛ اما در آموزش عمومی قرآن، اتخاذ تدابیری چون برانگیختن دانش‌آموزان به استماع نوارهای قرائت آموزشی در کلاس درس و خارج از آن، زمینه افزایش علاقه و انگیزه آنان را به یادگیری کامل تر قرائت قرآن فراهم می‌آورد.

در بخش‌های آینده در این زمینه و نیز چگونگی تشویق دانش‌آموزان به فعالیت‌های افزون بر برنامه اصلی در آموزش قرائت، توضیحات کافی ارائه خواهد شد.

اهمیت و ضرورت آموزش قرائت: بدیهی است آشنایی و انس گرفتن با هر کتاب از خواندن آن آغاز می‌شود. از آن جا که قرآن کریم، کلام الهی است، همواره بر خواندن آن تأکید شده است. در واقع، حتی اگر این خواندن بدون درک معنا باشد، دارای آثار تربیتی و اخلاقی است و یاد خدا را به همراه دارد. از این رو، آموزش قرائت از آغاز آموختن قرآن تا دستیابی به حداقل مهارت‌های مورد نظر ضروری است و هم چنین در هیچ یک از مراحل آموزش و برنامه‌ها و فعالیت‌های قرآنی نباید نادیده گرفته شود. در برنامه جدید آموزش قرآن، اهداف به صورت جامع مورد نظر است و به ویژه در دوره متوسطه اول، بر کسب توانایی معنا کردن عبارات و آیات ساده قرآن کریم و درک آن‌ها تأکید می‌شود، و آموزش قرائت نیز جایگاه جدی و ارزشمند خود را دارد. این دو مهارت اصلی (قرائت و مفاهیم) که در آموزش عمومی قرآن دو روی یک سکه‌اند، باید به طور متوازن مورد توجه قرار گیرند و از افراط و تفریط در هر یک پرهیز شود.

برای کسب اطلاعات بیش تر درباره اهمیت و جایگاه آموزش قرائت قرآن به کتاب روش آموزش قرآن دوره ابتدایی، ویژه مراکز تربیت معلم کد ۶۰۱۱ صفحات ۱۵ و ۱۶ مراجعه کنید.

ب — مفاهیم

تعریف: در این آموزش، منظور از مفاهیم، درک معنای آیات و عبارات قرآنی است، نه مطالب و معارف قرآن کریم؛ هر چند که دریافت معنای عبارات و آیات، لازمه دریافت مطالب و معارف قرآن کریم است.

تفاوت «مفاهیم» با «ترجمه»: گرچه منظور از مفاهیم، به نوعی همان ترجمه است ولی آنچه از مفاهیم مورد نظر است، با ترجمه به معنای رایج آن تفاوت‌هایی دارد که در این جا به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود.

۱- درک معنای اولیه یک عبارات، مقدم بر ترجمه است. معمولاً پیش از ترجمه یک یا چند عبارات، مفهوم آن، درک شده و سپس به زبان دوم ترجمه می‌شود. اگر ترجمه‌های متفاوت قرآن کریم را با یک دیگر مقایسه کنیم، متوجه می‌شویم که در بیش تر آیات، مفاهیمی که مترجمان درک کرده‌اند، یکسان یا بسیار نزدیک به هم‌اند ولی ترجمه‌های آن‌ها با یک دیگر متفاوت است؛ زیرا هر مترجم برای بیان مفهومی که درک کرده است، لغات خاصی را به خدمت می‌گیرد و با توجه به میزان تسلطی که به زبان دوم (مقصد) دارد و برخی دلایل دیگر، ساختار خاصی را برمی‌گزیند اما در بحث آموزش مفاهیم، اولین معنایی که از یک عبارت درک می‌شود، مورد نظر است. این معنا معمولاً به صورت تحت‌اللفظی بیان می‌گردد.

۲- در ترجمه به معنای رایج آن، انتظار می‌رود مترجم با تسلط کاملی که به زبان اول (مثلاً قرآن کریم) و زبان دوم (مثلاً فارسی) دارد، تا حدّ ممکن ظرایف و لطایف یک عبارت را در ترجمه لحاظ کند؛ هر چند که این امر نه تنها درباره قرآن که کلام الهی و مافوق بشر است بلکه در ترجمه متون ادبی نیز به طور کامل عملی نیست. به هر حال، این وظیفه مترجم است که در این زمینه تا آن جا که می‌تواند، تلاش کند. ممکن است این سؤال پیش آید ترجمه قرآن که یک کار بسیار فنی، دقیق و نیازمند توانایی خاص علمی و ادبی است، چگونه برای دانش آموزان دوره متوسطه اول قابل دست‌یابی است. پاسخ این است که اولاً آموزش مفاهیم به منزله دست‌یابی به مفهوم و معنای اولیه عبارات‌های قرآنی است که عمدتاً از راه ترجمه تحت‌اللفظی میسر می‌شود و در چنین ترجمه‌ای، ظرایف و لطایف و زیبایی‌های ادبی مورد نظر نیست. ثانیاً در این آموزش، تأکید اصلی بر معنا کردن آن دسته از آیه‌ها و عبارات‌هایی از قرآن است که عموماً ساختار ساده نحوی و نیز کلمات ساده و پرکاربرد دارند.

بیان این نکته در این جا مفید است که قرآن کریم تقریباً دارای ۷۸,۰۰۰ کلمه است. این تعداد کلمات، از حدود ۱۰,۰۰۰ کلمه غیر تکراری تشکیل می‌شود که هر کلمه از آن، حداقل یک بار در قرآن به کار رفته است. نکته قابل توجه این که کمتر از ۱۰۰۰ کلمه از این ده هزار کلمه حدود ۷۰ درصد کل قرآن را تشکیل می‌دهند؛ یعنی، با آموختن معنای این کلمات، قرآن آموز به طور متوسط، می‌تواند معنای بیش از دو سوم کلمات هر صفحه از قرآن کریم را درک کند. البته مطلب یاد شده به این معنا نیست که او می‌تواند به طور متوسط بیش از دو سوم آیه‌ها و عبارات‌های قرآن را معنا کند - چون می‌دانیم برای معنا کردن یک عبارت یا یک جمله، به دانستن مطالبی بیش از معنای کلمات نیاز داریم - ولی پر واضح است که اولاً، درک معنای این حجم از کلمات به کار رفته در قرآن بسیار شوق برانگیز است؛ و ثانیاً، با روشی که در ضمن آن، این تعداد کلمه آموزش داده می‌شود، قرآن آموز با نکات مهمی در زمینه معنا کردن عبارت‌ها و آیه‌ها نیز آشنا می‌شود و به این وسیله می‌تواند حداقل نیمی از عبارات‌ها و آیه‌های قرآن کریم را معنا کند.

پس در این جا منظور از آموزش مفاهیم - در سطح آموزش عمومی و به عنوان سواد قرآنی - دست‌یابی به درک معنای حدود ۷۰ درصد کلمات کل قرآن کریم است که توانایی معنا کردن حداقل نیمی از عبارات‌ها و آیه‌های قرآن کریم را برای قرآن آموز به ارمغان می‌آورد.

شایان ذکر است که کلمه‌ها و عباراتی که در قرآن کریم بیش‌تر ذکر شده‌اند اولاً، از ساختار ساده‌تری برخوردارند و ثانیاً، به دلیل تکرار زیاد، مهم‌ترین بخش معارف اساسی قرآن را شامل می‌شوند؛ به عبارت دیگر، سازماندهی آموزش مفاهیم براساس لغات پرکاربرد، به‌طور غیرمستقیم، آموزش معارف اساسی قرآن را نیز شامل می‌شود و قرآن‌آموز می‌تواند معارف اساسی دین را به‌طور مستقیم از قرآن دریافت کند که این موضوع بسیار مهم و ارزشمند است.

اهمیت و ضرورت آموزش مفاهیم: در اهمیت و جایگاه یگانه قرآن کریم سخنی نیست؛ زیرا این، آخرین و تنها کتاب الهی است که به دور از هرگونه تغییر و تحریف و در صیانت و سلامت کامل در اختیار بشریت است و تا ابد برای همه انسان‌ها نور و هدایت و برای مؤمنان موعظه، شفا و رحمت است؛ اما سخن این است که آیا عموم مردم - حتی غیرمسلمانان و غیرعرب‌زبانان - راهی به استفاده از این رحمت بی‌کران الهی دارند؟ پاسخ با قاطعیت تمام مثبت است و اگر جز این بود، عظمت و اعجاز این کتاب الهی مورد تردید قرار می‌گرفت؛ در حالی که هرگز چنین نیست. شاید به سبب عظمت و عمق بی‌پایان قرآن، دست‌یابی به معارف و حقایق آن بسیار دور و مشکل به نظر آید اما عظمت و اعجاز قرآن در این است که همچون سایر آیات الهی که هستی آکنده از آن‌هاست، ظاهر و باطن دارد. ظاهر آن چون آفتاب تابان و آب زلال و نسیم روح‌بخش، همه انسان‌ها را حیات، طراوت و امید می‌بخشد و از سوی دیگر، ژرفای آن پایان‌ناپذیر است. معصومین - علیهم‌السلام - در روایات خود، به زیبایی برای قرآن چهار رتبه بیان کرده‌اند: «عبارات» برای عموم مردم، «اشارات» برای گروه خاصی از مردم (شاید افراد متخصص و دانشمند)، «لطائف» برای اولیا و «حقایق» برای انبیا.

متن روایت از حضرت امام حسین (ع) و حضرت امام جعفر صادق علیهما‌السلام به این گونه نقل شده است.

كِتَابُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ عَلَىٰ أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ

عَلَى الْعِبَارَةِ وَالْإِشَارَةِ وَاللِّطَائِفِ وَالْحَقَائِقِ؛

فَالْعِبَارَةُ لِلْعَوَامِّ وَالْإِشَارَةُ لِلْخَوَاصِّ وَاللِّطَائِفُ لِلْأَوْلِيَاءِ وَالْحَقَائِقُ لِلْأَنْبِيَاءِ

(بحارالانوار، ج ۹۲، ص ۲۰ روایت ۱۸ و ص ۱۰۳، روایت ۸۱)

آموزش مفاهیم بر آن است که عموم مردم را به سوی درک عبارت‌های قرآن کریم رهنمون شود. به طور خلاصه، ضرورت و فایده آموزش مفاهیم را به عنوان جزئی از آموزش عمومی قرآن، می‌توان به این ترتیب برشمرد:

۱- با توجه به تأکیدات بسیار دو منبع مهم دینی - یعنی قرآن و سنت - همه مردم باید توانایی درک معنای اولیه عبارت‌ها و آیه‌های قرآنی را داشته باشند.

۲- آموزش و یادگیری در صورتی جذاب و برانگیزنده است که طبیعی و معنادار باشد. یادگیری قرآن کریم هر چند به خودی خود ارزشمند و دارای جاذبه‌های بسیار است ولی اگر برای مدتی طولانی از درک و معنا تهی باشد، به تداوم و تأثیر آن نمی‌توان امید بست. بی‌جهت نیست که بسیاری از مربیان و معلمان آموزش قرآن، بر این باورند که دانش‌آموزان معمولاً آموزش قرآن را با علاقه شروع می‌کنند ولی پس از مدتی نه چندان طولانی، این علاقه و انگیزه کاهش می‌یابد. علاقه اولیه، محصول فرهنگ خانواده و جامعه است که به قرآن و آموزش آن اهمیت می‌دهد ولی اگر فرایند آموزش به شکلی طبیعی، معنادار و جذاب طی نشود، علاقه اولیه رو به کاستی می‌گذارد.

۳- آموزش مفاهیم در کنار آموزش قرائت - که در واقع روی دیگر سکه در آموزش قرآن است - موجب تنوع در آموزش می‌شود و کلاس درس را از یک نواختی و کسالت خارج می‌کند. تذکر این نکته در این جا مفید است که مکمل بودن قرائت و مفاهیم نسبت به یکدیگر، همیشه باید مورد توجه دبیران محترم باشد و تا حد ممکن، از کاربرد روش‌هایی که به نوعی این دو امر را از یکدیگر جدا می‌کنند، پرهیز شود؛ بر این اساس، به کارگیری شیوه‌هایی که لازم و ملزوم بودن این دو بخش آموزش را بهتر نشان می‌دهد، ضرورت دارد. در این باره، به تفصیل سخن خواهیم گفت.

پ - شناخت قرآن

از آن جا که انس با قرآن کریم و علاقه‌مندی به یادگیری آن، هم در سواد قرآنی و هم در اهداف آموزش قرآن در دوره راهنمایی لحاظ شده است، باید برای دستیابی به این هدف مهم، از مطالب و شیوه‌های متنوع و جذاب بهره برد. آموزش قرائت و مفاهیم قرآن در دست‌یابی به هدف یادشده نقش مهمی دارد ولی انس با قرآن کریم و علاقه‌مندی به یادگیری آن، نیازمند تلاش بیشتری است. به این منظور، در دروس آموزش قرآن، مطالب متنوع و جذابی درباره قرآن کریم ارائه شده است. در این مباحث، سعی بر آن است که با ارائه اطلاعات گوناگون، دانش‌آموزان با جایگاه منحصر به فرد قرآن کریم در اسلام و نقش آن در هدایت و اصلاح جوامع بشری آشنا شوند. دانش‌آموزان با مطالعه این مطالب می‌آموزند که در طول تاریخ اسلام، همه مسلمانان اعم از دانشمندان، هنرمندان و عامه مردم، چگونه در

کشف و گسترش معارف، علوم و زیبایی‌های قرآن اهتمام داشته‌اند و در این راه چه آثار علمی و هنری ماندگاری از خود به جای گذاشته‌اند.

این مجموعه که از آن به عنوان «مجله قرآنی» می‌توان نام برد، موجب شناختی جدیدتر و عمیق‌تر از قرآن می‌شود و این شناخت، نگرش و رفتاری جدید نسبت به قرآن کریم را برمی‌انگیزد. به این موضوعات متناسب با آیات مندرج در درس، در بخش «شناخت قرآن» توجه شده است. آشنایی با برخی از آیات خاص قرآن کریم، برخی معارف ارزشمند قرآن، قرآن در کلام معصومین - علیهم السلام - و جایگاه ایشان در قرآن، اهتمام مسلمانان در حفظ و توسعه فرهنگ قرآن با خلق آثار ارزشمند علمی و هنری در طول تاریخ، برخی از شکل‌های اعجاز قرآن، قرآن در نگاه و کلام اندیشمندان غیرمسلمان، تأثیرات ژرف قرآن بر زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان و ... همه این مطالب در قالب داستان، شعر، خاطره، مصاحبه، گزارش و ... ارائه شده است.

بسته آموزشی درس قرآن

برای آشنایی بیشتر با اهداف، ضرورت و ویژگی‌های بسته آموزشی درس قرآن می‌توانید به صفحات ۵۵ تا ۶۳ کتاب مبانی و روش‌های آموزش قرآن در دوره راهنمایی، کد ۱۰۰۸/۲، ویژه مراکز تربیت معلم، مراجعه کنید.

در اینجا با توجه به ضرورت رعایت اختصار متذکر می‌شویم که علاوه بر کتاب درسی و کتاب راهنمای معلم، یک حلقه لوح فشرده (DVD) متن کامل قرآن کریم همراه با قرائت ترتیل آن در اختیار دبیران و دانش‌آموزان عزیز قرار گرفته است تا در کلاس درس و نیز در خارج از کلاس از آن استفاده کنند.

ویژگی‌های لوح فشرده قرآن کریم

این لوح (DVD) حاوی متن کامل قرآن کریم و قرائت ترتیل استاد منشاوی و استاد پرهیزگار است. هر سال تحصیلی این DVD همراه با کتاب درسی دانش‌آموزان در اختیار ایشان قرار می‌گیرد. این لوح فشرده دارای قابلیت‌ها و ویژگی‌های زیر است:

۱- متن کامل قرآن کریم را صفحه به صفحه، با رسم الخط کم علامت مطابق شیوه مرکز طبع و نشر قرآن کریم نمایش می‌دهد.

۲- با مشخص کردن شماره هر صفحه، متن آن قابل دسترسی است.

۳- کاربر می‌تواند برای قرائت هر آیه، یکی از دو قاری دلخواه خود را انتخاب کند و هر زمان که خواست با تغییر لازم، قرائت قاری دیگر را گوش کند.

- ۴- هر جمله‌ای که قرائت شود با تغییر رنگ از متن بقیه صفحه متمایز و مشخص می‌شود.
- ۵- با هر کلیک می‌توان قرائت هر جمله را به دفعات مورد نظر، گوش کرد.
- ۶- کاربر می‌تواند با کلیک روی هر آیه یا جمله مورد نظر در هر صفحه قرائت آن عبارت را گوش کند.
- ۷- در صورت عدم دسترسی به رایانه، می‌توان با استفاده از دستگاه‌های DVD خوان، از همین لوح فشرده، قرائت آیات را بدون نمایش صفحات قرآن، گوش کرد.

آشنایی خانواده دانش‌آموزان با برنامه آموزش قرآن و نقش حمایتی آن‌ها

خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان و جوانان هستند و هرچه این دو کانون مهم نقش خود را بهتر ایفا کنند و از هماهنگی بیشتری برخوردار باشند، دست‌یابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود. در این میان، ارتباط خانه و مدرسه زمینه‌ساز آشنایی هرچه بیشتر این دو کانون و به وجود آمدن هماهنگی مطلوب میان آن‌هاست.

بسیار مناسب است در آغاز و یا در حین سال تحصیلی، به کمک مدیر مدرسه، از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره برخی از دروس، به ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت‌وگو شود. از آنجا که آموزش قرآن و انس با آن در همه مراحل زندگی برای عموم افراد جامعه جذاب است، خانواده‌ها - به ویژه مادران - از این امر استقبال می‌کنند. در جلسه اولیا، می‌توانید با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان مطالب زیر را طرح کنید.

- ۱- توصیه به والدین برای خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب
- ۲- بیان اهداف آموزش قرآن در دوره ابتدایی و مهارت‌های مورد انتظار کسب شده و چگونگی جبران برخی عقب‌افتادگی‌های احتمالی^۱.
- ۳- بیان مهم‌ترین اهداف آموزش قرآن در دوره راهنمایی و توضیح بیشتر درباره موضوع مفاهیم و بیان تعریف، ضرورت و روش‌های کسب توانایی معنا کردن عبارت‌ها و آیه‌های ساده و پرکاربرد قرآن کریم
- ۴- توصیه به تهیه نوار قرائت آیات کتاب درسی، نوارهای جذاب قرائت قرآن، کتاب‌ها، مجلات و CD های مناسب آموزش قرآن و توصیه به استفاده از آن‌ها در خانه
- ۵- عموم مطالب و بخش‌های کتاب آموزش قرآن برای والدین نیز مفید است. این عزیزان

۱- در این باره در بخش کلیات همین کتاب توضیح داده شده است؛ برای آشنایی بیشتری یک بار دیگر مطالب آن قسمت را مطالعه کنید.

می‌توانند با مطالعه کتاب درسی و حتی انجام دادن برخی از تمرین‌های آن، ضمن ارتقای توانایی‌های خود درباره قرآن کریم، آمادگی بیشتری برای کمک به فرزند خود پیدا کنند. ضمناً به ایشان تذکر دهید که راهنمایی فرزندان برای دستیابی به پاسخ سؤال‌ها و حل کردن تمرین‌ها، همواره از بیان مستقیم پاسخ کارسازتر است.

۶- نظارت بر کار دانش‌آموزان هنگام انجام دادن تمرین‌های مربوط به درس قرآن در خانه و تشویق کردن آنان برای انجام دادن خوب و به موقع آن‌ها

۷- آشنا ساختن والدین با انواع فعالیت‌های قرآنی خارج از کلاس - که در پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان به مهم‌ترین آن‌ها اشاره شده است - و ترغیب فرزندان و فراهم آوردن زمینه لازم برای استفاده از آن‌ها مانند شرکت در کلاس‌ها و فعالیت‌های دارالقرآن، مسابقات قرآن و ...

۸- به والدین متذکر شوید که همیشه و در همه دروس و به‌ویژه درس قرآن و دینی، به علایق، استعداد، و ظرفیت فرزند خود توجه داشته باشند و سعی کنند بیش از هر چیز به افزایش انگیزه و علاقه آن‌ها به این‌گونه دروس بپردازند و در صورت عدم اظهار علاقه، از سخت‌گیری بپرهیزند و به یادگیری در حد ضرورت و اقل آن اکتفا کنند.

۹- دعوت از والدین در مواقع ضروری برای تذکرات خاص و نیز برگزاری یکی دو جلسه دیگر در طول سال تحصیلی برای یادآوری و بیان برخی تذکرات ضروری، مفید است.

۱۰- در صورت امکان و با توجه به نیاز و علاقه والدین، می‌توانید به صورت هفتگی یا هرچند هفته یک بار، برای آن‌ها جلسه آموزش قرآن برگزار کنید. در این جلسات از کتاب‌های درسی آموزش قرآن یا کتاب‌های مشابه می‌توانید استفاده کنید. برگزاری این‌گونه جلسات که در فرهنگ سنتی ما نیز متداول بوده است، برای خانواده‌ها و تربیت فرزندان، آثار و برکات زیادی دارد.

روش کلی آموزش قرآن

اینک که با کلیات آموزش قرآن در دوره متوسطه اول آشنا شدید، به موضوع اصلی این کتاب، یعنی روش تدریس نزدیک می‌شویم. ابتدا در بخش کلیات، روش کلی آموزش دروس و ارزشیابی توضیح داده می‌شود. آن‌گاه در بخش دوم کتاب، روش تدریس هر درس همراه با بیان نکات خاصی درباره آن درس تقدیم می‌گردد.

پیش از ورود به روش آموزش هر درس، مناسب است الگویی برای زمان‌بندی و طرح تدریس و پرسش توصیه شود. بدیهی است دبیران محترم با توجه به تجارب و شرایط خاص کلاس خود، در صورت نیاز می‌توانند با تغییراتی در مطالب یا تقدم و تأخر آنها بر کارایی کلاس خویش بیفزایند. می‌توانیم برای تدریس قرائت یا مفاهیم، در هر جلسه، حدود ۳۵ دقیقه و جمعاً به میزان ۷۰ دقیقه و برای پرسش و ارزشیابی نیز حدود ۱۵ دقیقه وقت اختصاص دهیم. پنج دقیقه باقیمانده نیز با توجه به نظر دبیر محترم به سایر کارهای لازم اختصاص می‌یابد. تذکر این نکته مناسب است که پرسش و ارزشیابی در هر جلسه، خوب است در ابتدای جلسه و براساس تکلیف «انس با قرآن در خانه» جلسه قبل انجام شود.

روش تدریس روان‌خوانی و قرائت قرآن

در دوره متوسطه اول، آموزش قرآن بر دو رکن اساسی استوار است: یکی آموزش قرائت در ادامه آموزش‌های دوره ابتدایی و دیگری آموزش درک معنای عبارات و آیات ساده و پرکاربرد قرآن کریم. این دو مهارت اصلی، یعنی قرائت و درک معنا، در آموزش عمومی، دو روی یک سکه‌اند و باید به‌طور متوازن مورد توجه قرار گیرند و از افراط و تفریط در هر یک از آنها پرهیز شود.

در دوره متوسطه اول عمدتاً تدریس و تمرین روان‌خوانی^۱ مدنظر است، ولی اگر دانش‌آموزی مرحله روان‌خوانی را در دوره ابتدایی به خوبی فرانگرفته باشد و نتواند ترکیب‌های مشکل عبارات قرآن را آرام و شمرده بخواند، معمولاً در خواندن آیات، مشکل خواهد داشت، هرچند که برخی آیات

۱- خواندن قرآن در این برنامه دارای دو مرحله روان‌خوانی و روان‌خوانی از بخش‌خوانی آغاز شده و تا آرام و شمرده‌خوانی ادامه می‌یابد و روان‌خوانی، خواندن قرآن به‌صورت روان و با سرعت معمولی است. در دوره ابتدایی بیشتر به روان‌خوانی و در دوره متوسطه بیشتر به روان‌خوانی پرداخته می‌شود.

را روان و خوب بخواند؛ از این رو، باید در جلسهٔ اول با ارزشیابی تشخیصی، سطح توان خواندن دانش‌آموزان سنجیده و مشخص شود که کدام دسته از دانش‌آموزان هنوز در روخوانی به مهارت کافی نرسیده‌اند. اگر تعداد این دانش‌آموزان زیاد باشد، لازم است چند جلسه در این زمینه تمرین شود تا مهارت روخوانی آنان به میزان مطلوب برسد، و اگر تعدادی از دانش‌آموزان این مشکل را به طور جدی داشته باشند، می‌توان با اختصاص دادن زمان خاصی، آنها را به سطح کلاس رساند.

برای آشنایی بیشتر با چگونگی تقویت مهارت دانش‌آموزان در روخوانی قرآن توضیحاتی در پایان همین فصل تحت عنوان «چگونگی تقویت روخوانی قرآن دانش‌آموزان» آمده است. با مطالعهٔ این توضیحات، می‌توانید مشکل روخوانی دانش‌آموزان را برطرف کنید.

آموزش روان خوانی و قرائت آیات هر درس

قرائت ۳۰ جزء کامل ترتیل قرآن کریم در یک لوح فشرده (DVD) همراه با تصویر متن کامل قرآن کریم در اختیار هر دانش‌آموز قرار می‌گیرد.

استماع آیات درس و همخوانی و تکرار آیات به پیروی از قرائت موجود در لوح فشرده، نقش بسزایی در قرائت دانش‌آموزان دارد و علاوه بر افزایش توانایی روان‌خوانی آنان، فصاحت و تجوید، وقف و ابتدا، نظم قرائت و صوت و لحن زیبا را نیز به‌طور نسبی ارتقا می‌بخشد و زمینهٔ یادگیری مهارت‌های قرائت را بیشتر فراهم می‌آورد. در تمرین قرائت به کمک لوح فشرده، حافظهٔ شنوایی دانش‌آموزان با نحوهٔ تلفظ کلمات و ترکیبات آیات، و نظم و آهنگ قرائت مأنوس می‌شود، حافظهٔ بینایی آنها با ترکیبات حروف و علائم خط قرآن آشنا می‌گردد و زبان آنها به بیان صحیح کلمات و آیات و نظم و لحن قرائت عادت می‌کند، و ایشان می‌توانند به تدریج و به‌طور نسبی شبیه قرائت ترتیل بخوانند یا حداقل روان‌خوانی قرآن را به‌طور کامل تر فراگیرند.

برای هر جلسهٔ آموزش قرآن در هر هفته، مطابق آنچه که در کتاب آموزش قرآن برای هر جلسه مذکور است، هفت تا ده صفحه از مُصحَفِ ده جزئی در نظر گرفته شده است. این صفحات به روشی که هم‌اینک توضیح داده می‌شود در هر جلسه تدریس و تمرین می‌شود.

آیات هر جلسه به ترتیب زیر، تدریس و تمرین می‌شود:

۱- پیش قرائت: دانش‌آموزان را به گروه‌های دو یا سه نفره تقسیم کرده و صفحات مقرر آن جلسه را به‌صورت هر صفحه برای یک گروه تعیین می‌کنیم. دانش‌آموزان در گروه خود به‌صورت گردشی هر کدام حدود یک سطر برای هم گروه خود می‌خوانند. پس از خواندن هر نفر، دیگری

در صورت وجود اشتباه می‌تواند به دوست خود تذکر دهد تا با دقت مجدد اشتباه خود را شناسایی و برطرف کند. دانش‌آموزان می‌توانند اشکالات خود را از دبیر محترم سؤال کنند تا آنها را راهنمایی کند. این فعالیت حدود پنج دقیقه طول می‌کشد و در لابه‌لای آن، دبیر محترم بر فعالیت دانش‌آموزان نظارت می‌کند تا اشکالات احتمالی آنان را شناسایی و رفع نماید.

۲- رفع اشکالات روخوانی و ارائه توضیحات ضروری: دانش‌آموزان در گروه‌های

دو نفره آیات درس را برای یک‌دیگر می‌خوانند. در این زمان دبیر در کلاس حرکت می‌کند و با اشکالات دانش‌آموزان آشنا می‌شود. دبیر با تشخیص خود، برخی از این سؤالات را بلافاصله برای هر گروه پاسخ می‌دهد و برخی از این اشکالات را روی تابلو می‌نویسد تا آن را به صورت جمعی برای همه دانش‌آموزان توضیح دهد. به این ترتیب، در هر جلسه اشکالات مهم‌تر و عمومی‌تر آیات درس، شناسایی و برای کلاس توضیح داده می‌شود.

دبیر محترم اشکالات روخوانی دانش‌آموزان را با استفاده از شیوه‌ای که در قسمت مربوط آمده است و نیز با روش تقویت مهارت روخوانی قرآن، برطرف می‌سازد.

۳- استماع و همخوانی بالوح فشرده یا نوار: با انتخاب دبیر، قرائت آیات درس مربوط

به آن جلسه پخش می‌شود و دانش‌آموزان استماع کرده و خط می‌برند و ضمن گوش کردن به صدای قاری، با صدای آرام همراهی کرده و با آن زمزمه می‌کنند. برای این فعالیت، حدود ده دقیقه وقت اختصاص می‌دهیم.

۴- فردخوانی: پس از انجام فعالیت‌های فوق‌اینک دانش‌آموزان آمادگی لازم را پیدا کرده‌اند

که به صورت فردی آیات درس را برای کلاس با صدای بلند بخوانند. هر دانش‌آموز حدود یک سطر می‌خواند. این فعالیت نیز حدود بیست دقیقه به طول می‌انجامد و از اهمیت خاصی برخوردار است. اینک در ادامه این بخش، روش کلی اصلاح اشکالات قرائت دانش‌آموزان تقدیم می‌شود.

شیوه اصلاح اشکالات قرائت دانش‌آموزان

معمولاً در قرائت دانش‌آموزان، اشکالات و اشتباهاتی مشاهده می‌شود که ناشی از ضعف مهارت روخوانی یا مربوط به خطای چشم، کلی خوانی، عجله، اضطراب و عدم اعتماد به نفس است. این اشکالات، یا تکراری و عمومی‌اند (به‌ویژه در کلمات و ترکیبات مشکل) یا موردی و مربوط به قرائت هر فرد است.

دبیر محترم اولاً باید تسلط کامل بر قرائت صحیح آیات قرآن کریم به‌ویژه آیات درس داشته باشد تا بتواند اشکالات و اشتباهات دانش‌آموزان را تشخیص دهد^۱ و ثانیاً باید با روش‌های مختلف رفع این‌گونه اشکالات، متناسب با نوع هر اشکال آشنا باشد تا آنها را به شیوه صحیح اصلاح کند. به این ترتیب، کلاس درس قرآن می‌تواند موجبات تقویت مهارت دانش‌آموزان را در خواندن قرآن کریم فراهم آورد. برای کسب موفقیت بیشتر در تصحیح قرائت دانش‌آموزان، می‌توان تدابیر و روش‌های زیر را به کار گرفت:

۱- برای تذکر دادن به دانش‌آموز، نباید قرائت او را قطع کنیم؛ بلکه صبر می‌کنیم تا وقف کند، آنگاه تذکر می‌دهیم.

۲- خوب است قبل از هر تذکر و تصحیح اشتباه، دانش‌آموز را برای کلماتی که صحیح خوانده است، تشویق کنیم، سپس از او بخواهیم با آرامش، دوباره همان عبارت یا آیه را بخواند و به حرکات و علائم بیشتر دقت کند و آنچه را که می‌بیند، صحیح بخواند و در خواندن کلمات از کلی‌خوانی پرهیز کند. معمولاً در همین مرحله تعداد قابل توجهی از اشکالات دانش‌آموزان برطرف می‌شود.

۳- در صورتی که دوباره اشتباه تکرار شد، به‌طور مستقیم تذکر نمی‌دهیم؛ بلکه خطاب به همه دانش‌آموزان تذکر می‌دهیم تا فردی که اشتباه خوانده است اضطراب بیشتری پیدا نکند و سایر دانش‌آموزان که همان اشتباه را دارند، توجه کرده و حالت صحیح را بیاموزند.

۴- بهتر است برای اصلاح اشتباه، حالت صحیح را بلافاصله نخوانیم؛ بلکه با استفاده از شیوه‌های مختلف، توجه دانش‌آموزان را به حالت صحیح جلب کنیم.

۵- لازم است توجه و نگاه دانش‌آموزان را به متن کلمه و ترکیب مورد اشتباه جلب کنیم.

۶- در صورت نیاز، از دانش‌آموزان می‌خواهیم به شنیدن قرائت کلمه و ترکیب موردنظر از طریق لوح فشرده در منزل توجه کنند.

۷- عبارت موردنظر را تکرار می‌کنیم، ولی کلمه یا ترکیبی را که اشتباه خوانده شده است، نمی‌خوانیم؛ بلکه نحوه خواندن آن را از دانش‌آموزان دیگر سؤال می‌کنیم یا حالت اشتباه را با حالت صحیح به‌صورت سؤال مقایسه می‌کنیم تا خود دانش‌آموزان، حالت صحیح را تشخیص دهند و بخوانند.

۸- بهتر است در حین مقایسه، بخشی را که اشتباه خوانده شده است، با تأکید و صداکشی

۱- استماع قرائت ترتیل یا تحقیق قرآن کریم و استفاده از نوارهای آموزشی، موجب افزایش تسلط و آمادگی بیشتر دبیران محترم در

آموزش آیات هریک از دروس خواهد شد.

بخوانیم.

۹- در صورت نیاز، از دانش‌آموزان می‌خواهیم کلمه یا ترکیب موردنظر را به صورت بخش‌بخش بخوانند؛ برای این کار، کلمه یا ترکیب موردنظر را روی تابلو می‌نویسیم و با اشاره صحیح^۱ به بخش‌های آن، از دانش‌آموزان می‌خواهیم آن کلمه یا ترکیب را همه با هم به صورت بخش‌بخش بخوانند.

۱۰- پس از مشخص شدن مورد اشتباه و حالت صحیح آن، از دانش‌آموزان می‌خواهیم که عبارت و آیه موردنظر را به صورت دسته‌جمعی تکرار کنند یا دانش‌آموز توانا و داوطلب آن را بخواند؛ آنگاه همان دانش‌آموزی که اشتباه خوانده است، بخواند.

۱۱- در صورتی که دانش‌آموز یاد شده باز همان اشتباه را تکرار کرد، از دانش‌آموز دیگری می‌خواهیم که عبارت را تکرار کند و خواندن بقیه را به کمک سایر دانش‌آموزان ادامه می‌دهیم.

۱۲- نیازی نیست که همه اشکالات یک دانش‌آموز حتماً در همان جلسه اصلاح شود؛ زیرا بعضی از دانش‌آموزان برای کسب مهارت لازم، به زمان بیشتری نیاز دارند.

۱۳- بعضی از دانش‌آموزان ممکن است لکنت زبان داشته باشند و خواندن آنها با تکرار و مکث‌های مکرر و کندی همراه باشد. دبیر محترم باید با این افراد برخورد لطیف و مناسبی داشته و ترتیبی دهد که آنان در مقابل سایر دانش‌آموزان، خجالت‌زده نشوند؛ یا خدای ناکرده مورد تمسخر قرار نگیرند؛ این امر از اتلاف وقت کلاس و درس نیز جلوگیری می‌کند.

۱- دربارهٔ جگونگی اشاره، توضیحات بیشتر خواهد آمد. ضمناً به منظور آشنایی کامل با این مطلب، می‌توانید به کتاب «روش آموزش

قرآن در دورهٔ ابتدایی» کد ۶۰۱۱ ویژه مراکز تربیت معلم مراجعه کنید.

چگونگی تقویت روخوانی قرآن دانش آموزان

همان طور که در ابتدای مبحث روش آموزش قرائت گفته شد، برخی از دانش آموزان در دوره ابتدایی مرحله روخوانی قرآن را به خوبی طی نکرده اند و توانایی صحیح خواندن عبارت های قرآنی را ندارند. از آنجا که صحیح خواندن قرآن در تقویت علاقه مندی به یادگیری آموزش این کتاب آسمانی نقش بسزایی دارد، لازم است برای رفع این مشکل، فعالیت ویژه ای صورت پذیرد. اگر تعداد این گونه دانش آموزان کم است، این فعالیت را می توان فقط برای آنها و در غیر این صورت به طور عمومی برای همه کلاس انجام داد.

قبل از اینکه به نحوه آموزش بپردازیم، لازم است با علت اساسی ضعف این گونه دانش آموزان در صحیح نخواندن عبارات قرآن آشنا شویم. دانش آموز سال اول راهنمایی عموماً حرکات، علائم، حروف و حتی ترکیبات را به طور مجزا می شناسد و صحیح می خواند، ولی هنگام خواندن کلمات یا عبارات به علت عدم دقت در بازشناسی حرکات و ترکیبات و همچنین به دلیل «کل خوانی» آنها، به اشتباه می افتد. چنین دانش آموزی باید با تمرین در تمرکز و بازشناسی حرکات و ترکیبات و دقت در آنها به توانایی صحیح خواندن عبارت های قرآنی دست یابد.

برای حل این مشکل، از چنین دانش آموزی می خواهیم یک عبارت قرآنی را آرام و شمرده یا در صورت نیاز، بخش بخش بخواند. خواندن بخش بخش به شکل زیر انجام می شود.

۱- با دقت در حرکت حرف، در صورتی که حرف بعد از آن ساکن یا مشدد نباشد، آن حرف با حرکتش در یک بخش خوانده می شود؛ مانند: **كِتَابٌ**

۲- در صورتی که حرف بعدی ساکن یا مشدد باشد، حرف و حرکت مورد نظر همراه با حرف ساکن یا مشدد، در یک بخش خوانده می شود؛ مانند: **أَنْزَلْنَا، يَتَّقُونَ**

۳- در صورتی که حرف بعدی از حروف ناخواناست. در این حالت نیز به حرکت و علامت اولین حرف بعد از حروف ناخوانا دقت می شود و سپس طبق دستور قبل عمل می کنیم؛ مانند:

الْشَّمْسُ، أَذْخُلُوا الْجَنَّةَ

۴- در خواندن کلمات گاهی با حروف ناخوانا (در داخل یک کلمه) روبه رو می شویم؛ مانند «و» یا «ی» پایه همزه (يُؤْمِنُونَ، قُرَيْشٍ) و یا «ی» زیر الف کوچک (عَلَى). دانش آموزان با قواعد مربوط به حروف ناخوانا در دوره ابتدایی به تفصیل آشنا شده اند. هرکجا لازم باشد این قواعد را بسیار ساده و کاملاً کاربردی و بدون تعریف و قاعده گویی، تمرین و یادآوری می کنیم.

برای نمونه، به خواندن بخش بخش آیه زیر توجه کنید.

فَيَقُولُ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَاَكُنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ

— حروف «فَ، يَ، قَوْلَ، لَ» در کلمه «فَيَقُولُ» و «أَ، جَدَّ، لَ» در کلمه «أَجَلٍ» هر یک به تنهایی در یک بخش خوانده می‌شوند و مثالی برای نوع اول از موارد چهارگانه فوق هستند؛ زیرا حرف بعد از آنها نه ساکن است و نه مشدّد، و با حرکت کوتاه یا کشیده یا تنوین خودشان در یک بخش خوانده می‌شوند. — حرف «كُ» در کلمه «أَكُنُّ» با حرف ساکن پس از خود در یک بخش خوانده می‌شود و این حرف، مثالی برای نوع دوم از موارد چهارگانه فوق است.

— حرف «رَ» در کلمه «رَبِّ» مثالی برای نوع دوم است. در این مثال، حرف «رَ» در یک بخش همراه با اولین حرف مشدّد (بَ) و حرف دوم مشدّد نیز با کسره خودش خوانده می‌شود؛ یعنی به این صورت:

رَبِّ = رَ بَ + بِ؛ أَخَّرْتَنِي = أَحْ + خَرَّ + تَ + نِي؛ فَأَصَّدَّقَ = فَ + أَصَدَّ + دَ + قَ

— حرف «نَ» در ترکیب «مِنَ الصَّالِحِينَ» مثالی برای نوع سوم است؛ زیرا «ال» ناخوانا و حرف بعد از آنها مشدّد است. پس، «نَ» با حرف مشدّد (صَدَّ) در یک بخش خوانده می‌شود؛ یعنی به صورت «نَصَّ»؛ در ادامه نیز حرف «ص» برای بار دوم با صدای کشیده «ا» در یک بخش (صا) خوانده می‌شود. — خواندن کلمه «إِلَىٰ» نیز مثالی برای نوع چهارم از موارد فوق است.

در صورتی که لازم است مراحل بخش خوانی را با دانش آموزان تمرین کنید یا اگر نیاز است دانش آموزان نحوه خواندن یک ترکیب مشکل را بیاموزند، آن ترکیب یا عبارت را به طور واضح روی تابلو بنویسید (مانند شیوه نوشتن آیات در کتاب درسی). آنگاه در حالی که خط کش یا وسیله مناسب دیگری در دست دارید، به یکی از دو شیوه زیر به حرکات و بخش‌ها اشاره کنید.

الف) اشاره ثابت به صداهای کوتاه، الف کوچک و تنوین: در این حالت، دست شما و

خط کش اشاره به طور ثابت و بدون حرکت، صدای کوتاه یا الف کوچک یا تنوین را نشان می‌دهد. برای مثال، در کلمه «أَجَلٍ» ابتدا فتحه «اَ» را نشان می‌دهید و از دانش آموزان می‌خواهید که همه با هم بگویند «اَ». آن گاه فتحه «جَ» را نشان می‌دهید تا بگویند: «جَ» و بالاخره تنوین «ِ» را نشان می‌دهید تا بگویند: «لِ». در همه این موارد، دست شما ثابت است؛ حرکات را یکی یکی نشان می‌دهید و دانش آموزان بخش بخش می‌خوانند؛ یعنی بدون جلوزدن از شما در خواندن، پیش می‌روند. توجه داشته باشید که در همه این موارد، شما فقط به حرکات اشاره می‌کنید نه به حروف و خودتان نیز هیچ نمی‌خوانید.

ب) اشاره متحرک از حرف به سوی صداهای کشیده، به سوی حرف ساکن یا مشدّد بعدی:

در این حالت، دست شما خط کش اشاره را از سوی حرف به سمت صدای کشیده و یا از حرکت به

سوی حرف ساکن یا مشدّد حرکت می‌دهد؛ مانند حرکت از حرف «ق» به سمت صدای کشیده «و» در کلمه «فَيَقُولُ». دقت داشته باشید که نماد «و» در این کلمه در واقع صدای کشیده است نه یک حرف صامت؛ یا مانند اشاره متحرک از حرف «ل» به سوی صدای کشیده «ا» در کلمه «لا» یا مانند اشاره متحرک از حرف «كُ» به سوی حرف ساکن «ن» در کلمه «اَكُنْ» یا مانند اشاره متحرک از حرف «أ» به سوی تشدید در «صَدَّ» در کلمه «فَأَصَدَّقَ».

آنچه بیان شد، کلید اصلی حل مشکل روخوانی است. این روش بسیار ساده و مؤثر است و امیدواریم با آشنایی بیشتر و به کار گرفتن آن، مشکل دانش آموزان را برطرف کنید^۱.

تذکر: گاهی دانش آموز در ترکیب صامت و مصوّت مشکل دارد. مناسب است که همراه با تمرین عبارت‌ها، جدول‌ها، ترکیبات صامت و مصوت و ساکن و مشدّد را که در کتاب‌های ابتدایی آمده است، در اختیار او قرار دهید تا در منزل از روی جدول‌های یاد شده بخواند و تکرار و تمرین کند.

نمونه جدول‌ها :

جدول ترکیبات حروف و حرکات

ب	بَ	بِ	بُ	با	بی	بو	بَا	بِ	بُ
ت	تَ	تِ	تُ	تا	تی	تو	تَا	تِ	تُ

جدول ساکن

أَبْ	إِبْ	أُبْ	أَتْ	إَتْ	أُتْ	إُتْ	أُتْ
------	------	------	------	------	------	------	------

جدول حروف مشدّد

أَبْ	أَبِ	أَبَا	أَبُ	أَبِي	أَبُو
------	------	-------	------	-------	-------

۱- برای آشنایی بیشتر، به کتاب «مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی» کد ۶۰۱۱ ویژه فصل اول بخش دوم آن مراجعه کنید.

روش آموزش مفاهیم (درک معنا)

هر درس از دروس آموزش قرآن پایه هفتم با بخشی از آیه‌های قرآن کریم آغاز می‌شود. پس از آیات درس، بخشی به نام «کار در کلاس» وجود دارد. در این بخش به آموزش مفاهیم می‌پردازد. مفاهیم هر درس معمولاً از چهار تمرین تشکیل شده است. تمرین اول حاوی جدول کلمات است. در واقع این جدول، سرمایه اولیه کار را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد؛ اما همین سرمایه نیز به روشی فعال و با به‌کارگیری دانسته‌های قبلی دانش‌آموزان در اختیارشان قرار می‌گیرد تا آموزش و یادگیری را به همراه داشته باشد. تمرین دوم، جدول معنا کردن ترکیب‌هاست. دانش‌آموزان به کمک معنای کلمه‌های جدول اول و کلمات آموخته شده در درس‌های قبل، معنای ترکیب‌ها را در کلاس، روبه‌روی هر ترکیب می‌نویسند. این جدول در آموزش مفاهیم نقش کلیدی و اصلی را برعهده دارد. تمرین سوم به اشکال مختلف ارائه شده است و نقش اصلی آن در تثبیت آموخته‌هاست. بالاخره در تمرین چهارم برخی از قواعد ساده و پرکاربرد که معمولاً دانش‌آموزان در فارسی نیز با آن آشنا هستند، آمده است. این قواعد در توسعه آموخته‌ها و حدس زدن معنای کلمه‌های جدید مؤثر است.

اینک روش تدریس هریک از این تمرین‌ها توضیح داده می‌شود.

۱- جدول کلمات: در هر درس، دانش‌آموزان با معنای برخی کلمه‌های جدید قرآن آشنا می‌شوند و به کمک آنها می‌توانند ترکیب‌ها و عبارات قرآنی را معنا کنند. همان‌طور که گفته شد، لغات این جدول سرمایه اولیه‌ای است که باید در اختیار دانش‌آموزان گذاشته شود ولی از آنجا که روش کلی تدریس کتاب، روش فعال است؛ همین سرمایه نیز به‌طور مستقیم در اختیار آنها قرار نمی‌گیرد؛ بلکه تدریس اتخاذ می‌شود تا خود دانش‌آموزان در فراهم آوردن این سرمایه مشارکت جدی داشته باشند. این امر، ضمن ایجاد اعتماد به نفس در آنها موجب تثبیت، تقویت و گسترش دانسته‌های قبلی می‌شود. جدول کلمات طی سه مرحله زیر تدریس می‌شود:

الف) تکمیل جدول: از دانش‌آموزان می‌خواهیم در گروه‌های ۲ یا ۳ نفره یا به صورت انفرادی، معنای کلمات جدول را با استفاده از کلمه‌هایی که در بالای جدول آمده است، کامل کنند. برای آنها توضیح می‌دهیم که می‌توانند به کمک دانسته‌های قبلی و کلمات آشنا یا هم‌خانواده، معنای کلمات را حدس بزنند و جلوی هریک بنویسند. در تکمیل این جدول و سایر بخش‌های مربوط به تدریس و پرسش مفاهیم، همیشه باید دانش‌آموزان، مداد و پاک‌کن در اختیار داشته باشند و هر پاسخی را که با تلاش خود و دوستانشان به دست آورده‌اند در کتاب بنویسند. زمانی که دانش‌آموزان به نوشتن مشغول‌اند، دبیر با حرکت در کلاس بر چگونگی انجام کار دانش‌آموزان نظارت کرده و در صورت نیاز آنها راهنمایی می‌کند.

ب) **تصحیح جدول:** پس از آنکه دبیر احساس کرد، که بیشتر دانش آموزان مرحله قبل را انجام داده‌اند، از آنها می‌خواهد که جدول را به دقت تصحیح کنند. این کار می‌تواند به شیوه‌های مختلف صورت گیرد؛ فقط باید سعی شود در این مرحله کلاس آرام باشد تا اگر دانش آموزی معنای کلمه‌ای را درست تشخیص نداده است، متوجه اشتباه خود شود و آن را تصحیح کند. مثلاً دبیر می‌تواند کلمات جدول را از ابتدا تا پایان، یکی یکی به ترتیب بخواند و از دانش آموزان بخواهد که معنای هر کلمه را به طور دسته جمعی بگویند؛ به این ترتیب، هم کلماتی که از قبل معنا شده‌اند و هم کلماتی که دانش آموزان معنای آنها را نوشته‌اند، معنا می‌شوند. فایده خواندن همه کلمات جدول این است که اولاً، معنای هر کلمه بیان می‌شود و این خود نوعی آموزش است؛ ثانیاً، چون کلمات به طور منظم خوانده می‌شوند، مسئله جلو و عقب خواندن یا جاافتادن کلمات پیش نمی‌آید. البته، از شیوه‌های دیگر نیز می‌توان استفاده کرد؛ به شرط آن که کار در نهایت آرامش، دقت و در کمترین زمان ممکن انجام گیرد.

ب) **تمرین جدول:** پس از اینکه جدول، تصحیح و معنای هر کلمه مشخص شد، دبیر می‌تواند به منظور به خاطر سپاری نسبی معنای کلمات و آماده کردن دانش آموزان برای انجام دادن مراحل بعدی تدریس مفاهیم، به شیوه‌های مختلف معنای کلمات را با دانش آموزان تمرین کند. این کار را می‌توان به صورت انفرادی یا دسته جمعی انجام داد. می‌توان یک بار کلمات را به ترتیب از ابتدا تا پایان جدول یکی یکی خواند تا دانش آموزان معنای هر یک را بگویند یا این کار را با پرسش از کلمات به صورت نامرتب تکرار کرد. به منظور ایجاد تنوع، برانگیختن دقت و تقویت مهارت دانش آموزان، اگر در این مرحله، معنای کلمات را به صورت شفاهی بگوییم تا دانش آموزانی که آمادگی بیشتری دارند خود آن کلمه قرآنی را بگویند، اشکالی ندارد؛ فقط باید توجه داشته باشیم که این گونه پرسش کردن (فارسی به عربی) منحصراً در چنین زمانی بدون اشکال است و در هیچ زمان دیگری چه به صورت شفاهی و چه به صورت کتبی نباید از دانش آموزان ترجمه از فارسی به عربی پرسش شود. اگر دبیر تشخیص دهد در این مرحله نیز این کار مفید نیست، انجام دادن آن ضرورتی ندارد.

پس از انجام دادن مراحل فوق، تدریس جدول کلمات به پایان می‌رسد. به این سه مرحله، در مجموع حداکثر ۵ تا ۷ دقیقه وقت اختصاص داده می‌شود. لزومی ندارد دبیر از قبل تعیین وقت کند بلکه نظارت او بر حسن اجرای این مراحل موجب می‌شود که این فعالیت به طور طبیعی در ظرف چنین مدتی انجام شود.

۲- معنا کردن ترکیب‌ها: آموزش این قسمت، مهم‌ترین بخش تدریس مفاهیم است؛ از این رو برای انجام دادن مراحل تدریس به شرحی که خواهد آمد باید به میزان مورد نیاز وقت اختصاص داد.

این مراحل به شرح زیر است :

الف) نوشتن معنای ترکیب‌ها : از دانش‌آموزان می‌خواهیم به صورت گروهی (گروه‌های ۲ یا ۳ نفره) یا انفرادی، معنای هر ترکیب را جلوی آن در کتاب خود بنویسند. به دانش‌آموزان می‌آموزیم که معنای ترکیب‌ها را به صورت تحت‌اللفظی (کلمه به کلمه) بنویسند. دانش‌آموزان به تدریج و به‌طور طبیعی می‌آموزند که ترجمه‌های خود را معمولی و روان بنویسند، ولی نباید در این امر اصرار ورزید؛ بلکه آنچه اهمیت دارد، کسب توانایی ترجمه تحت‌اللفظی است. هر دانش‌آموز با توجه به توانایی‌اش در زبان فارسی این مسیر را خودبه‌خود طی می‌کند و با مشورت افراد هم‌گروه یا حدس و توان خود مطالبی را که به نظرش می‌رسد، در کتاب خود می‌نویسد. گاهی برخی از دانش‌آموزان به دلایل مختلف، فقط معنای ترکیب‌ها را در ذهن مرور و در کتاب چیزی نمی‌نویسند. این کار صحیح نیست و می‌تواند موجب ضعف یا از میان رفتن اعتماد به نفس آنها شود. دبیر باید از آنها بخواهد به هر میزان که می‌توانند، ترکیب‌ها را معنا کرده و در کتاب خود بنویسند. او در این زمان در کلاس گردش می‌کند و با نظارت بر کار دانش‌آموزان، ضمن راهنمایی آنان، اشکالات احتمالی‌شان را برطرف می‌سازد. بسیار مناسب است که در صورت نیاز، دبیر به گروه یا افراد ضعیف‌تر کمک کند و مثلاً به آنها بگوید : ترکیب «لِقَوْمِهِ» از چند کلمه تشکیل شده است با راهنمایی لازم، آنها متوجه می‌شوند که این ترکیب از سه کلمه «لِ + قَوْم + ه» تشکیل شده است. بنابراین، معنای آن می‌شود «برای قومش» یا «برای قوم او». در این مرحله، دبیر می‌تواند به هر شکل که مناسب می‌داند، گروه‌ها یا افراد را راهنمایی کند. یکی از موارد مراجعه به جدول لغات پایان کتاب (لغت‌نامه)، در همین زمان است؛ یعنی دبیر برای دانش‌آموزان توضیح می‌دهد که ممکن است گاهی معنای کلمه‌ای را فراموش کنید؛ در این صورت نباید اصلاً نگران شوید؛ زیرا با مراجعه به جدول لغات پایان کتاب و پیدا کردن کلمه موردنظر، می‌توانید معنای آن را ببینید. دبیر در همین زمان چگونگی پیدا کردن یک کلمه را از جدول پایان کتاب برای دانش‌آموزان توضیح می‌دهد. این مرحله با نظارت دقیق دبیر و سرکشی به همه گروه‌ها و راهنمایی‌های لازم و کسب اطمینان از اینکه تقریباً بیشتر دانش‌آموزان، ترکیب‌ها را معنا کرده‌اند، به پایان می‌رسد.

ب) تصحیح معنای ترکیب‌ها : این بخش از تدریس مفاهیم نیز اهمیت ویژه‌ای دارد و اگر به‌طور کامل و صحیح صورت گیرد، عمده یادگیری و آموزش انجام شده است و دانش‌آموزان در حل سایر تمرین‌ها به ویژه تمرین «انس با قرآن در خانه» مشکلی نخواهند داشت. تصحیح جدول به شیوه زیر انجام می‌شود.

از یکی از دانش‌آموزان می‌خواهیم تا اولین عبارت را همراه با معنایی که نوشته است، بخواند.

هر دانش‌آموز باید عبارت قرآنی را با دقت، حوصله و صحیح بخواند. نباید تصور کرد که در این هنگام که مفاهیم، تدریس و تمرین می‌شود، صحیح خواندن متن عبارت قرآنی اهمیت ندارد بلکه کاملاً برعکس، دانش‌آموزان باید عملاً بیاموزند که همیشه قرآن و عبارات قرآنی را صحیح و تاحد ممکن، زیبا بخوانند. از این رو، اگر عبارت غلط خوانده شود، تذکر می‌دهیم که دانش‌آموز یک بار دیگر عبارت را با دقت بخواند یا به شیوه‌های مناسب دیگری که قبلاً توضیح داده شده است، رفع اشکال می‌کنیم. پس از آن که عبارت قرآنی به طور صحیح خوانده شد، از همان دانش‌آموز می‌خواهیم تا معنایی را که قبلاً نوشته است، بخواند. اگر معنا صحیح باشد، با تشکر از این دانش‌آموز و کمی مکث و گرفتن تأیید از سایر دانش‌آموزان چند لحظه فرصت می‌دهیم که اگر دانش‌آموزی نیازمند تصحیح است، ترجمه خود را تصحیح کند. در این قسمت، باید به نحوی عمل شود که دانش‌آموزان منتظر شنیدن ترجمه صحیح، از زبان معلم نباشند بلکه هنگام شنیدن ترجمه از زبان دوست خود، دقت کرده و در تشخیص درستی یا نادرستی آن به طور فعال شرکت کنند. از این رو معلم باید با حوصله به دانش‌آموزان فرصت دهد که هرگونه سؤالی درباره ترجمه این ترکیب دارند، بیان کنند و تا حد ممکن از سایر دانش‌آموزان بخواهد که به پرسش‌های دوستان خود پاسخ دهند. این شیوه عمل، بر اعتماد به نفس دانش‌آموزان می‌افزاید و مانع گفت‌وگوهای نابجای دانش‌آموزان با یکدیگر و شلوغی کلاس می‌شود.

اگر ترجمه ارائه شده صحیح یا کامل نباشد، از دانش‌آموزی که آن را بیان کرده است، به خاطر خواندن صحیح عبارت قرآنی یا آن بخش از ترجمه‌اش که صحیح بوده است تشکر می‌کنیم و از دانش‌آموز دیگری می‌خواهیم تا ترجمه خود را بخواند. این کار با پرسش و پاسخ از دانش‌آموزان ادامه پیدا می‌کند تا پاسخ صحیح روشن شود. آن‌گاه دانش‌آموز دیگری عبارت دوم و ترجمه آن را می‌خواند و به روش گفته شده عمل می‌شود تا همه عبارات این جدول پایان پذیرد.

چند تذکر مهم

در تکمیل و تصحیح جدول ترکیب‌ها نکات مهمی وجود دارد که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود.

اول: دبیر محترم نباید به هیچ وجه ترجمه عبارت‌ها و ترکیب‌های قرآنی را به دانش‌آموزان دیکته کند. این روش نادرست نه تنها زمینه یادگیری صحیح را فراهم نمی‌آورد بلکه مانع علاقه‌مندی دانش‌آموزان به درک و فهم قرآن کریم می‌شود.

دوم: گاهی برای درک روشن‌تر معنای تحت‌اللفظی باید کلماتی اضافه شود. برخی از این کلمه‌ها بیشتر تکرار می‌شوند؛ مانند کلمه «را» یا افعال ربطی مانند «است»، «هستم»، «هستی...» دبیر محترم باید ضمن اطمینان دادن به دانش‌آموزان که نوشتن این‌گونه کلمه‌ها غلط به حساب نمی‌آید، به تدریج موارد کاربرد آنها را به ایشان بیاموزد.

سوم: برای آموزش مفاهیم، ترکیب‌ها و عباراتی انتخاب شده است که پس از ترجمه تحت‌اللفظی، معنا و مفهوم آنها روشن و مشخص می‌شود ولی با وجود این، برخی از آنها چنین نیست. مفهوم این‌گونه ترکیب‌ها با پرسش از دانش‌آموزان باید برای آنها روشن شود؛ مثلاً در ترکیبی آمده است: «فِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ»؛ دانش‌آموزان معنا می‌کنند «در آسمان روزی شما» یا «در آسمان روزی شماست»، ولی ممکن است برخی از آنها یا حتی همه متوجه منظور این عبارت نشوند؛ از این رو، مثلاً از دانش‌آموزان سؤال می‌کنیم: «بچه‌ها، روزی شما در آسمان است» یعنی چه؟ ممکن است برخی از آنها پاسخ‌هایی بدهند. آنها را تشویق کرده و در صورت نیاز، این پاسخ‌ها را تکمیل و تصحیح می‌کنیم.

چهارم: گاهی برخی از ترکیب‌ها یا عبارات، برای طرح یک تذکر اخلاقی یا اعتقادی بسیار مناسب است و معلم تشخیص می‌دهد که خوب است نکته‌ای در این باره بیان کند. این خوب است؛ به شرط آنکه اولاً، توضیحات معلم از یکی دو دقیقه بیشتر طول نکشد (که هم دانش‌آموزان خسته نشوند و هم وقت فعالیت‌های اصلی‌تر گرفته نشود)؛ ثانیاً، این موارد زیاد نباشد. در صورتی که دبیر محترم در ذیل هر عبارت، به بیان ملاحظات تفسیری و... اقدام کند، غرض اصلی درس نقض خواهد شد.

پنجم: دانش‌آموزان در دروس اولیه، معمولاً در معنا کردن ضمائر یا حروف اضافه دچار اشتباه می‌شوند. این امر طبیعی است و تا دستیابی آنان به ترجمه صحیح و پرهیز آنان از جابه‌جا معنا کردن کلمات باید حوصله کرد. گاهی نیز می‌توان در حین انجام دادن مرحله تصحیح جدول، مثلاً یک ضمیر (مانند هُم یا کُم) را که دانش‌آموزان در معنای آن دچار اشتباه می‌شوند، با اسم‌های مختلف ترکیب کرد تا آنان به‌طور دسته‌جمعی و شفاهی معنای آنها را بیان کنند. به کار بردن این شیوه‌ها هم موجب رفع خستگی دانش‌آموزان می‌شود و هم معنای کلمات پرکاربرد را در ذهن آنان تثبیت می‌کند.

۳- حل تمرین قواعد ساده : این تمرین که در برخی از دروس آمده است، به بیان برخی قواعد

ساده و پرکاربرد مفاهیم اختصاص دارد. باید توجه کرد که درس قرآن در مقام بیان قواعد صرفی یا نحوی زبان عربی نیست؛ زیرا بیان این گونه مطالب برعهده درس عربی است. از این رو، این گونه قواعد پیش از آن که در درس عربی طرح شوند، در درس قرآن مورد استفاده و تمرین قرار نمی گیرند. البته برخی از قواعد مانند شناخت کلمات هم خانواده که بسیار ساده است، با توجه به توانایی دانش آموزان در تشخیص این گونه کلمات (که در دوره ابتدایی و در درس فارسی کسب شده) در این درس گنجانده شده است. روش کلی انجام دادن این تمرین مانند دو تمرین قبلی است. در حل این تمرین، توجه به این نکته ضروری است که معلم نباید به بیان قاعده موردنظر بپردازد بلکه دانش آموزان با مشاهده الگوی ارائه شده، تمرین را حل می کنند و معمولاً موضوع آن قدر ساده است که این کار به راحتی و با توجه به الگو، انجام می گیرد. البته در صورتی که معلم در پرسش های شفاهی یا کتبی از این تمرین سؤال کند، حتماً باید در امتحان نیز مانند کتاب یک الگو ارائه دهد و آن گاه سؤال موردنظر را طرح کند. پس از پایان تدریس مفاهیم، برای انجام دادن تکلیف مفاهیم که عمده تاً شامل بخش دوم (ب) تکلیف «انس با قرآن در خانه» است، به دانش آموزان تذکر می دهیم.

روش آموزش موضوعات شناخت قرآن

- ۱- قبل از آغاز تدریس بخش شناخت قرآن، دبیر محترم درباره اهداف مباحث شناخت برای دانش آموزان توضیحات لازم را بیان می کند تا آنان با اهداف و فلسفه طرح مباحث مختلف شناخت آشنایی لازم را پیدا کنند.
  - ۲- دبیر محترم، روش تدریس بخش شناخت را به طور مختصر برای دانش آموزان بیان می کند.
  - ۳- در آغاز تدریس هر موضوع، دبیر محترم توضیحات مختصری می دهد و گاهی نیز به تشخیص خود، قسمتی از متن را می خواند.
  - ۴- متن شناخت توسط یک نفر از دانش آموزان خوانده می شود (طوری برنامه ریزی شود که دانش آموزان برای خواندن مباحث به طور تصادفی انتخاب شوند).
  - ۵- پس از خواندن متن، می توان با طرح سؤالات و اگر، با دانش آموزان درباره آن، به گفت و گو پرداخت و از طریق بارش فکری، به سؤالات آنان پاسخ داد.
  - ۶- می توانید از دانش آموزان بخواهید که برای تکمیل مباحث شناخت، پژوهش های دسته جمعی یا انفرادی انجام دهند و در فرصت های پیش آمده در کلاس درباره آن به گفت و گو بپردازند.
  - ۷- تشویق کردن دانش آموزان به فعالیت های قرآنی خارج از کلاس می تواند زمینه انس بیشتر آنها را با قرآن کریم فراهم آورد.
  - ۸- از دانش آموزان بخواهید درباره تصاویر موجود در کتاب گفت و گو کنند؛ شما نیز توضیحات آنها را کامل کنید یا زمینه پژوهش را برای آنان فراهم آورید.
- تذکر:** بسیار مناسب است دبیر محترم درباره موضوعات شناخت، مطالعات خارج از کتاب و تکمیلی داشته باشد.

روش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

پرسش و ارزشیابی درس قرآن مانند سایر دروس دوره متوسطه به دو صورت مستمر و پایانی انجام می شود. مطابق آیین نامه مصوب شورای عالی آموزش و پرورش، پرسش و ارزشیابی مستمر در بخش قرائت، به صورت شفاهی و در بخش مفاهیم با تشخیص معلم می تواند به هر دو صورت شفاهی یا کتبی انجام شود و ارزشیابی پایانی قرائت به صورت شفاهی و مفاهیم به صورت کتبی خواهد بود. شیوه این ارزشیابی در دو بخش مستمر و پایانی به صورت زیر است.

پرسش و ارزشیابی مستمر

الف) قرائت : برای ارزشیابی مستمر از شیوه‌های مختلف می‌توان بهره جست که نمونه‌ای از آنها به شرح زیر توصیه می‌شود.

۱- آیات هر درس در جلسه بعد، از دانش‌آموزان پرسش می‌شود. (ضمن پرسش از بخش‌های مختلف انس با قرآن در خانه)

۲- هر دانش‌آموز حدود یک سطر از صفحات قرآنی داخل یا خارج از کتاب می‌خواند تا از تعداد بیشتری پرسش شود.

۳- سعی شود ابتدا افرادی که تسلط بیشتری بر قرائت دارند و سپس دیگران، بخوانند.

۴- نیمی از نمره ارزشیابی درس قرآن به قرائت تعلق دارد، ولی بهتر است نمره قرائت از ۲۰ منظور گردد و سپس، در پایان نیم‌سال با ۲۰ نمره مفاهیم معدل‌گیری شود.

۵- در صورتی که نمره از ۲۰ منظور می‌شود، برای هر اشتباه روخوانی یک امتیاز کسر شود، ولی اگر دانش‌آموز قبل از تذکر معلم، اشتباهش را تصحیح کند امتیازی از او کسر نشود.

۶- اگر در یک کلمه چند حرکت و علامت یکجا اشتباه شود؛ فقط یک اشتباه محسوب می‌شود. همچنین در صورت تکرار یک نوع اشتباه نیز فقط یک امتیاز کسر می‌شود.

۷- به هر دانش‌آموزی که آیات درس را با صوت زیبا و شبیه نوار یا با تلفظ صحیح حروف خاص عربی بخواند یا برخی از آیات دروس را حفظ کند، حداکثر دو امتیاز تشویقی تعلق می‌گیرد.

۸- هر دانش‌آموزی که در تقویت قرائت هم‌گروهی خود به‌طور مؤثر تلاش نماید یا آیات درس را خوش‌نویسی، تذهیب و نقاشی کند، به‌عنوان بخشی از فعالیت خارج از کلاس امتیاز می‌گیرد.

۹- برای تشویق بیشتر دانش‌آموزانی که به‌طور چشمگیر و فوق‌العاده تلاش می‌کنند، مناسب است که در صورت امکان، جوایزی از سوی مدرسه یا اولیای دانش‌آموزان فراهم شده و به شیوه مناسب یا در مراسمی خاص به آنان اهدا شود. البته باید به تلاش افراد ضعیف‌تر نیز مانند تلاش افراد ممتاز کاملاً توجه داشت و آنان را نیز تشویق کرد. به‌طور کلی، مبنای نمره و تشویق باید فعالیت و پیشرفت هر دانش‌آموز متناسب با توان و استعداد خود او باشد.

ب) مفاهیم : پرسش‌های مستمر بخش مفاهیم نیز براساس انس با قرآن در خانه انجام می‌شود. در پایان تدریس مفاهیم، انجام تمرین در خانه را به دانش‌آموزان یادآوری می‌کنیم و در جلسه مربوط، چگونگی انجام دادن این تکلیف به شیوه مناسب کنترل می‌شود. البته این کنترل نباید آن‌چنان سخت و اضطراب‌آور باشد که دانش‌آموزان را به انجام دادن غیراصولی این تمرین (مانند نوشتن از روی

سایرین یا موارد مشابه دیگر) و دارد و نه آن چنان همراه با بی توجهی باشد که با دانش آموزان منضبط و غیر منضبط یکسان برخورد شود. معلمان محترم باید با درایت و تدبیر، دانش آموزان را - به ویژه کسانی را که کم توجهی می کنند - به انجام دادن این کار در خانه تشویق کنند.

پس از بررسی تکلیف دانش آموزان، عبارات قرآنی «انس با قرآن در خانه» از آنها پرسش می شود. این کار را به شیوه های مختلفی می توان انجام داد؛ مثلاً ممکن است از دانش آموزی خواست که یک عبارت را از روی کتابی که ترجمه عبارت در زیر آن نوشته نشده است، بخواند و ترجمه کند، ولی به نظر می رسد بهتر باشد هر دانش آموز، عبارت و ترجمه مربوط به آن را که قبلاً نوشته است، از روی کتاب خودش بخواند. در اینجا چند نکته قابل توجه است.

۱- صحیح خواندن عبارت قرآنی اهمیت دارد و معلم برای دانش آموزان توضیح می دهد که صحت قرائت، نمره و امتیاز دارد.

۲- اگر ترجمه دانش آموز، شبیه ترجمه هایی باشد که معمولاً در بخش آموزش مفاهیم می نویسند (تحت اللفظی) و همچنین صحیح باشد، تشویق می شود. معلم برای کسب اطمینان از میزان توانایی دانش آموز، می تواند از برخی ترکیب ها یا کلمات همین عبارت به طور شفاهی از او سؤال کند؛ مثلاً عبارت مورد نظر چنین بوده است: «وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ» پس از آنکه دانش آموز ترجمه عبارت را خواند، معلم می گوید: «لِنَفْسِهِ» یعنی چه؟ یا مثلاً ادامه می دهد: «این ترکیب از چند کلمه تشکیل شده است و هریک به چه معناست؟» در این قسمت معلم می تواند از برخی ترکیب ها یا کلماتی که در بخش مفاهیم همین درس یا حتی درس های قبل آمده است نیز پرسش کند. اگر دانش آموز در ترجمه عبارات قرآنی تلاش کافی نکرده باشد، معمولاً در پاسخ دادن به پرسش های شفاهی موفق نخواهد بود. به هر حال، با طرح چند پرسش، دانش آموز مورد ارزیابی قرار می گیرد و ضمناً هریک از عبارت های این بخش ترجمه می شود و سایر دانش آموزان می توانند ترجمه خود را در صورت نیاز تصحیح کنند. این کار ادامه می یابد تا همه عبارات این بخش تمام شود.

۳- در پرسش و پاسخ عبارات قرآنی این بخش، باید نکاتی را که در تصحیح ترکیب های بخش آموزش مفاهیم بیان شد، رعایت کرد؛ مثلاً لازم است از دیکته کردن ترجمه عبارات جداً پرهیز شود، ترجمه های صحیح پس از بیان دانش آموز، مجدداً توسط معلم بازگو نشود بلکه دانش آموزان با دقت در آنچه دوستشان می گوید، خود این کار را انجام دهند. البته طبیعی است گاهی دانش آموزان، تقدم و تأخر دارند که معلم با تدبیر لازم مشکل را حل می کند.

از آنجا که پرسش های شفاهی به شیوه های مختلفی انجام می پذیرد، لزومی ندارد برای نمره یا

امتیاز دادن به دانش‌آموزان الگو و بارم‌بندی خاصی ارائه شود بلکه معلم می‌تواند با توجه به میزان توانایی دانش‌آموزان، نمره‌ای از ۲۰ به آنان بدهد. به‌ویژه از آنجا که همیشه پرسش مفاهیم با خواندن آیات و عبارات قرآنی همراه است، این نمره می‌تواند بیانگر میزان توانایی قرائت و مفاهیم دانش‌آموزان باشد. به این ترتیب، هم تکلیف بخش مفاهیم درس قرآن حل می‌شود و هم توانایی دانش‌آموزان ارزیابی می‌گردد. توصیه می‌شود پس از تدریس و پرسش دو یا سه درس، دبیر محترم از دانش‌آموزان یک امتحان کوتاه و ساده از مفاهیم این چند درس به صورت کتبی بگیرد. این امتحان کتبی چند فایده دارد؛ از جمله این که در یادآوری دروس، تقویت توانایی دانش‌آموزان، انس و آشنا کردن آنها با شیوه امتحان کتبی مفاهیم، ارزیابی نسبتاً دقیق همه دانش‌آموزان و... مفید است.

نکته مهم: اینکه نباید تصور شود که نمره مستمر دانش‌آموزان لزوماً معدل همه نمراتی است که در طول یک نیم‌سال گرفته‌اند. معلم می‌تواند با توجه به روند پیشرفت ایشان، تنها نمرات بهتر آنها را مدنظر قرار دهد.

ارزشیابی فعالیت‌های خارج از کلاس

همان‌طور که می‌دانید، مطابق آیین‌نامه امتحانات، حداقل پنج نمره از نمره مستمر دانش‌آموزان به فعالیت‌های خارج از کلاس آنها اختصاص دارد. برخی از این فعالیت‌ها در بخش ارزشیابی کتاب مبانی و روش آموزش قرآن دوره راهنمایی (کد ۱۰۰۸/۲) بیان شده است.

ارزشیابی پایانی

آزمون پایانی درس قرآن در دوره متوسطه اول براساس ده نمره قرائت به صورت شفاهی و ده نمره مفاهیم به صورت کتبی است. امتحان پایانی شفاهی در زمان امتحان‌های شفاهی و امتحان کتبی با درج در جدول امتحان‌های کتبی در زمان مربوط با توجه به توضیحات ذیل برگزار می‌شود.

بخش اول - قرائت

۱- در آزمون قرائت، از هر دانش‌آموز سه پرسش می‌شود. دانش‌آموزان در هر پرسش حدود سه سطر از آیات قرآن کریم را می‌خوانند. دو پرسش از سه پرسش مذکور از آیاتی که در کتاب درسی در بخش قرائت جلسات آمده و یک پرسش نیز از صفحاتی که جزء تکلیف انس با قرآن در خانه و خواندن روزانه قرآن کریم بوده است.

۲- به ازای هر کلمه ساده (بدون اتصال) مانند «وَجَاتٌ» یا مرکب (با اتصال) مانند «إِنَّ اللَّهَ»، «فِي الْأَرْضِ» یا «عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» که غلط خوانده شود، نیم نمره کسر می‌شود. ممکن است در این کلمه ساده یا مرکب، یک یا چند غلط اتفاق افتد، در این صورت نیز همان نیم نمره کسر می‌شود.

تبصره: با تشخیص معلم در صورت مفید بودن تذکر، می‌توان از دانش‌آموز خواست که با خواندن مجدد، غلط خود را تشخیص و تصحیح کند. در صورتی که دانش‌آموز در بار دوم، غلط خود را تصحیح کند، هیچ نمره‌ای کسر نمی‌شود.

۳- اگر قرائت دانش‌آموز، با تکرار، برگشت و مکث زیاد همراه باشد، در مجموع یک تا دو نمره کسر می‌شود. شرایط خاص دانش‌آموزان استثنایی با دارای لکنت زبان باید مورد توجه قرار گیرد.

۴- اگر دانش‌آموز آیات را شبیه به قرائت لوح فشرده (تحقیق یا ترتیل) بخواند یا تلفظ صحیح حروف خاص عربی را رعایت کند یا حدود نیم‌صفحه از آیات قرآن یا پیام‌های قرآنی را از حفظ باشد، در مجموع یک تا دو نمره تشویقی به نمره قرائت او اضافه می‌شود.

۵- از قواعد روخوانی، پرسش نمی‌شود؛ زیرا رعایت این قواعد فقط در حین قرائت، کفایت می‌کند.

۶- سعی شود با اتخاذ تدابیر مناسب از اضطراب دانش‌آموزان هنگام آزمون، کاسته شود؛ برای مثال، می‌توان بیش از پرسش، به هر دانش‌آموز چند دقیقه فرصت داد تا آیات آزمون قرائت خود را مرور کند.

۷- خوب است در صورت امکان، هنگام آزمون قرائت، کتاب دانش‌آموز را از او گرفت و اشتباهات او را روی کتابش علامت زد تا در صورت نیاز، دانش‌آموز با این اشتباهات آشنا شود و در اصلاح آنها بکوشد.

بخش دوم — مفاهیم

پیشنهاد می‌شود بارم‌بندی سؤال‌های بخش مفاهیم (امتحان کتبی) بر مبنای ده نمره به صورت زیر منظور شود:

معنای کلمات ۱ نمره، معنای ترکیب‌ها ۴ نمره، معنای عبارات ۴ نمره، قواعد ساده ۱ نمره. در صورت طرح سؤال از قواعد (الگوی قواعد مفاهیم)، این پرسش‌ها باید با ارائه الگو (مانند آنچه در کتاب درسی آمده است) همراه باشد.

بدیهی است با تشخیص دبیر محترم این الگوی نمره‌دهی می‌تواند با تغییراتی نیز همراه باشد. برخی از نکات مهم که باید در تصحیح اوراق مربوط به مفاهیم مدنظر باشد.

۱- پس از تهیه کلید سؤالات طراحی شده، در بالای برگه کلید تصریح شود که «نظر مصحح محترم در صحیح یا غلط بودن پاسخ دانش‌آموزان صائب است» تا از پاسخ‌های صحیح دانش‌آموزان که لزوماً مانند کلید سؤالات نیست، نمره‌ای کسر نشود.

۲- متن سؤال‌ها به خصوص کلمات و عبارات قرآنی (عربی)، واضح و با اعراب کامل — مانند

کتاب درسی - نوشته شود و قبل از تکثیر، بازبینی و اصلاح لازم به عمل آید.

۳- هیچ گونه سؤالی به صورت ترجمه لغت یا عبارت از فارسی به عربی طرح نشود.

۴- توزیع سؤال‌ها به نسبت دروس مختلف، متعادل و متناسب باشد.

۵- از طرح سؤال‌های دارای نکته‌های ویژه، ترکیب‌ها و عبارات مبهم، مطالب پاورقی یا عبارات

کم کاربرد در کتاب درسی، تا حد امکان خودداری شود.

۶- طراح سؤال‌های آزمون نهایی و مصححان محترم اوراق، از میان دبیرانی انتخاب شوند که

در سال تحصیلی جاری، کتاب آموزش قرآن را تدریس کرده‌اند.

۷- مبنا در پاسخ دانش‌آموزان، ترجمه تحت‌اللفظی است و چنین ترجمه‌ای نمره کامل را خواهد

داشت. در صورتی که ترجمه، روان و صحیح ارائه شده باشد، نیز نمره کامل را خواهد داشت.

۸- مهم‌ترین گام در توانایی درک معنای عبارات قرآنی، ترجمه تحت‌اللفظی آنهاست، از این رو،

اگر دانش‌آموز برخی از کلمه‌ها - مانند «را»، فعل‌های ربطی (است، هستم، ...) و ... را در ترجمه

ننویسد، نمره‌ای از او کسر نمی‌شود.

۹- در صورتی که دانش‌آموز حروف اضافه را به شکل معنای اولیه و اصلی آنها معنا کند، صحیح

است؛ هر چند که در عبارت مورد سؤال، ممکن است بهتر باشد آن حرف به صورت دیگری معنا شود؛

مانند حرف اضافه «بِ» در عبارت «مَنَاكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ» که بهتر است «در» معنا شود ولی اگر

دانش‌آموز «به» معنا کند، نمره‌ای از او کسر نمی‌شود. همچنین، حرف اضافه «مِنْ» که هر جا «از» معنا

شود، صحیح محسوب می‌شود.

۱۰- اگر دانش‌آموز، یک فعل را که به هر دلیل در کتاب درسی به دو صورت معنا شده است،

به هر یک از دو معنا بنویسد، نمره کامل را خواهد گرفت. برای مثال، برای افعالی که گاهی به تناسب

جمله، ماضی و گاهی مضارع معنا می‌شوند، هر دو معنا صحیح است؛ یا اگر فعل مضارع در جمله‌ای

به صورت مضارع اخباری یا التزامی معنا شود، صحیح است و نمره‌ای از دانش‌آموز کسر نمی‌شود.

۱۱- در صورتی که فعل مفردی، جمع یا برعکس معنا شود یا فعل ماضی به صورت مضارع یا

برعکس معنا شود، فقط نیمی از نمره مربوط به آن کلمه کسر می‌شود.

۱۲- در ترجمه ترکیب‌ها و عبارات‌ها به هر میزان که از آن ترکیب یا عبارت معنا شده است - هر

چند کامل نباشد - همان مقدار نمره تعلق می‌گیرد.

۱۳- فعل مفردی که فاعل آن، اسم ظاهر و جمع است، اگر به جای جمع، مفرد معنا شود،

صحیح به حساب می‌آید و نمره‌ای کسر نمی‌شود؛ مانند فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ: پس سجده کرد فرشتگان.

زمان بندی تدریس دروس

همان طور که گفته شد کتاب دانش آموزان شامل دوازده درس است. هر درس طی دو جلسه یعنی در دو هفته تدریس، تمرین و ارزشیابی می شود. به منظور نظم بیشتر و همکاری با دبیران محترم برای جلوگیری از کندی یا تندی نامناسب، فعالیت آموزشی که در هر جلسه (۹۰ دقیقه ای) باید انجام شود به عنوان یک جلسه در کتاب منظور شده است.

پیشنهاد می شود دبیران محترم حتی امکان این نظم را رعایت کنند. همچنین توصیه می شود در نیم سال اول حداقل ۶ درس و حداکثر ۷ درس تدریس شود و بقیه دروس نیز در نیم سال دوم تدریس گردد.

ویژگی‌های دبیر موفق قرآن کریم

یکی از مباحثی که از دیرباز در حوزهٔ تعلیم و تربیت اسلامی مورد توجه بوده، آداب تعلیم و تربیت است.^۱ رعایت این آداب در هر درس بر معنویت و تأثیر آموزش می‌افزاید و طبعاً در خصوص درس قرآن، اهمیت و جایگاه ویژه‌ای دارد. دبیر قرآن می‌تواند با توجه و عمل به نکات ذیل که در چند بخش ارائه شده است، بر توفیقات خود بیفزاید.^۲

مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا

الف) ویژگی‌ها و خصلت‌های شخصی: وجود خصلت‌های نیکو در فرد، او را محبوب دیگران می‌سازد. ایجاد علاقه میان متربی و مربی زمینه را برای تربیت و تأثیرپذیری فراهم می‌کند. معلم قرآن باید در کسب کمالات فردی بکوشد و دانش‌آموزان خود را از یک الگو و مربی موفق بهره‌مند سازد. در این بخش، به بیان پاره‌ای از مهم‌ترین این ویژگی‌ها می‌پردازیم. این نکات بیشتر ناظر به شأن شخصی فرد است؛ اعم از آنکه معلم باشد یا نباشد.

۱- درون مایهٔ ایمان، اخلاق نیکوست؛ همان‌طور که از پیامبر اکرم نقل شده است «إِنِّي بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» از این رو، اموری همچون سادگی و آراستگی، نظم و انضباط، گشاده‌رویی و خوش‌خلقی، گذشت و فداکاری، اقتدار و مهربانی، صبر و بردباری، فداکاری و دلسوزی هرچه بیشتر وجود شخص را آکنده ساخته باشد، زمینه را برای دستیابی او به توفیقات بیشتر فراهم می‌آورد.

۲- برخورداری از برخی توانایی‌ها یا مهارت‌های شخصی مانند مهارت در یکی از رشته‌های ورزشی یا هنری، علمی... موجب تکریم و تعظیم معلم در چشم دانش‌آموزان می‌شود و این امر بر تأثیرپذیری ایشان از شخصیت معلم می‌افزاید.

۳- عمل به آداب و رفتاری که از سوی اولیای دین توصیه و تأکید شده است؛ مانند: داشتن وضو در طول شبانه‌روز به‌ویژه در کلاس درس، آغاز کردن کارها با نام خدا و ذکر سلام و صلوات بر انبیا و اولیای الهی به‌ویژه پیامبر اکرم و ائمهٔ معصومین علیهم‌السلام تلاوت روزانهٔ قرآن کریم، رعایت آداب اسلامی پیش از خواب و ...

۴- یاد خدا، توکل بر او، امید به فضل و رحمت الهی، تمامی خیرها و توفیقات خود را از سوی

۱- مشهورترین کتاب در این باب «منیة المرید فی آداب المفید و المستفید» اثر گرانقدر شهید ثانی (ره) است که توسط سیدمحمدباقر

حجتی با عنوان «آداب تعلیم و تربیت در اسلام» به فارسی ترجمه شده است.

۲- مطالب این بخش برگرفته از تجارب برخی معلمان موفق همچنین کتاب‌های «تربیت آسیب‌زا» نوشتهٔ دکتر عبدالعظیم کریمی و

«آداب تعلیم و تربیت در اسلام» است.

خدا دانستن و سپاس و ستایش دائمی خدا، بذر محبت به خدا را در وجود انسان شکوفا می‌سازد، شجره طيبة توحید را به بار می‌نشاند و انسان را از درون به آرامش و کمال رهنمون می‌شود و بدیهی است که هر انسان موفق به این دستمایه نیازمند است.

(ب) رفتار و آداب تربیتی: یک معلم غیر از ویژگی‌های شخصی، به‌عنوان معلم و در مقام تعلیم و تربیت باید از ویژگی‌هایی برخوردار باشد که او را در این امر موفق سازد. منابع دینی ما آکنده از این گونه معارف است که در اینجا به برخی از مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود.

۱- محبت و ورزی و خوش رفتاری: دانش‌آموز در دوره نوجوانی در اوج تأثیرپذیری است. او باید معلم خود را دوست داشته باشد تا از او الگو پذیرد. اگر می‌خواهید محبوب باشید، باید محبت بورزید. علاقه و محبت معلم به دانش‌آموز، خارهای وجود او را به گل تبدیل می‌کند. معلمی می‌تواند زمینه هدایت دانش‌آموزان را فراهم آورد که آنها را همچون فرزندان خود دوست بدارد و تا حد ممکن به ویژگی‌ها و شرایط خاص هریک توجه داشته باشد.

چنین معلمی به دانش‌آموزان احترام می‌گذارد و از کلمات و لحن محبت‌آمیز استفاده می‌کند. عصبانیت معلم، دانش‌آموزان را ناخشنود می‌کند و باعث دوری آنها از معلم و دوری از درس قرآن می‌شود؛ بنابراین، در هیچ شرایطی فریاد کشیدن معلم سزاوار نیست.

توجه همیشگی به آیه‌های زیر، روحیه خوش رفتاری را تقویت می‌کند:

* وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا

بقره ۸۳

* وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

آل عمران ۱۳۴

* وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ

نحل ۱۲۷

۲- امیدواری به لطف خدا و امید دادن به آن: مؤمن همیشه به لطف خدا امیدوار است. دانش‌آموزان را به لطف و رحمت همگانی و همیشگی خدا امیدوار کنید و با بیان خاطرات، داستان‌ها، اشعار و ضرب‌المثل‌های زیبا آنها را با نمونه‌هایی از این الطاف بی‌کران الهی آشنا سازید تا شاهد آثاری چون شادابی، نشاط و تحرک در ایشان باشید.

۳- عدل و ورزی و پرهیز از تبعیض: توجه و محبت معلم به دانش‌آموزان باید عادلانه و حساب شده باشد. شاید معلم تحت تأثیر رفتار و شخصیت برجسته برخی دانش‌آموزان، علاقه قلبی بیشتری به آنان داشته باشد ولی باید نگاه و رفتار خود را به‌طور عادلانه میان آنها تقسیم کند.

نوجوانان به دلیل پاکی و لطافت روح، هیچ‌گونه رفتار دوگانه‌ای را بر نمی‌تابند. برخوردهای تبعیض‌آمیز مانند صحبت کردن در گوشی یا توجه بیش از حد به یکی از دانش‌آموزان، آثار منفی زیادی

دارد و ممکن است سوءظن یا حسادت دانش‌آموزان دیگر را برانگیزد. حتی اگر زمانی از برخورد متفاوت‌گریزی نیست، باید تبعات آن را تا حد امکان کاهش داد.

۴- تقویت اعتماد به نفس: نوجوانان برای دستیابی به شخصیتی متعادل و ارزشمند نیازمند اعتماد به نفس‌اند. یک مربی توانا، با برجسته کردن کردار و صفات خوب دانش‌آموزان، در آنها روحیه اعتماد به نفس پدید می‌آورد و با تغافل عالمانه از کاستی‌ها و لغزش‌های ایشان، به آنها عزت و کرامت می‌بخشد. اظهار بی‌اعتمادی به یک دانش‌آموز، احساس نامطلوبی در او ایجاد می‌کند و اعتماد و پذیرش او را نسبت به معلم کاهش می‌دهد. منسوب کردن خصلتی بد به یک دانش‌آموز، واقعاً روحیه او را درهم می‌ریزد و ممکن است در دراز مدت، همان خصلت را در او پدید آورد.

باید به دانش‌آموزان حسن‌ظن داشت و آن را بیان کرد؛ از خطاهای آنها تا حد امکان چشم‌پوشی کرد و آنها را به‌راستی و درستی تشویق نمود.

پ) رفتار و آداب آموزشی: انجام دادن هر کاری با آداب و آیین خاص همراه است. هرچه آن کار ارزشمندتر و مقدس‌تر باشد، توجه به این آداب ضروری‌تر است. برای مثال، اعمال عبادی که به قصد تقرب به خدا انجام می‌شود، آیین و آداب خاصی دارد. از جمله کارهای بسیار ارزشمند و مقدس از نظر اسلام، تعلیم و تربیت است؛ از این رو، همیشه این امر با آداب خاصی انجام شده است. توجه به این آداب بر ماهیت معنوی و عبادی تعلیم و تعلم و آثار تربیتی آن می‌افزاید. در این قسمت، برخی از مهم‌ترین این آداب بیان می‌شود.

۱- رعایت آداب ظاهری و باطنی: خوب است هر کاری به‌ویژه کلاس درس را با نام و یاد خدا و گفتن «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و ذکر سلام و صلوات بر پیامبر اکرم و خاندان پاک او آغاز کنیم. بنا بر روایات، صلوات، فرشتگان را نازل می‌کند، نفاق را از بین می‌برد، گناهان را می‌زداید و سلامت و تندرستی به بار می‌آورد. شایسته است معلم قرآن، همیشه و به‌ویژه در کلاس درس با وضو باشد و رعایت این ادب اسلامی را به دانش‌آموزان نیز بیاموزد.

معلم برای توفیق در تعلیم و تربیت باید بیوسسته از خدای توانا کمک بخواهد و موفقیت‌های خود را از او بداند که «مَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ».

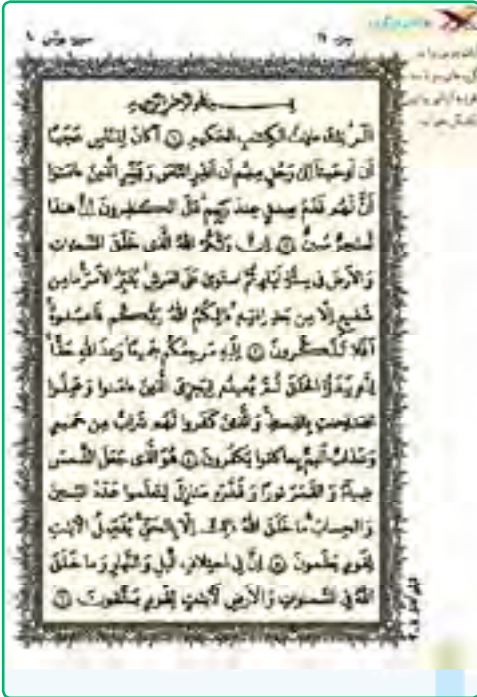
۲- تشویق دانش‌آموزان ضعیف‌تر، آنها را به تلاش و پیشرفت امیدوار می‌کند. هر دانش‌آموز نقاط قوت خاص خود را دارد و معلم باید این نقاط را کشف کند و به او نشان دهد؛ مثلاً، اگر درسش ضعیف است، ولی اخلاق و رفتار خوبی دارد، می‌توان برای پدر و مادرش کارت تبریکی فرستاد و به آنها برای داشتن فرزندی با اخلاق و رفتار خوب تبریک گفت.

- ۳- هنر معلم، پرورش احساس نیاز به علم و تقوا در دانش‌آموز است.
آب، کم‌جو، تشنگی آور به دست تا بجوشد آبت از بالا و پست
- ۴- اصیل‌ترین روش‌های تربیتی، طبیعی‌ترین، ساده‌ترین و صمیمی‌ترین آنهاست. انسان تا دست به عمل نزند، نمی‌آموزد؛ عمل نیز با اشتباه همراه است. دانش‌آموزان را به تلاش و اقدام تشویق کنید تا از اشتباه کردن نهراسند. به علاوه، چگونگی درس گرفتن از اشتباهاتشان را به آنها بیاموزید.
- ۵- معلم باید برای هماهنگ کردن روش‌های آموزشی، خانواده دانش‌آموزان را از طریق جلسات توجیهی یا خبرنامه مدرسه از اقدامات، روش‌ها و نظریات خود مطلع سازد.
- ۶- خوب سؤال کردن، نیمی از دانش است. ذهن کودک را پرسشگر بار بیاورید و به او بیاموزید با تفکر درباره پرسش‌های خویش، آنها را به بهترین شکل بیان کند.
- ۷- کیفیت ارائه مطالب و مفاهیم، مهم‌تر از کمیت آن است. پیام‌های شما هر چند اندک اما با کیفیت مؤثر، بهتر از صحبت‌های طولانی و خسته‌کننده است.
- ۸- بدیهی است اداره موفق یک کلاس به رعایت روش‌ها و فنون تدریس و کلاس‌داری نیز نیازمند است. دبیران محترم عموماً با این روش‌ها آشنایی دارند و شرح مفصل آنها را نیز می‌توان در کتاب‌های مربوط جست‌وجو کرد.

روش تدریس دروس

پیش از بیان روش تدریس هر درس، الگوی کلی روش تدریس بفش های
مختلف هر درس به طور فاصله در جدول های تقدیم شده است.

الف) روش تدریس و تمرین قرائت

در درس اول، توضیحات لازم، مبسوط تر ارائه می‌شود، اما در درس‌های بعدی فقط به نکات خاص همان درس بسنده می‌شود. از این رو مطالعه با دقت این قسمت ضروری است. مناسب است قبل از بیان روش تدریس و تمرین قرائت، به اهداف بخش قرائت که در همه دروس یکسان است، توجه شود.

اهداف خاص تدریس و تمرین قرائت آیات

- ۱- شناسایی و رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان
- ۲- تقویت روان‌خوانی آیات قرآن کریم
- ۳- تقویت علاقه به خواندن زیبا و آهنگین قرآن کریم
- ۴- توانایی نسبی تلفظ صحیح حروف خاص عربی به ویژه در قرائت اذکار نماز
- ۵- تقویت علاقه به انس با قرآن کریم و قرائت روزانه و مستمر آن

هدف آموزش قرائت در همه دروس عموماً موارد فوق است، در صورتی که در یکی از دروس، هدف دیگری نیز مورد نظر باشد، در همان درس بیان خواهد شد.

تدریس و تمرین قرائت این درس براساس روش کلی به ترتیب زیر اجرا می‌شود :

۱- پیش‌خوانی آیات در گروه :

هر دانش‌آموز بخشی از آیات درس را برای هم‌گروهی خود می‌خواند و به کمک او اشکالات قرائت خود را رفع می‌کند.

همزمان دبیر محترم در کلاس حرکت می‌کند تا ضمن نظارت بر فعالیت گروه‌ها، اشکالات

احتمالی آنها را برطرف نماید. (حدود پنج دقیقه)

۲- تمرین با لوح فشرده :

آیات را زمزمه می‌کنند. دبیر محترم اشکالات عمومی دانش‌آموزان را به اختصار تذکر می‌دهد و اصلاح

می‌کند؛ مانند : اشتباهات عمومی، خیلی بلند خواندن، خیلی آهسته خواندن، پیش‌افتادن از قرائت

لوح فشرده و شتاب کردن، عدم توجه به قرائت صحیح و ادامه اشتباه، دقت به ترکیبات مشکل یا جدید

و ... (حدود ده دقیقه)

۳- فردخوانی :

هر دانش‌آموز به میزان یک تا دو جمله می‌خواند (یک جمله بلند یا مشکل،

یا دو جمله کوتاه یا آسان) و اشکالات و اشتباهات احتمالی، با روش‌های مناسب تذکر داده می‌شود.

(حدود بیست دقیقه)

روش کلی رفع اشکالات قرائت دانش‌آموزان به تفصیل در قسمت روش آموزش قرائت در

بخش اول کتاب آمده است. اینک برخی نکات که با این درس تناسب بیشتری دارد، ارائه می‌شود.

شیوه رفع اشکالات قرائت

اشتباهات و اشکالات قرائت دانش‌آموزان براساس روش کلی به ترتیب زیر اصلاح می‌شود :

۱- سؤال کردن درباره ترکیب، کلمه یا علامت مورد اشتباه، با توجه دادن به قرائت و کتابت آن،

یا مقایسه حالت اشتباه با حالت صحیح به صورت سؤال (کدام درست است؟ حالت اول ... یا حالت

دوم ...)؛ مثلاً اگر ترکیب (فی اِخْتِلافِ) بدون اتصال و با تلفظ الف وصل خوانده شود، می‌توانیم به

چند شیوه سؤال کنیم :

— آیا در این ترکیب، الف خوانده می‌شود یا ناخواناست؟

— صدای — به چه حرفی وصل می‌شود؟

— قرائت این ترکیب، با الف خوانده می‌شود یا بدون الف؟

— «فی اِخْتِلافِ» درست است یا «فِخْتِلافِ»؟

نکته مهم این است که دبیر محترم، حالت صحیح را نخواند؛ بلکه با سؤال و راهنمایی او، دانش‌آموزان خود، حالت صحیح را تشخیص دهند و درست بخوانند.

۲- ترکیب یا کلمه‌ای که اشتباه خوانده شده است، توسط جمع دانش‌آموزان یا افراد داوطلب و توانا در قرائت، سپس توسط فردی که اشتباه خوانده است، تکرار می‌شود.

۳- در مواردی که ترکیب یا کلمه مدّ نظر دشوار است، از دانش‌آموزان می‌خواهیم ابتدا آن را به صورت بخش‌بخش، سپس به حالت معمولی و شمرده بخوانند.

۴- در مواردی که اشتباه از طریق سؤال، مقایسه غلط یا صحیح، بخش خوانی و ... اصلاح نمی‌شود کلمه یا ترکیب مورد اشتباه را روی تخته می‌نویسیم و اشاره صحیح^۱ به بخش‌های آن، از دانش‌آموزان می‌خواهیم آن را به صورت بخش‌بخش بخوانند، سپس به حالت معمولی و شمرده بخوانند.

تذکرات خاص درس اول

۱- تأکید بر بیان کامل حروف مشدّد به ویژه تشدیدهای متوالی و مواردی که در اثر اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به تشدید یا بر اثر ادغام پیش می‌آید؛ مانند:

وَلَوْ يُعْجِلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتَعْجَلَهُمْ بِالْخَيْرِ

۲- توجه به حروف ناخوانا به ویژه مواردی که باید حرکت قبل از حروف ناخوانا، به بعد از حروف ناخوانا وصل شود، همچنین پایه‌های همزه و الف کوچک (وئ و ئی)؛ مانند مثال بالا یا کلمات و ترکیب‌های زیر:

يَبْدَأُ الْخَلْقَ ، بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا، أَوْلَيْكَ، لِيُؤْمِنُوا

۳- توجه به حالت وقف بر کلمات و ترکیب‌هایی مانند:

إِذْنِهِ - فَأَعْبُدُوهُ - يُعِيدُهُ - ضِيَاءً - بِالْحَقِّ - سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ لِحَبِيبِهِ - ضَرَّهُ - مَسَّهُ

۱- نحوه اشاره صحیح به بخش‌های کلمات در قسمت «چگونگی تقویت روخوانی قرآن» بیان شده است.

۴- در صورتی که دانش‌آموزان دربارهٔ عدم تطابق قرائت لوح فشرده با نوشتار قرآن، در موارد ادغام، اخفا و قلب به میم سؤال کنند، پاسخ دبیر محترم، می‌تواند یک قاعدهٔ سادهٔ کلی باشد «در این موارد برای زیبایی قرائت، نون ساکن یا تنوین (ئِـ) همان گونه که در لوح فشرده؛ تلاوت شده است در، حرف بعدش خوانده می‌شود. از این رو، بیان قواعد و اصطلاحات تجویدی، مانند احکام ادغام، اخفا، قلب به میم و ... هیچ ضرورتی ندارد. دبیر محترم نباید به این امور دامن بزند و به شرح و بسط این موارد بپردازد؛ زیرا این کار نه تنها مفید نیست؛ بلکه مزاحم طرح مطالب لازم درس نیز می‌شود.

۵- توجه به تلفظ حروف خاص عربی با دقت و پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده البته بدون دامن زدن به قواعد و مباحث تجویدی متداول در کلاس‌های تجوید که بیشتر شیوهٔ نظری و غیر کاربردی است. از این رو، از بحث مخارج و صفات حروف کاملاً پرهیز شود. توجه دادن به نحوهٔ تلفظ قرائت در لوح فشرده که شیوه‌ای کاربردی و آسان است برای این منظور، کافی و مؤثر است.

(ب) روش تدریس مفاهیم (درک معنا)

در درس اول، توضیحات لازم، مبسوط‌تر ارائه می‌شود، اما در دروس بعدی فقط به نکات خاص همان درس بسنده می‌شود. از این رو، انتظار است که این توضیحات را با دقت و حوصله کامل مطالعه فرمایید. مناسب است قبل از بیان روش تدریس این بخش، به اهداف خاص آموزش مفاهیم (درک معنا) توجه شود.

اهداف خاص آموزش مفاهیم

- ۱- آشنایی با اهمیت و ضرورت آموزش درک معنای قرآن
- ۲- آشنایی دانش‌آموزان با توانایی‌های خود در معنا کردن ترکیب‌ها و عبارات سادهٔ قرآنی
- ۳- تقویت توانایی معنا کردن عبارات قرآنی
- ۴- تقویت انگیزه و علاقه به خواندن مستمر و روزانهٔ قرآن کریم و درک معنای عبارات ساده

روش تدریس و ارزشیابی

در صفحه اول بخش مفاهیم این درس، ضمن گفت‌وگو با دانش‌آموزان به زبان ساده، هم اهمیت و ضرورت و هم پیشینه و توانایی دانش‌آموزان در موضوع درک معنای آیات قرآن بیان شده است. پیش از تدریس، مطالب این صفحه را بخوانید و به نکات مهم آن مانند پیشینه کار در دوره ابتدایی، نزدیکی زبان فارسی با زبان عربی، توانایی دانش‌آموزان در فهم ترکیب‌ها و عبارات ساده قرآن و ... توجه کنید و آنها را با مثال‌های مختلف برای دانش‌آموزان توضیح دهید. خوب است در کلاس نیز یک بار این متن خوانده شود.

فعالیت اول: ابتدا از دانش‌آموزان

بخواهید به صورت انفرادی معنای این بیست کلمه را یافته و در مقابل هر یک بنویسند و سپس معنای هر کلمه را با هم گروه خود مقایسه کنند. دانش‌آموزان با معنای همه این کلمات در دوره ابتدایی آشنا شده‌اند.

تذکر: معنای کلیه کلمات همه دروس به ترتیب حروف الفبا در آخر کتاب دانش‌آموزان و نیز همین کتاب آمده است. در صورت نیاز می‌توانید به آنجا مراجعه کنید.

فعالیت دوم: این فعالیت مانند آنچه در کتاب دانش‌آموزان آمده است انجام می‌شود و هدف آن، تمرین معنای کلمات و احتمالاً تصحیح مواردی است که ممکن است برخی دانش‌آموزان به اشتباه نوشته‌اند.

فعالیت سوم: این فعالیت از اهمیت خاصی برخوردار است و مهم‌ترین گام به سوی ترجمه کلمه به کلمه (تحت اللفظی) عبارات قرآن کریم و درک معنای آنهاست. از دانش‌آموزان بخواهید به کمک هم گروه خود معنای ترکیب‌های را زیر آنها بنویسند، با یکدیگر مقایسه کنند. برای این کار، به میزان کافی به دانش‌آموزان وقت بدهید و هنگام انجام آن در کلاس گردش کنید و ضمن نظارت بر انجام کار دانش‌آموزان، در صورت نیاز آنها را راهنمایی نمایید.

پس از آنکه اکثریت دانش‌آموزان تمرین را انجام دادند از هر گروه یک نفر یکی از ترکیب‌ها را همراه با معنای آن می‌خواند تا در صورت نیاز تصحیح شود.

خوب است در ترکیب سوم، کلمه «آیات» همان «آیات» ترجمه شود. همان طور که می دانید این کلمه در قرآن هم به معنای آیات قرآن به کار رفته است و هم «نشانه‌ها»ی الهی.

چند تذکر بسیار مهم

۱- به هیچ وجه از دانش آموزان نخواهید که تمرین های مفاهیم را خارج از کلاس انجام دهند. انجام این تمرین ها در کلاس، همان تدریس آنهاست و یکی از جذاب ترین و شاداب ترین بخش های آموزش قرآن است. اگر در این مورد با دقت و صحیح عمل کنید هم دانش آموزان درس را به خوبی می آموزند و هم زمینه استفاده از هر گونه کتاب غیر آموزشی و مخرب که بدون آشنایی و توجه به اهداف آموزشی، به صورت حل المسائل ارائه می شوند، از بین می رود.

۲- هرگز معنای کلمات و عبارات را به دانش آموزان دیکته نکنید. این کار ذوق آموختن و کشف را از دانش آموزان می گیرد و به جای آنکه کتاب و آموزش یار دانایی آنها شود باری بر دوششان خواهد شد.

۳- دانش آموزان پس از انجام فعالیت ها، هم کلمات و ترکیب های قرآنی و هم معنای آنها را می خوانند. نباید تصور شود که چون هدف این فعالیت ها، آموزش درک معناست، خواندن ترکیب ها و عبارات قرآنی ضرورتی ندارد. این تصور صحیح نیست؛ هر وقت، در هر کجا و در هر سطحی، هنگامی که مطلبی را از قرآن بیان می کنیم باید ابتدا عبارت و آیه شریفه قرآن خوانده شود و سپس در صورت نیاز معنا گردد. دانش آموزان از آغاز آموزش و انس با قرآن کریم باید این شکل صحیح ارتباط با قرآن را بیاموزند و به آن عادت کنند.

با انجام فعالیت سوم، تدریس بخش مفاهیم این جلسه تمام می شود. در پایان جلسه، دانش آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف انس با قرآن که برای یک هفته - تا جلسه آینده - است، ترغیب کنید. بسیار مناسب است در اولین جلسه، اهمیت انس با قرآن و خواندن روزانه حداقل یک صفحه از قرآن کریم را به دانش آموزان متذکر شوید. همچنین توضیح مختصری درباره هر چهار فعالیت مربوط به انس ارائه شود تا دانش آموزان آنها را با دقت و رغبت بیشتری انجام دهند.

***

انس با قرآن

در آغاز هر جلسه ضمن پرسش و پاسخ از دانش‌آموزان انجام فعالیت‌های این بخش توسط آنها را، بررسی و ارزشیابی کنید. اینک برخی از توضیحات درباره هر یک از فعالیت‌های این بخش ارائه می‌شود.

الف) خواندن روزانه و مستمر قرآن کریم توسط دانش‌آموزان، مهم‌ترین هدفی است که اگر با تدابیر و تشویق‌های شما، برای آنها حاصل شود در واقع کار اصلی آموزش قرآن به انجام رسیده است. البته بدیهی است این خواندن باید معیارها و حداقل لوازم یک خواندن طبیعی را به همراه داشته باشد. سایر فعالیت‌های آموزش قرآن به همین منظور است. اگر این کار به عنوان

یک عادت خوب و ارزشمند، حاصل شود، به تدریج سایر نواقص دانش‌آموزان و مهارت‌های پایه و اصلی یادگیری قرآن برطرف می‌شود. اما اگر مهارت‌های اولیه، کم و بیش به دست آمده باشد، ولی این رفتار خوب اتفاق نیفتد اولاً به تدریج آن مهارت‌ها ضعیف شده و از بین می‌رود و ثانیاً، منظور اصلی آموزش قرآن، که بهره‌گیری از آن است، حاصل نشده است.

روش پرسش: از تعدادی از دانش‌آموزان بخواهید که هر کدام، یک یا دو سطر از آیات صفحات ۲۰۸ تا ۲۱۳ قرآن کریم را در کلاس بخوانند^۱. ضمن ارزشیابی توانایی ایشان، اشکالات احتمالی آنها را نیز به روشی که از بخش کلیات همین کتاب آمده است، برطرف کنید. ضمناً بسیار خوب و مناسب است در صورتی که آیه‌ای را که دانش‌آموز خوانده، کلمات، ترکیب‌ها و عبارات ساده دارد همزمان معنای آنها را نیز از او پرسش کنید.

ب) در تمرین دوم «انس با قرآن در خانه» تعدادی از عبارات قرآنی همان درس که با توجه به آموخته‌های دانش‌آموزان قابل ترجمه، آمده است. از دانش‌آموزان بخواهید در خانه، ترجمه آن

۱- سعی کنید همیشه حداقل به تعداد هر میز یک قرآن کامل، در کلاس داشته باشید. معمولاً در هر مدرسه این تعداد قرآن موجود

است. دانش‌آموزان علاقه‌مند نیز می‌توانند همراه خود قرآن کامل داشته باشند.

عبارات را کامل کنند. بدیهی است در پرسش‌های شفاهی یا کتبی تا زمانی که دانش‌آموزان کلمات ترجمه شده در ذیل این عبارات را نخوانده‌اند، انتظار نمی‌رود که معنای آنها را به‌خاطر بسپارند و نباید از این است کلمات از آنها پرسش شود.

می‌توانید از هر دانش‌آموز بخواهید که ابتدا یکی از عبارات قرآنی این تمرین و سپس معنای آن را بخواند. در صورت نیاز خواندن متن عبارت یا ترجمه آن تصحیح می‌شود. خوب است پس از خواندن ترجمه عبارت، معنای برخی از ترکیب‌های همان عبارت را نیز از همان دانش‌آموز به‌طور شفاهی سؤال کنید؛ مثلاً از عبارت دوم معنای «هُوَ الَّذِي» و از عبارت پنجم معنای «خَلَقَ اللَّهُ» را پرسش کنید.

چنین پرسش‌هایی هم نوعی تمرین برای همه دانش‌آموزان محسوب می‌شود و هم موجب می‌شود شما با قوت‌ها و ضعف‌های احتمالی دانش‌آموزان بیشتر آشنا شوید و در صورت نیاز توضیحات ضروری ارائه شود.

ج) در این فعالیت، از دانش‌آموزان خواسته شده است حداقل دو ترکیب یا عبارت ساده از صفحه ۲۱۲ قرآن کریم را انتخاب کرده و همراه با معنای آنها بنویسند. برخی از این موارد به شرح زیر است:

أَصْحَابُ الْجَنَّةِ، أَصْحَابُ النَّارِ، مِنْ سَمَةِ وَالْأَرْضِ

هدف از این فعالیت، علاوه بر تمرین درک معنا و به‌کارگیری آموخته‌ها در معنا کردن قرآن کریم، آموختن و یادگیری آن رفتار صحیح است که هر وقت قرآن می‌خوانیم، دقت کنیم تا معنای آیات خوانده شده را بفهمیم. بدیهی است که هدف ارزشمند با مداومت و به تدریج حاصل می‌شود.

د) در این فعالیت از دانش‌آموزان خواسته شده است که به انتخاب خود یک پیام قرآنی از صفحه ۲۱۳ انتخاب کنند. این فعالیت نیز علاوه بر هدف خاصی که دارد، هدف عمومی آموزش قرآن، یعنی خواندن و فهمیدن را نیز تعقیب می‌کنند.

دانش‌آموزان با پیام قرآنی، ویژگی‌های قرآن و تعداد قابل توجهی از پیام‌های قرآنی، در دوره ابتدایی آشنا شده‌اند. از این رو، هرچند این تمرین، نسبت به تمرین‌های قبلی ممکن است کمی مشکل‌تر به نظر برسد، اما انجام آن توسط حداقل تعداد قابل توجهی از دانش‌آموزان دور از انتظار نیست و از آنجا که پاسخ‌های متفاوت و اکتشافی دارد و می‌تواند زمینه‌ساز بحث و گفت‌وگوهای مفید در کلاس نیز بشود، بسیار جذاب، ارزشمند و آموزنده است.

برخی از این پیام‌ها می‌تواند به شرح زیر باشد :

۱- **قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ :**

بگو (این) خدا (است که) به حق هدایت می‌کند.

۲- **إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا :**

قطعاً حدس و گمان به هیچ مقدار (انسان را) از حقیقت بی‌نیاز نمی‌کند.

۳- **إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ :**

قطعاً خدا داناست به آنچه انجام می‌دهند.

۴- **فَانظُرْ كَيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ :**

پس بنگر که عاقبت ظالمان چه بود؟!

۵- **وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ :**

و پروردگار تو افراد مفسد و خراب‌کار را بهتر می‌شناسد.

پرسش و ارزشیابی مستمر

همان‌طور که قبلاً بیان شد در آغاز هر جلسه، آموخته‌های جلسه قبل در مدت ۱۰ تا ۱۵ دقیقه پرسش و ارزشیابی می‌شود. این پرسش بر محور بخش‌های تکلیف «انس با قرآن در خانه» جلسه قبل صورت می‌گیرد. هر دانش‌آموز حدود یک سطر از تکلیف «الف» یا «ب» را می‌خواند و بهتر است همزمان توانایی قرائت و مفاهیم (درک معنا) را ارزشیابی کنیم. برای مثال، یک سطر از قرآن را می‌خواند سپس از او سؤال می‌کنیم آیا در این سطر، کلمه، ترکیب یا عبارتی را می‌توانی معنا کنی؟ یا خودمان معنای یکی از این موارد را که دانش‌آموزان خوانده‌اند از او سؤال می‌کنیم.

در تمرین «ب» نیز به‌طور طبیعی خواندن و معنا کردن با هم انجام می‌شود. همچنین می‌توان از برخی از کلمه یا ترکیب‌های بخش مفاهیم از آنها سؤال کرد.

دانش‌آموزانی که قسمت «ج» و «د» «انس با قرآن در خانه» را نیز انجام داده‌اند تشویق شده و امتیاز مثبت می‌گیرند، اما اگر دانش‌آموزی این قسمت‌ها را انجام نداده است نمره‌های از او کسر نمی‌شود. از این رو، سؤال از این دو قسمت به‌صورت «مثبت» در ارزشیابی مستمر تأثیرگذار است، اما در ارزشیابی پایانی از این دو قسمت سؤالی داده نمی‌شود.

روشی تدریس قرائت آیات جلسه دوم

آیات صفحه ۲۱۵ قرآن کامل نیز مانند دو صفحه جلسه اول، به صورت پیش‌قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می‌شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

لَا فَتَدَّتْ   أَسْرُوا التَّدَامَةَ   رَأَوْ الْعَذَابَ   فِي السَّمَوَاتِ

۲- دقت در خواندن کلماتی مانند : يُحْيِي ← يُحْيِي، ءَ اللَّهُ ← آَلَلَهُ

۳- اشاره به موضعی که فاقد علامت وقف است برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

...بِالْقِسْطِ ...حَقُّ ...يُمِيتُ ...رَبِّكُمْ ...فِي الصُّدُورِ ...رِزْقٍ ...عَلَى النَّاسِ
...سَانَ ...قُرْآنٍ ...عَمَلٍ ...شُهُودًا ...فِي السَّمَاءِ ...أَكْبَرُ

۴- توجه به تلفظ حروف خاص عربی با دقت و پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده.

روش تدریس بخش مفاهیم

فعالیت اول : این فعالیت را طی مراحل

زیر انجام می دهیم.

۱- **تکمیل جدول :** پس از تقسیم

دانش آموزان به گروه‌های دو یا حداکثر سه نفره از آنها می‌خواهیم با استفاده از آموخته‌های خود، جدول کلمات را به کمک معنای برخی از آنها که در بالای جدول نوشته شده است، کامل کند.

۲- **تصحیح و تمرین :** پس از تکمیل

جدول توسط دانش آموزان، می‌توان به روش‌های مختلفی معنای کلمات را تمرین و تصحیح کرد. برای مثال، از هر گروه یک دانش آموز، یک کلمه را همراه با معنای آن می‌خواند و بقیه گوش

می‌دهند و در صورت بیان معنای اشتباه، آن را تصحیح می‌کنند. همچنین معلم می‌تواند خودش کلمه را بخواند و دانش آموزان به‌طور دسته‌جمعی معنای آن را بگویند.

در انجام این مرحله دقت کنید کار به صورتی پیش رود که اگر گروهی از دانش آموزان معنای کلمه‌ای را اشتباه نوشته‌اند، متوجه اشتباه خود شده و معنا را تصحیح کنند. از این رو، توصیه می‌شود،

دانش آموزان در انجام فعالیت‌های بخش مفاهیم از مداد و پاک‌کن استفاده کنند و در کلاس حتماً پاسخ بخش‌های مختلف را قبل از بیان عمومی آن در کتاب خود بنویسند و سپس در صورت نیاز تصحیح کنند. همچنین بسیار مناسب است هنگام خواندن کلمه‌ای که هم‌خانواده‌های آن در فارسی به کار می‌روند، از دانش‌آموزان خواست که آن هم‌خانواده‌ها را بگویند؛ مثلاً در همین جدول پرسش از هم‌خانواده‌های کلمات زیر مناسب است و شنیدن پاسخ صحیح از دانش‌آموزان نیز دور از انتظار نیست.

هُدًى، هُدًى ← هادی، مهدی، مهدوی، هدایت

وَعَدَ ← وعده، موعود، میعاد

أَكْثَرَ ← کثیر، تکثیر

مَوْعِظَةً ← وعظ، واعظ

رَحْمَةً ← ارحم الراحمین، مرحمت، مرحوم، رحیم، رحمان

فعالیت دوم: این فعالیت نیز ابتدا توسط خود دانش‌آموزان به‌طور گروهی انجام شده، قسمت‌های خالی تکمیل و آنگاه برای کلاس خوانده می‌شود. سپس از دانش‌آموزان بخواهید «نکته» این فعالیت را بخوانند و هر کسی دوست داشت آن را برای کلاس توضیح دهد. یافتن مثال‌های جدید از متن آیات درس می‌تواند بر جذابیت و تعمیق یادگیری این فعالیت کمک کند.

فعالیت سوم: این فعالیت نیز مانند فعالیت‌های قبلی ابتدا توسط خود دانش‌آموزان در گروه‌های دو یا سه نفره انجام می‌شود و سپس به صورت فردی برای کلاس خوانده و تصحیح می‌شود. این فعالیت از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا دانش‌آموزان ترکیب‌های قرآنی را ترجمه می‌کنند و در واقع این گونه ترکیب‌ها حلقه واسط میان ترجمه تک کلمه و ترجمه عبارات کامل قرآنی است. از این رو، باید با دقت کامل انجام شود تا قرآن‌آموزان به تدریج برخی از نکات را که در ترجمه عبارات قرآنی پیش می‌آید بیاموزند. نکات و تذکرات قبلی در انجام فعالیت‌ها در اینجا نیز باید رعایت شود؛ در ضمن در هنگام خواندن انفرادی برای کلاس، همیشه ابتدا متن ترکیب قرآنی خوانده می‌شود؛ سپس ترجمه آن و نباید به خواندن ترجمه تنها، بسنده شود.

در ترجمه این ترکیب‌ها دو توضیح زیر مفید است.

۱- در ترجمه ترکیب‌هایی که به صورت مضاف و مضاف‌الیه است باید به کسره بعد از اسم اول توجه شود و اگر دانش‌آموزان این کسره را به کار نمی‌برند برای آنها توضیح داده شود؛ مانند: وعده خدا، بیشتر آنها.

۲- همان‌طور که می‌دانید اسم‌هایی که تنوین دارند، عموماً «نکره» می‌باشند و در ترجمه همراه با «ی» نکره معنا می‌شوند؛ مانند: موعظه‌ای از پروردگارتان، هدایت و رحمتی برای مؤمنان.

فعالیت چهارم: آخرین فعالیت بخش مفاهیم جلسه دوم هر درس چند سطری از همان صفحه قرآنی است که در همین جلسه در بخش آموزش قرائت، خوانده شده است. این فعالیت طی مراحل زیر تدریس و تمرین می‌شود.

۱- دانش‌آموزان ابتدا ترجمه عبارات قرآنی این فراز را به صورت فردی تکمیل کرده و سپس نوشته‌های خود را با دوستان هم گروه خود مقایسه و تبادل نظر می‌کنند.

۲- چند دانش‌آموز، هر کدام حدود یک سطر از آیات این فراز را ابتدا قرائت می‌کند، آن‌گاه معنای آن را که قبلاً نوشته است می‌خواند. در صورتی که ترجمه صحیح بود، دانش‌آموز دیگری نیز حدود یک سطر از ادامه آیات، ابتدا قرائت می‌کند و سپس معنای آن را می‌خواند. این کار به همین ترتیب، ادامه می‌یابد تا فراز به پایان برسد. اگر ترجمه دانش‌آموزی صحیح نبود، دانش‌آموزان دیگر کمک می‌کنند تا کلاس به ترجمه صحیح برسد.

تذکر: در این قسمت نیز معلم از دیکته کردن ترجمه آیات اکیداً خودداری می‌کند.

در پایان جلسه علاوه بر تذکرات کلی، انجام تکلیف انس با قرآن در خانه و خواندن روزانه قرآن کریم را به دانش‌آموزان توصیه کنید.

آداب تلاوت قرآن

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش آموزان با برخی از آداب ظاهری و باطنی تلاوت قرآن
- ۲- علاقه مند کردن آنها به رعایت آداب تلاوت قرآن
- ۳- برانگیختن آنان به رعایت برخی آداب تلاوت قرآن

روش تدریس

- ۱- قرائت متن درس توسط یکی از دانش آموزان
- ۲- توضیحات دبیر درباره اصطلاحات و عبارتها

- ۳- تمرین علمی درباره بندهای اول و سوم آداب ظاهری، در صورت نیاز
- ۴- تأکید بیشتر بر آداب باطنی تلاوت قرآن.

نمونه سؤالات برای گفت‌وگوی بیشتر دانش آموزان

- ۱- چرا باید هنگام تلاوت قرآن، آداب تلاوت را رعایت کنیم؟
- ۲- آیا هنگام خواندن سایر کتاب‌ها نیز باید آدابی را رعایت کرد؟ این آداب کدام‌اند؟
- ۳- در احترام به قرآن و نگهداری آن به چه نکاتی باید توجه داشته باشیم؟

منابع برای کلیه دروس

- دبیران محترم برای کسب اطلاعات بیشتر درباره مباحث شناخت علاوه بر منابعی که در هر قسمت به طور خاص مشخص شده است، به منابع زیر نیز می‌توانند مراجعه کنند.
- ۱- تفسیر نمونه، ۲- تفسیر نور، ۳- مجله رشد آموزش قرآن کریم، ۴- مجله بشارت.

پرسش و ارزشیابی

ابتدا به روش جلسه قبل در آغاز جلسه، به مدت ده تا پانزده دقیقه از مطالب «انس با قرآن در خانه» جلسه قبل ارزشیابی به عمل می‌آید. سپس بخش‌های مختلف این جلسه تدریس و تمرین می‌شود. این ارزشیابی در آغاز همه جلسات از مطالب جلسه قبل به عمل می‌آید و بر اساس آن، توانایی دانش‌آموزان ارزیابی شده و به آن‌ها به منظور ارزشیابی مستمر، نمره یا امتیاز خاص، اختصاص می‌یابد.

الف) روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس و تمرین قرائت این درس بر اساس روش درس قبل، طی مراحل پیش قرائت آیات در گروه‌ها، تمرین با لوح فشرده، رفع اشکالات جمعی، فردخوانی و رفع اشکالات فردی انجام می‌شود.

تذکرات خاص مربوط به تدریس

قرائت این جلسه

۱- تأکید بر بیان کامل حروف مشدد به ویژه تشدیدهای متوالی و مواردی که در اثر اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به تشدید یا بر اثر ادغام پیش می‌آید؛ مانند:

صَرَآءُ مَسْتَه لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي

۲- توجه به حروف ناخوانا به‌ویژه مواردی

که باید حرکت قبل از حروف ناخوانا، به بعد از

حروف ناخوانا وصل شود، همچنین الف و یاء ناخوانا بعد از تنوین (ـَ، ـِ، ـُ)؛ مانند ترکیب‌های زیر:

فَمَنْ اهْتَدَىٰ، وَاتَّبِعْ، يُمَجِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ، أُولَٰئِكَ

فعالیت دوم: مانند قبل معنای هر ترکیب ابتدا توسط هر دانش‌آموز به صورت انفرادی در

کتاب خودش نوشته می‌شود. سپس با هم گروه خود مقایسه می‌کنند و آن‌گاه هر ترکیب توسط یک دانش‌آموز همراه معنا برای کلاس خوانده و تصحیح می‌شود.

تذکر: در چند درس اول برای آنکه دانش‌آموزان معنای ضمایر و حروف را که غالباً به صورت

ترکیبی و چسبان با اسم و فعل می‌آیند خوب بیاموزند، با سؤال از آنها می‌خواهد این ترکیب‌ها را تجزیه کنند و معنای هر جزء را بگویند. مثلاً می‌پرسد: ترکیب «جاءَکُم» یا «لِنَفْسِهِ» از چند کلمه ترکیب شده و هر کدام به چه معناست. برخی از نکات درباره ترکیب‌های این فعالیت به شرح زیر است:

۱- «مِن» هم «از» و هم «از سوی» معنا می‌شود که با توجه به سایر کلمات عبارت می‌توان متوجه شد که کدام یک از این دو معنا را باید به کار برد.

۲- «الی» نیز به معنای «به» یا «به سوی» است، که باید به تناسب یکی را به کار برد؛ البته دانش‌آموزان از هر کدام استفاده کنند، صحیح است.

۳- غالباً هرگاه کلمه «نَفْس» یا جمع آن «أَنْفُس» همراه با ضمیر می‌آید به صورت «خود» همراه با ضمیر متصل معنا می‌شود؛ مانند: نَفْسَهُ و خودش، أَنْفُسَهُمْ: خودشان، أَنْفُسَنَا: خودمان، أَنْفُسَكُمْ: خودتان.

فعالیت سوم: به شیوه سایر تمرین‌ها عمل می‌کنیم. دانش‌آموزان با استفاده از الگوی ارائه

شده، به راحتی فعالیت را انجام می‌دهند. توجه داشته باشید که در ترکیب «عَلَى + هُمْ» ضمیر «هَمْ» به «هَمْ» تبدیل می‌شود؛ یعنی می‌شود: «عَلَيْهِمْ» و نه «عَلَيْهِمْ».

در پایان جلسه، خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» یادآوری می‌شود.

انس با قرآن در خانه

بررسی این بخش به روش درس‌های قبل در آغاز جلسه بعد انجام می‌شود، برخی از توضیحات لازم به شرح زیر است:

۱- برخی از ترکیب‌ها یا عبارات ساده از صفحه ۲۲۳ قرآن کریم عبارت‌اند از:
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، أَعْمَالُهُمْ، فِيهَا، فِي الْأَخِرَةِ، مِنْ رَبِّهِمْ، وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ، عَلَى رَبِّهِمْ، أَلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ، وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

۲- برخی از پیام‌های قرآنی صفحه ۲۲۱ قرآن کریم :

(الف) **وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ** : و او بسیار آمرزندهٔ مهربان است.

(ب) **وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ** : و او بهترین قضاوت کننده است.

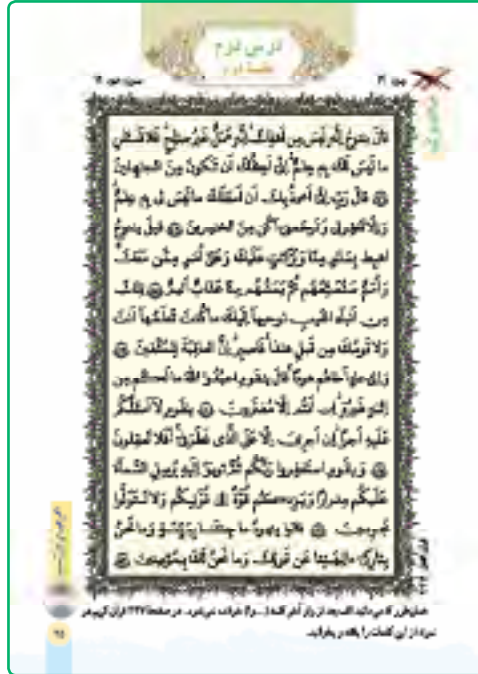
(ج) **الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ** : جز خدا را نپرستید.

(د) **وَإِنِ اسْتَغْفَرُوا لَكُمْ تَوْبَةً إِلَيْهِ** : و از پروردگارتان آمرزش بخواهید و به سوی او بازگردید

(هـ) **إِنَّ اللَّهَ مَرِحٌ بِكُمْ** : به سوی خداست بازگشت شما

(و) **وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ** : او بر هر چیز تواناست.

(ز) **إِنَّهُمْ عَلَيْهِمْ رَبَاتٌ مَّشْهُورٌ** : او به درون سینه‌ها داناست.

پس از پرسش و ارزشیابی از مطالب «انس با قرآن در خانه» جلسه قبل، مطالب این جلسه تدریس و تمرین می‌شود.

الف) تدریس و تمرین قرائت: آیات صفحه ۲۲۷ قرآن کامل به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می‌شود.

تذکرات خاص این صفحه

- ۱- دقت در اتصال کلماتی مانند: **يُنُوْحُ اِهِيْطُ** **يَقُوْمُ اَعْبُدُوْا اللّٰهَ**
- ۲- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است برای کوتاه خواندن عبارات، مانند: **... بِكَ ... اِلَيْكَ ... اللّٰه ... اِلَيْهِ ... مِدْرَارًا ... بِبَيْتِهِ ... قَوْلِكَ**
- ۳- توجه به کلماتی که بعد از واو آخر آنها یک الف ناخواناست (...وا)؛ مانند: **يَقُوْمُ اسْتَغْفِرُوْا** و **وَلَا تَتَوَلَّوْا**

این ترکیب با «یا» آمده است.

یا + رَبِّ ی = رَبِّی

یا + رَبِّ ی ← یا رَبِّی ← یا رَبِّ

گاهی نیز حرف منادی (یا) حذف می شود؛ مانند: رَبِّ = رَبِّی = یا رَبِّی. در ترکیب پنجم این حالت در «یا قَوْمِ» پیش آمده است.

۳- همان طور که می دانید حرف «ما» چند معنا دارد که عبارت است از ما: نه، نیست (ما نافیه)، ما: آنچه (ما موصوله) و ما: هر چه (ما شرطیه). تاکنون دانش آموزان با معنای اول و دوم آشنا شده اند. تا چند درس آینده اگر در عبارتی کلمه «ما» به کار برود برای آنها مشخص می کنیم که این «ما» به چه معناست. در مراحل اولیه، انتظار نمی رود که دانش آموزان انواع «ما» را بتوانند تشخیص دهند.

فعالیت چهارم: به روش قبل توسط دانش آموزان ترجمه ها کامل شده و آن گاه هر عبارت (از اول عبارت تا محل وقف) توسط یک دانش آموز همراه با ترجمه آن خوانده شده و در صورت نیاز تصحیح می شود.

در پایان جلسه، دانش آموزان به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» تشویق و ترغیب می شوند.

انس با قرآن کریم

در آغاز جلسه بعد، در مورد انجام شدن این تکلیف از دانش آموزان پرسش می کنیم. افرادی که انجام داده اند، تشویق شده و سایر دانش آموزان هم به انجام آن ترغیب می شوند. طی چند دقیقه هر چهار قسمت این تمرین یا پرسش از دانش آموزان حل شده و توانایی ایشان نیز ارزشیابی می شود. برخی از توضیحات به شرح زیر است :

- ۱- برخی از ترکیب ها و عبارات ساده صفحه ۲۲۹ قرآن کریم.
قال یقوم، من ربی، من اللّٰه، فی ارض اللّٰه، قال سلام، الی قوم لوط،
- ۲- برخی از پیام های قرآنی از صفحه ۲۲۸ قرآن کریم.
اِنِّیْ تَوَكَّلْتُ عَلَی اللّٰهِ : قطعاً من بر خدا توکل می کنم.
اِنَّ رَبِّیْ عَلَیْ كُلِّ شَیْءٍ حَفِیظٌ : قطعاً پروردگار من مراقب هر چیزی است.
قَالَ یَقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ : گفت : ای قوم من خدا را عبادت کنید.
مَا لَکُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَیْرِهِ : جز او هیچ خدایی ندارید.
اِنَّ رَبِّیْ قَرِیْبٌ مُّجِیْبٌ : قطعاً پروردگار من نزدیک و اجابت کننده (هر درخواستی) است.

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- روش تدریس قرائت

آیات صفحه ۲۳۴ و ۲۳۵ قرآن کامل
براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین
با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی
و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحات :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

موسى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فَاسْتَقِمَ إِلَى الَّذِينَ وَاقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ
يُذْهِبِ السَّيِّئَاتِ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ أَنْبَاءَ الرُّسُلِ لَا يُؤْمِنُونَ أَعْمَلُوا
۲- دقت در خواندن کلماتی مانند : لِيُؤْفِقَهُمْ أُولُوا فُؤَادِكَ الرَّ

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

...الْكِتَابَ ...رَبِّكَ ...أُمِرْتَ ...مَعَكَ ...أَوْلِيَاءَ ...بَقِيَّةٍ ...فِيهِ
...يُظَلِّمُ ...الرُّسُلِ ...الْحَقُّ ...عَرَبِيًّا ...الْقَصَصِ ...لَا يَبِيهَ ...كُوكِبًا

۴- با توجه به اینکه اولین حرکت کلمه «اعملوا» ضمه نیست، الف در ابتدا کسره می گیرد :

اعملوا

آموزش مفاهیم

جدول زیر را مطالعه و کلمات ساده‌تر را که در هر کلمه معنی کلمات را با خط سبزید.
توانایی: انتظار می‌رود، انتظار، توکل، توکل و ...

معنی	کلمه	رواق	معنی	کلمه	رواق
... توکل	تَوَكَّلْ	۶	... انتظار	تَوَكَّلْ	۶
...	تَوَكَّلْ	۸	...	تَوَكَّلْ	۸
...	تَوَكَّلْ	۹	...	تَوَكَّلْ	۹
...	تَوَكَّلْ	۱۰	...	تَوَكَّلْ	۱۰

آموزش مفاهیم

این کلمات را معنی کنید:

- تَوَكَّلْ - توکل
- تَوَكَّلْ - توکل
- تَوَكَّلْ - توکل
- تَوَكَّلْ - توکل
- تَوَكَّلْ - توکل
- تَوَكَّلْ - توکل

۲۱

۳- روش تدریس مفاهیم

اهداف جزئی: همان اهداف قبلی در راستای توسعه توانایی درک معنای عبارات ساده قرآن کریم و تثبیت و تعمیق آموخته‌های قبلی

روش تدریس و ارزشیابی

فعالیت اول: تدریس جدول کلمات به روش جلسات قبل. می‌توانید از دانش‌آموزان، کلمات هم خانواده برخی از کلمات جدول مانند «غَیْب، اُعْبُدْ، تَعْمَلُونَ، اَنْزَلْنَا، تَوَكَّلْ و ...» را سؤال کنید.

فعالیت دوم: این فعالیت نیز به روش قبل انجام می‌شود. توضیحات لازم در پاورقی آمده است. خوب است بدانید که هرگاه قبل از «ما» یکی از حروف جازه مانند «مِن، فِی، عَن، لِ و ...» به کار رود، «ما» به صورت «آنچه» معنا می‌شود. در صورتی که تشخیص می‌دهید دانش‌آموزان می‌توانند این موضوع را دریافت کنند، برای آنها توضیح دهید.

برخی از توضیحات ضروری :

۱- در عبارتی که «جمعاً» یا «کُلَّهُ» یا کلماتی شبیه آنها به کار می‌رود، در فارسی این کلمات جلوتر از کلمات قبل از آنها معنا می‌شود؛ مانند: «إِلَيْكُمْ جَمِيعًا»: به‌سوی همه شما، الامرُ کُلُّه: همه کارها».

۲- در عبارت چهارم از قسمت «ب» حرف «ما» دو بار به کار رفته است. با توجه به توضیحی که در فعالیت دوم ارائه شد «ما» دوم چون پس از حرف «عَنْ» آمده است (عَمَّا = عَنْ + ما) به صورت «آنچه» معنا می‌شود. اما ممکن است دانش‌آموزان اولین «ما» را به صورت «آنچه» یا «نه، نیست» معنا کنند. شکل درست را می‌توانند از دیگر اجزای جمله متوجه شوند.

در این جمله، حرف «ب» قبل از کلمه «غافل» نیز به کار رفته است. این حرف که به آن «باء زائده» می‌گویند، گاهی در جمله‌های منفی به کار می‌رود و معنای جمله را تأکید می‌کند؛ اما در فارسی معنا نمی‌شود. می‌تواند این حرف نشانه‌ای باشد که «ما» نافی است؛ مانند: «أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ»: آیا صبح نزدیک نیست؟ این توضیحات برای اطلاع بیشتر خود شما ارائه می‌شود. می‌توانید هر مقداری از آن را که با سطح توانایی کلاس مناسب می‌دانید به زبان ساده برای دانش‌آموزان بگویید. بیان این گونه از مطالب به‌طور کامل یا در همه موارد، برای دانش‌آموزان ضرورتی ندارد.

- ۳- برخی از ترکیب‌ها و عبارات ساده از صفحه ۲۳۷ قرآن کریم: **إِلَيْهِ، يَا مَرْيَمُ، فَصَبِّرِي جَمِيلًا، لِيُؤْتِيَنَا مِنْهَا آيَاتٍ، وَفِي الْأَرْضِ، وَلَئِكُنَّ أَكْثَرُ الْغَالِبِينَ لَا يَلْمُوكَ**
- ۴- پیام‌های قرآنی از صفحه ۲۳۴ قرآن کریم:

- إِنَّمَا يَمْلِكُونَ خَبِيرًا : قطعاً او به آنچه عمل می‌کنند آگاه است.
- إِنَّمَا يَمْلِكُونَ بَصِيرًا : قطعاً او به آنچه عمل می‌کنید بیناست.
- إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ الْشَّرَّاتِ : قطعاً کارهای خوب، کارهای بد را از بین می‌برد.
- وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضَيِّعُ أَعْرَ الْمُحْسِنِينَ :

پس صابر و شکیبا باش که خدا پاداش نیکوکاران را از بین نمی‌برد.

۱- پرشی و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- روش تدریس قرائت

آیات صفحه ۲۴۰ قرآن کامل به صورت پیش قرائت، تمرین بالوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

يُصَاحِبِي السِّجْنِ
أَمَ اللَّهُ الْوَاحِدَ الْقَهَّارَ

إِنَّ الْحُكْمَ   ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ
وَ أَمَّا الْآخِرُ   فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ
قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي   مِنْهُمَا اذْكُرْنِي
فَأَنسَهُ الشَّيْطَانُ   فِي السِّجْنِ

۲- دقت در خواندن کلماتی مانند :

ءَابَاءِي   مُتَقَرِّقُونَ
رُءْيَى   ءَابَاؤُكُمْ

۳- اشاره به موضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

... النَّاسِ ... السِّجْنِ ... خَيْرٌ ... أَسْمَاءً ← أَسْمَاءً ... الْقَيِّمِ ...
... فَيُصَلِّبُ ... رَيْكَ ... سِمَانٍ ... عِجَافٌ ... خُضِرٌ ... رُءْيَى

۴- با توجه به اینکه اولین حرکت کلمه «اذکرني» ضمه است، الف در ابتدا ضمه می گیرد :

اذکرني

قسمت آن توسط یک دانش آموز همراه با ترجمه برای کلاس خوانده و تصحیح می‌شود.

***

مطابق معمول در پایان کلاس، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» تشویق و ترغیب کنید.

انس با قرآن در خانه

در آغاز هر جلسه ضمن پرسش از تکلیف انس با قرآن در خانه، هم توانایی دانش‌آموزان ارزشیابی می‌شود و هم بخش‌های مختلف این تکلیف حل شده و در صورت نیاز رفع اشکال می‌شود.

برخی از توضیحات این تکلیف به شرح زیر است :

۱- بعضی از ترکیب‌ها و عبارات ساده صفحه ۲۴۲ قرآن کریم :

إِنَّ رَبِّيَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ، وَلَا تُضِيعُوا آجْرَ الْمُحْسِنِينَ ،
وَلَا جُرْأِخِرَةَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

۲- پیام‌های کوتاه و زیبا از صفحه ۲۴۳ قرآن کریم :

فَاللَّهُ خَيْرٌ حَفِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ : خدا بهترین نگاه‌دارنده و مهربان‌ترین مهربانان است.

إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ :

هیچ حکم و فرمانی نیست جز از سوی خدا

عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ :

فقط بر او توکل می‌کنم (کردم).

روشنگر راه زندگانی

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش آموزان با تأثیر قرآن کریم بر ادبیات فارسی
- ۲- آشنا کردن دانش آموزان با یکی از سروده‌ها درباره قرآن
- ۳- آشنا کردن دانش آموزان با یکی از شاعران قرآن کریم
- ۴- آشنا کردن آنان با محتوای سرود

روش تدریس

- ۱- قرائت شعر و جمع خوانی دانش آموزان
- ۲- تهیه سرود توسط برخی از دانش آموزان
- ۳- توضیح دادن ابیات سرود توسط دبیر برای دانش آموزان

پرسش برای گفت‌وگو و پژوهش

- ۱- چرا قرآن روشنگر راه زندگانی است؟
- ۲- آیا سروده‌های دیگری از حبیب‌الله چایچیان خوانده یا شنیده‌اید؟
- ۳- سروده دیگری درباره قرآن کریم آماده کنید.

جلسه اول

۱- پرسشی و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- روش تدریس قرائت

آیات صفحه ۲۴۶ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحات :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

يَبْنَئِ اَذْهَبُوا اِلَّا الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ
وَ اَهْلَنَا الضُّرُّ لَنَا الْكَيْلُ

يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِيْنَ فَصَلَّتِ الْعِيْرُ
فَارْتَدَّ يَا اَبَانَا السَّعْغِرُ قَالْ ادْخُلُوا

۲- دقت در خواندن کلماتی مانند : فَتَحَسَّسُوا وَلَا تَأْتَسُوا لَا يَأْسُ

ءَاثَرَكَ لَخَطِيْنٍ وَاَتُوْنِي رُءْيٰى مِّنَ الْبَدْوِ وَلِيّٰ

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

... اَخِيْهِ ... عَلَيْهِ ... الْعَزِيْرُ ... الضُّرُّ

... مُرْجَلَةٌ ... الْكَيْلُ ... الْعِيْرُ

... الْبَشِيْرُ ... وَجْهَهُ ... يُوْسُفُ ... الْعَرْشِ ... قَبْلُ

... السَّجِيْنِ ... الْبَدْوِ ... الْمُلْكِ ... مُسْلِمًا ... الْغَيْبِ

۴- توجه به تلفظ حروف خاص عربی با دقت و پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، به ویژه

تلفظ «ح» در کلمات زیر :

فَتَحَسَّسُوا   رَوْحَ   الْمُحْسِنِينَ   أَرْحَمَ الرَّحِيمِينَ   رِيحَ
 الرَّحِيمِ   حَقًّا   أَحْسَنَ   الْحَكِيمِ   وَالْحَقْنَى بِالضَّلْحِينِ
 نوحیه   حرصت

بناش آموختن این چهار حرف عربی، بلکه حرفه قرصی تلفظ برآمده و بی روشی از این حرفه تلفظ خاص عربی دارد؛ یعنی تلفظ آنها با تکیه بر این چهار حرف، اینک کلمه و عبارتی قرآن مجید را که در کتب آمده، چه خوب است و بی روشی از آن صحیح و زیبار بیانیم و در هر چه از صحیح تلفظ حرفه خاص عربی نیز آموختن این چهار حرف، هم از این جهت است که در این حرفه است با قرائت صحیح و زیبار بیانیم.

به مثال های زیر توجه کنید که چگونه با تلفظ حرفه از این حرفه، متناسک است با قرصی صحیح.

خبر (الخبار)	آمین (الآمین)
شعله (الشعله)	شعله (الشعله)
قُرْآن (القرآن)	قُرْآن (القرآن)
قُرْآن (القرآن)	قُرْآن (القرآن)

انطق و تلفظ صحیح و حرفه خاص عربی آموختن این چهار حرف، متناسک است با قرائت زیبار و بی روشی از این حرفه، هم از این جهت است که در این حرفه است با قرائت صحیح و زیبار بیانیم.

بعضی از کلمات صحیح

باید توجه داشت که برای تلفظ حروف خاص عربی به ویژه حرف «ح» در این درس نباید به قواعد متعارف در کلاس های قرائت و مجالس قرآن از قبیل مخارج و صفات حروف و اصطلاحات و شرح و توضیح کتب تجوید پردازیم؛ بلکه با ارجاع به قرائت لوح فشرده و مقایسه حالت فارسی با حالت عربی به صورت سؤال و شنیدن و ارائه تلفظ صحیح با توضیح ساده، کوتاه و کاربردی به همان نحوی که در پایین صفحه ۴۱ کتاب درسی آمده، تلفظ صحیح «ح» را یاد داده و تمرین می کنیم.

بسیار خوب است که به کلمات مورد استفاده در نماز نیز به اختصار اشاره شود؛

مانند: الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ   الْحَمْدُ   أَحَدٌ   سُبْحَانَ   بِحَوْلِ   وَحْدِهِ

۳- روش تدریس مفاهیم

روش تدریس و ارزشیابی

فعالیت اول: جدول به روش معمول توسط دانش آموزان ابتدا به صورت فردی تکمیل شده و سپس معنای کلمات را با دوستان هم گروه خود مقایسه کرده و آن گاه هر کلمه با معنای آن توسط یک دانش آموز خوانده و در صورت نیاز تصحیح می شود معلم نیز می تواند به روش هایی که در بخش کلیات بیان شد، چندبار با پرسش از دانش آموزان معنای کلمات جدول را تمرین کند. ضمناً خوب است کلمات هم خانواده برخی از کلمات جدول مانند: فَعَلْتُمْ، جاهل، قالوا، عَلِمْتُمْ، مُحْسِنٍ و غُفُورٍ را نیز از دانش آموزان سؤال کنید.

دو نکته :

۱- همان طور که می‌دانید هر اسم مفردی را نمی‌توان با این نشانه‌ها جمع بست؛ مثلاً جمع کتاب و قلم نمی‌تواند کتابین و قلمین باشد. فقط هر اسمی که اولاً مشتق است و نه جامد و ثانیاً از اسم‌ها یا صفات افراد ذوالعقول است، جمع مذکر سالم دارد.

۲- هر اسمی که آخر آن «ین» یا «ون» دارد این گونه نیست که حتماً جمع سالم است؛ بلکه اگر این دو نشانه به اسمی اضافه شده باشد، آن اسم، جمع است؛ مثلاً کلماتی چون «شیاطین»، «مساکین» و «ممنون» جمع سالم نیستند. دو کلمه اول جمع مکسر «شیطان» و «مسکین» و کلمه سوم مفرد و اسم مفعول است. این نکات برای اطلاع بیشتر دبیران محترم ارائه شد و تا زمانی که برای دانش‌آموزان سؤالی پیش نیامده است، نیازی به بیان ندارد. در صورتی که مواردی چون مثال‌های بند دوم پیش آمد، توضیح می‌دهیم در صورتی «ین» و «ون» آخر کلمه علامت جمع است که اگر آن را حذف کنیم، کلمه باقی مانده کلمه‌ای معنادار باشد.

در پایان جلسه، مطابق معمول، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» تشویق و ترغیب می‌کنیم.

انس با قرآن در خانه

برخی از توضیحات ضروری به شرح زیر است :

۱- در قسمت «ب» آیه اول به کلمه «جاهِلون» ختم شده است. همان طور که دانش‌آموزان در همین درس آموختند این کلمه جمع است. اما در بسیاری از مواقع کلمه جمع در فارسی مفرد معنا می‌شود. حتماً می‌دانید از آنجا که این کلمه در جمله «أَنْتُمْ جَاهِلُونَ» خبر است و چون در این جمله مبتدا (أَنْتُمْ) جمع بوده است، خبر نیز جمع آمده، ولی در فارسی در چنین مواردی لازم نیست خبر را جمع معنا

کنیم. البته اگر دانش‌آموزان جمع معنا کنند، غلط محسوب نمی‌شود. این گونه مسائل به تدریج و به طور طبیعی آموخته می‌شود.

۲- برخی از عبارات و ترکیب‌های ساده و همچنین اسم‌های جمع مذکر سالم در صفحه ۲۴۹ قرآن عبارت است از:

تلك آيات الكتاب، ولكن اكثر الناس لا يؤمنون، الشمس والقمر، وهو الذي، ان في ذلك لآيات لقوم يتفكرون، و في الارض، و جنات، ان في ذلك لآيات لقوم يعقلون.

۳- اسم‌های جمع مذکر سالم از صفحه ۲۴۸ قرآن کریم دارای «ین»: عالمین (جهانیان، مردم)، مشرکین (مشرکان)، مجرمین (گناه‌کاران) دارای «ون» معروضون (اعراض‌کنندگان، دوری‌کنندگان)، مشرکون (مشرکان) **تذکر:** ممکن است دانش‌آموزان برخی فعل‌های مضارع جمع را نیز از جمله اسم‌های جمع به حساب آورند، مانند یَمْرُونَ، لا یَشْعُرُونَ، یُؤْمِنُونَ. با توجه به آنکه ایشان هنوز فعل مضارع را در درس عربی نیاموخته‌اند، به این توضیح بسنده کنید کلماتی که با حرف «ی» یا «ت» شروع می‌شوند، غالباً فعل هستند و نه اسم.

۴- پیام‌های زیبا و کوتاه قرآنی از صفحه ۲۴۶ قرآن کریم:

وَلَا تَأْسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ : و از رحمت خدا ناامید نشوید.

إِنَّ اللَّهَ يَجْرِي الْمَتَابِعِينَ : قطعاً خداوند به صدقه‌دهندگان پاداش می‌دهد.

قَارِبَ اللَّهِ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ :

پس قطعاً خداوند پاداش نیکوکاران را از بین نمی‌برد.

وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ : و او مهربان‌ترین مهربانان است.

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۲۵۵ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ يَسْتَجِيبُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْأَخْرَةِ

۲- دقت در خواندن حروف مقطعه : آلر ← الف لآم را

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

...إِلَيْكَ ...إِلَى النُّورِ ...عَلَى الْأَخْرَةِ ...سَبِيلِ اللَّهِ ...قَوْمِهِ ...بِأَيْنِنَا

۴- توجه به تلفظ حروف خاص با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، و یادآوری تلفظ «ح»

در آیات و کلمات این صفحه : الْحَمِيدِ يَسْتَجِيبُونَ الْحَيَاةَ الْحَكِيمِ

همچنین در کلمات نماز : الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ أَحَدُ سُبْحَانَ

بِحَوْلٍ وَحَدَهُ مُحَمَّدٌ رَحْمَةُ الصَّالِحِينَ

۳- روش آموزشی مفاهیم

فعالیت اول: به روش درس‌های قبل، دانش‌آموزان جدول را کامل و با یکدیگر مقایسه می‌کنند. آنگاه کلمه به کلمه همراه با معنا برای کلاس خوانده و کلمات جدول و معنای آن تمرین و تکرار می‌شود.

فعالیت دوم:

۱- ترجمه کلمه به کلمه عبارت اول می‌شود: «کتاب نازل کردیم آن را». این ترجمه از دانش‌آموزان کاملاً قابل قبول و صحیح است. اما خوب است برای آنها توضیح دهید معمولاً کلماتی که تئوین دارند در فارسی همراه با «ی» نکره معنا می‌شوند؛ یعنی می‌گوییم «کتابی». همچنین هرگاه پس از یک اسم نکره (کِتَابٌ) فعل بیاید، معمولاً بین آنها از حرف ربط «که» نیز استفاده می‌کنیم. به این ترتیب، ترجمه عبارت می‌شود: «کتابی که نازل کردیم آن را». همان‌طور که مشاهده می‌کنید اکنون معنای عبارت روشن‌تر شده است.

۲- با توجه به توضیح فوق بهتر است در عبارت ششم کلمه «عَذَابٍ» را به صورت «عذایی» معنا کنیم؛ اما صفت آن، یعنی «شَدِيدٌ» نیاز نیست به صورت «سختی» معنا شود. به این ترتیب، معنای این ترکیب می‌شود: «از عذایی سخت». انتظار نمی‌رود که این‌گونه نکات را دانش‌آموزان رعایت کنند، اما موارد ساده آنها را برای ایشان می‌گوییم تا به تدریج آنها بیاموزند.

فعالیت سوم: در این فعالیت آیات زیبا

آموزش مفاهیم

جدول را با استفاده از کلمات به دست آمده کامل کرده و یکی کنید معانی کلمات را با هم مقایسه کنید.

از کلمات: نازل کردیم، کتابی، نازل کردیم

رابطه	کلمه	معنا
۱	نازل کردیم	نازل کردیم
۲	کتابی	کتابی
۳	نازل کردیم	نازل کردیم
۴	نازل کردیم	نازل کردیم
۵	نازل کردیم	نازل کردیم

این ترکیب‌ها از عبارات قرآنی است که به شما می‌آموزد:

- کتابی نازل کردیم
- نازل کردیم آن را
- نازل کردیم آن را
- نازل کردیم آن را
- نازل کردیم آن را

در قرآن آمده است: «و ما نزلنا القرآن الا عربیاً لعلهم یفهمون»

بناظر بر آیه‌های زیر، ترجمه را بنویسید و سپس از کلمات را کامل کنید.

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۱﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۲﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۳﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۴﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۵﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۶﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۷﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۸﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۰۹﴾

وَمَا نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَیُنزِلُ إِلَّا عَرَبِیًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۱۱۰﴾

و پر معنای آغاز سوره ابراهیم آمده است. مطابق معمول دانش آموزان ترجمه را کامل، با یکدیگر مقایسه و سپس هر دانش آموز یک سطر را همراه با معنا می خواند تا در صورت نیاز تصحیح شود.

در پایان کلاس، خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» تذکر داده می شود.

انس با قرآن در خانه

برخی توضیحات ضروری به شرح زیر است:

۱- پرواضح است که اهمیت ترجمه عبارات قرآنی در آن است که پس از ترجمه، قرآن آموز مفهوم و معنای عبارت را درک کند. این امر غالباً اتفاق می افتد. اما معلم باید توجه کافی داشته باشد که هرگاه دانش آموزان ترکیب یا عباراتی را معنا کردند، مفهوم آن را نیز دریابند. هرگاه احساس کردید که ممکن است این امر انجام نشده است از دانش آموزان سؤال کنید که منظور از این عبارت چیست؟

برای مثال، اولین عبارت قسمت «ب» هم دارای کلمات و هم دارای ساختار بسیار ساده

است و به راحتی ترجمه می شود. اما ممکن است معنای آن برای دانش آموزان روشن نباشد. مفهوم را از ایشان پرسش کنید و در صورت نیاز پاسخ آنها را با توضیحات خود کامل کنید. خداوند در این عبارت ساده، به ما می آموزد که هر چیزی در این جهان بیکران و عالم هستی از اندازه و حساب و کتاب دقیق برخوردار است.

توجه داشته باشید که نباید توضیحات شما طولانی باشد؛ همیشه به اختصار کامل و با زبان ساده توضیح دهید.

۲- منظور از «خواه ناخواه» در عبارت دوم آن است که هیچ کس و هیچ چیزی در جهان هستی

نمی‌تواند کاری را خارج از آنچه خداوند مقدر کرده است، انجام دهد؛ و بیرون رفتن از فرمان و خواست او ممکن نیست.

۳- برخی از ترکیب‌ها و عبارات ساده صفحات ۲۵۱ و ۲۵۳ قرآن کریم :

لَهُ وَدَعْوَةُ الْحَقِّ، قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ، الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ، قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلِفُ الْمِيعَادَ، لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

۴- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۲۵۲ قرآن کریم :

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ : فقط خردمندان پند می‌گیرند.

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ : سلام بر شما به خاطر آنچه که صبر و پایداری کردید.

فَنِعِمَّ عَقِبَى النَّارِ : چه خوب است خانه آخرت (برای صابران)

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ : زندگی دنیا در برابر آخرت خیر کالای اندک و بی‌ارزشی نیست.

أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ : آگاه باشید فقط با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌یابد.

خواندن روزانه قرآن کریم

اهداف

- ۱- آشنا شدن دانش آموزان با اهمیت قرائت قرآن روزانه نزد حضرت امام خمینی (ره)
- ۲- آشنا کردن دانش آموزان با برخی از ویژگی های امام خمینی (ره)
- ۳- آشنا شدن دانش آموزان با شیوه های مختلف قرائت روزانه قرآن
- ۴- ایجاد علاقه به قرائت روزانه قرآن کریم

روشی تدریس

- ۱- خواندن متن توسط دانش آموزان برای خود

- ۲- خواندن متن توسط یکی از دانش آموزان برای دیگران
- ۳- خواندن متن توسط دبیر محترم برای دانش آموزان کلاس
- ۴- گفت و گوی کلاسی درباره متن درس و شیوه های مختلف قرائت روزانه قرآن کریم

فعالیت جانبی

تهیه داستان هایی از قرائت قرآن کریم توسط بزرگان و علمای اسلام

طرائق روزانه قرآن کریم

فایده های بسیار از قرائت روزانه قرآن کریم

در طول سال های گذشته امام خمینی فرموده بودند، هر کس که در روزی یک بار قرآن بخواند، خداوند او را از آتش دوزخ نجات دهد. این فرموده ها باعث شد تا مردم به قرآن توجه بیشتری داشته باشند و این توجه و محبت منجر به قرائت روزانه قرآن کریم شد. این فرموده ها باعث شد تا مردم به قرآن توجه بیشتری داشته باشند و این توجه و محبت منجر به قرائت روزانه قرآن کریم شد. این فرموده ها باعث شد تا مردم به قرآن توجه بیشتری داشته باشند و این توجه و محبت منجر به قرائت روزانه قرآن کریم شد.

این مقاله به شما می آموزد...

۸۱

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحات ۲۵۹ و ۲۶۰ قرآن کامل
براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین
بالوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی
و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحات :

- ۱- دقت در اتصال کلماتی مانند : حَبِيبَةً اجْتَنَّتْ
يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْاٰخِرَةِ
وَ يُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِيْنَ لِعِبَادِيّ الَّذِيْنَ وَارِزُوهُمْ رَبِّ اجْعَلْنِيْ مُقِيْمَ الصَّلٰوةِ
- ۲- دقت در خواندن کلماتی مانند: تُوْتِيْ تَمَتَّعُوا عَلٰنِيَّةً يَّآئِيْ دَائِيْبِيْنَ
بَيْنِيْ اِنَّهِنَّ اَضَلَّلَنّ دُرِّيْئِيْ يُوْخِرُهُمْ
- ۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :
... لِلنَّاسِ ... حَبِيبَةً ... الثَّابِتِ ... كُفْرًا ... اَنْدَادًا ... الصَّلٰوةِ
... عَلٰنِيَّةً ... يَوْمٌ ... مَاءٌ ← مَاءٌ ... الفُلْكَ ... اِبْرٰهِيْمُ ... اَمِنًا

... ذُرِّيَّتِي
... إِلَيْهِمْ
... شَيْءٍ
... وَ لِلْمُؤْمِنِينَ
... غَافِلًا
... مَقِيمَ الصَّلَاةِ
... الثَّمَرَاتِ
... زَرْعٍ

۴- توجه به تلفظ حروف خاص عربی با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، و یادآوری تلفظ «ح»

۵- جلب توجه دانش آموزان به تلفظ «ع» به پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده و با بیان ساده و کوتاه، همان گونه که در پایین صفحه ۵۱ توضیح داده شده است.

کلمات دارای عین در این صفحات :

لَعَلَّهُمْ جَعَلُوا تَمَتَّعُوا عَلَانِيَةً بَيْعٌ تَعُدُّوا رَبِّ اجْعَلْ نَعْبُدُ تَبَعِنِ فَاجْعَلْ نُعَلِنُ لَسَمِعِ الدُّعَاءِ

توضیح تلفظ عین به صورت سؤال و مقایسه حالت فارسی با عربی و نمایش تلفظ آن است. از قواعد و اصطلاحات تجویدی متعارف در کلاس ها و مجالس قرائت، از قبیل : بیان مخارج و صفات حروف و شرح و توضیح آنها جداً پرهیز شود، و وقت کلاس برای کارهای ضروری استفاده شود.

۳- آموزش مفاهیم

روش تدریس و ارزشیابی

فعالیت اول : به روش دروس قبل عمل می شود و خوب است کلمات هم خانواده کلمات «تَعَلَّمَ، حَمْد، اجْعَل، سَمِيع و مؤمن» را نیز از دانش آموزان پرسش کنید.

فعالیت دوم : این فعالیت نیز مانند فعالیت های مشابه آن در دروس قبل توسط دانش آموزان انجام می شود. برخی از توضیحات به شرح زیر است :

۱- در عبارت اوّل ترکیب «رَبَّنَا» همان طور که می دانید «مُنَادِي» است؛ یعنی در اصل به صورت «يَا رَبَّنَا» بوده که برای اختصار حرف ندا (یا) حذف شده است. از این رو، این ترکیب را به صورت «پروردگار ما» یا «ای پروردگار ما» یا «پروردگارا» معنا می کنیم.

می‌شود. برخی از توضیحات ضروری به شرح زیر است :

۱- در عبارت پنجم از قسمت «ب» حرف «لِ» که بر سر ضمیر «ی» و دو اسم «وَالِدَیَّ» و «مُؤْمِنِینَ» آمده است ترجمه نمی‌شود. در واقع «إِغْفِرْ لِي»؛ یعنی «بیامرز» در فارسی این ترکیب را به صورت «بیامرز برای ...» معنا نمی‌کنیم.

۲- برخی ترکیب‌ها و عبارات ساده از صفحه ۲۵۸ قرآن کریم :
 خلق السماوات والارض بالحق، من عذاب الله، و قال الشیطانُ، ان الله وَعَدَّكُمْ وعدالحق، ان الظالمین لهم عذاب الیم، باذن ربهم، کلمة طَیِّبَةً، فی السماء

۳- برخی از پیام‌های زیبا و کوتاه قرآنی از صفحه ۲۵۶ قرآن کریم :

اذکروا نعمة الله علیکم : نعمت‌های خدا بر خود را یاد کنید.

لان شکرکم لازیدناکم : شکر نعمت، نعمت افزون کند.

آفی الله شاک فاطر السموات والارض : آیا در خدا که پدیدآورنده آسمان‌ها و زمین است، شک است؟!

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

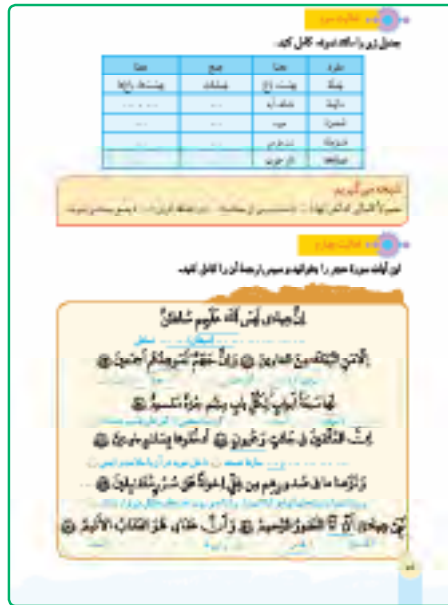
آیات صفحه ۲۶۴ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

- ۱- دقت در اتصال کلماتی مانند : **مَنْ اتَّبَعَكَ**
- ۲- دقت در خواندن کلمات : **لَاغْوِيَنَّهُمْ عَلَيَّ نَبِيٍّ**
- ۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :
... **لِيَشْرِبَ** ... **صَلْصَالٍ** ... **سُلْطَنُ** ... **أَبْوَابٍ** ... **غَلِيٍّ** ... **نَصَبُ**
- ۴- توجه به تلفظ حروف خاص با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، و یادآوری تلفظ «ح»

و «ع» در آیات و کلمات این صفحه :

حَمًا عَلَيْكَ اللَّهُنَّ يُبْعَثُونَ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَكَ لَمَوَعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ عِيونِ نَزَعْنَا نَعْبُدُ نَسْتَعِينُ أُنَعِمْتَ عَلَيْهِمُ الْعَظِيمِ الْأَعْلَى عَبْدُهُ عَلَيْكَ عَلَيْنَا عِبَادِ عَلَيْكُمْ

۳- آموزش مفاهیم

فعالیت اول: به روش معمول جدول کلمات توسط دانش آموزان تکمیل و تمرین می‌شود. آنها می‌توانند کلمات هم خانواده یا کلمات عباد، موعِد، متَّقین و عُیون را حدس بزنند.

فعالیت دوم: این فعالیت نیز مانند فعالیت‌های مشابه قبلی انجام می‌شود و دانش آموزان ترکیب‌ها را همراه با معنای آنها برای کلاس می‌خوانند تا تمرین و تصحیح شود.

فعالیت سوم: ابتدا جدول مانند الگوی ارائه شده کامل می‌شود، سپس هر دانش آموز جدول خود را با جدول هم‌گروهش مقایسه کرده و آنگاه هر سطر جدول توسط یک دانش آموز برای کلاس خوانده می‌شود تا تمرین و تصحیح شود.

در پایان این فعالیت، دانش آموزان قاعده جدول را حدس زده و در قسمت «نتیجه می‌گیریم» می‌نویسند. به این ترتیب، دانش آموزان با یکی دیگر از نشانه‌های جمع سالم در زبان قرآن که در فارسی نیز بسیار کاربرد دارد آشنا می‌شوند.

فعالیت چهارم: دانش آموزان ابتدا ترجمه آیات ۴۲ تا ۵۰ سوره حجر را کامل کرده با دوستان هم‌گروه خود مقایسه نموده، سپس هر دانش آموز با انتخاب دبیر یک آیه را همراه با معنای آن می‌خواند تا خواندن آیات و ترجمه آنها تمرین و تصحیح شود. در پایان جلسه، انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» یادآوری می‌شود.

انسی با قرآن در خانه

در آغاز جلسه با پرسش از قسمت‌های مختلف این تکلیف توانایی دانش‌آموزان در قرائت و درک معنای آیات ارزشیابی می‌شود. برخی از توضیحات به شرح زیر است:

- ۱- بعضی از ترکیب‌ها و عبارات آشنای صفحه ۲۶۳ قرآن کریم:
 فی السماء، من کل شیطان رجیم، و ان من شیء الا عندنا خزائنه، فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً، وَإِنَّ رَبَّكَ، و اذ قال ربك للملائكة انی خالق بشرًا
- ۲- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۲۶۶ قرآن کریم:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ :

و آسمان‌ها و زمین و آنچه را میان آن دو است جز به حق نیافریدیم.

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ لَقِيْحًا مَّاءً :

و قطعاً روز قیامت خواهد آمد.

فَأَصْفَحْ السَّمْعَ الْجَمِيلَ :

پس با آنها به زیبایی مدارا و شکیبایی کن!

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلْقُ الْعَلِيمُ :

قطعاً این پروردگار تو است که آفریننده داناست.

وَاحْفَظْ جَنَاحَكَ لِلمُؤْمِنِينَ :

بال و پر مهربانیت را برای مؤمنان بگستران!

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحات ۲۶۸ و ۲۶۹ قرآن کامل
براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین
بالوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی
و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحات :

- ۱- دقت در اتصالات کلماتی مانند :
تَرَى الْفُلْكَ عَلَى اللَّهِ فَأَتَى اللَّهُ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ بِشِقِ الْأَنْفُسِ
- ۲- دقت در خواندن کلماتی مانند : لَاأَيِّ تَعْدُوا تُسِرُّونَ فَحَرَّ
- ۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :
... بِالغِيَةِ ... وَالْحَمِيرَ ... السَّبِيلِ ... شَرَابٌ ... وَالْأَعْنَابِ ... الْبَحْرَ ... طَرِبًا ...
... فَضْلِهِ ... رِوَايَ ... شَيْئًا ... بِالْأَخْزَةِ ... مُنْكَرَةً ... الْقِيَامَةِ
- ۴- توجه به تلفظ حروف خاص، با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، و یادآوری تلفظ

صحیح حروف «ح» و «ع»

۵- جلب توجه دانش آموزان به تلفظ «ع»

و «ق» به پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده و با بیان ساده و کوتاه، همان گونه که در پایین صفحه ۶ توضیح داده شده است.

کلمات دارای غین در این صفحات: بالغیه

وَالْبِغَالُ لِيَتَّبِعُوا غَيْرَ

کلمات دارای قاف در این صفحات:

أَنقَالِكُمْ بِشِقِّ يَخْلُقُ قَصْدُ لِقَوْمٍ وَالْقَمَرِ
يَعْقَلُونَ لَا يَخْلُقُونَ يُخْلَقُونَ قَلْبُهُمْ قِيلَ
الْقِيَامَةِ مِنَ الْقَوَاعِدِ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ

توضیح تلفظ غین و قاف به صورت سؤال

و مقایسه با یکدیگر و نمایش تلفظ آنهاست. غین

نرم و سست تلفظ می شود، ولی قاف محکم از ته

گلو تلفظ می گردد. از بیان قواعد و اصطلاحات

علم قرائت، مخارج و صفات حروف و شرح و توضیح آنها جداً پرهیز شود.

۶- به نحوه وقف برخی کلمات نیز توجه شود؛ مانند:

ماءٌ ← ماءً   رَوايِي ← رَوايِي

۳- روش آموزشی مفاهیم

فعالیت اول: به شیوه معمول، دانش آموزان جدول را تکمیل کرده، سپس با هم گروه خود مقایسه نموده و آن گاه هر کلمه همراه با معنای آن توسط یک دانش آموز خوانده می شود تا کلمات و معنای آنها تمرین و تصحیح شود. خوب است دبیر محترم کلمات هم خانواده کلماتی چون زرع، نُجوم، يَتَفَكَّرُونَ، مُخْتَلِفٌ و يَدَّكَّرُونَ را از دانش آموزان پرسش کند.

فعالیت دوم: دانش آموزان ابتدا معنای ترکیب ها را نوشته، با هم گروه خود مقایسه کرده و سپس هر دانش آموز یک ترکیب را همراه با معنای آن می خواند تا این فعالیت تمرین و تصحیح شود. برخی از توضیحات به شرح زیر است:

۱- همان طور که می دانید در ردیف دوم، کلمه «تَمَرَات» جمع است و به طور طبیعی دانش آموزان

۱- خوب است پس از سؤال از خواندن

و معنای عبارت ردیف اول از قسمت «ب» پرسش شود که فاعل «می‌رویند» یا «یُبَیِّنُ» کیست؟ تا توجه دانش‌آموزان به ادبیات توحیدی قرآن جلب شود. و متذکر شوند که این خداوند است که با آب باران برای ما کشتزارها و ... را می‌رویند.

۲- در عبارت ششم ضمیر «ه» در آخر جمله، به «ما» در اول جمله برمی‌گردد. به این ترتیب، قسمت آخر ترجمه می‌شود (...، گوناگون است رنگ‌های آن (یا آنها)).

۳- برخی از ترکیب‌ها و عبارات ساده قرآنی از صفحه ۲۷۳ قرآن کریم:

مِنَ الْقَوْمِ، بِالْآخِرَةِ، وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ، يَظْلِمُهُمْ، لِلَّهِ، مِنْ قَبْلِكَ، أَعْمَالُهُمْ، وَ لَهُمْ عَذَابُ الْيَمِّ، وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ.

۴- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۲۷۰ قرآن کریم:

قَطْعاً خَدَاوَنَد بَه اَنچَه اَنجَام مِی دَادِید، دَانَاَسْت. **إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ :**

وَ قَطْعاً خَاَنَهٗ اٰخِرَت بَهْتَر اَسْت. **وَلَنَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ :**

وَ قَطْعاً چَه خُوب اَسْت خَاَنَهٗ اَفْرَاد بَاتَقُوا **وَأَيْسَرُ دَارُ الْمُتَّقِينَ :**

اِیْن چَنِیْن خَدَاوَنَد بَه اَفْرَاد بَاتَقُوا پَادَاَش مِی دَهْد **كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ :**

بَه خَاَطَر اَنچَه کَه اَنجَام مِی دَادِید. **سَلِّمُوا عَلَیْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ :** سَلَام وَ دَرُود بَر شَمَا، دَاخِل بَهَسْت شَوِید

وَ مَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ : وَ خَدَا بَه اَنهَا ظَلَم نَكْرَدَه اَسْت (نَمِی کُنْد)،

وَ لَیْکِن کَانُوا اَنْفُسَهُمْ یَظْلِمُوْنَ : وَ لَیْکِن خُودشَاَن (بَه خُود) ظَلَم مِی کَرْدَنَد.

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۲۷۴ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

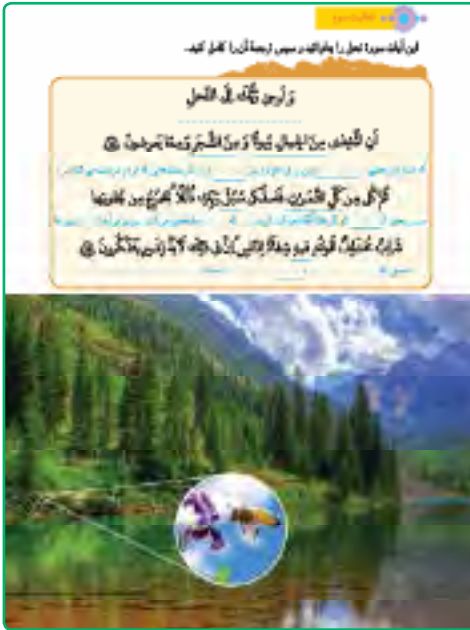
تذکرات خاص این صفحه :

- ۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :
- أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الشَّجَرِ كُلِّ الثَّمَرَاتِ أَرِذَلِ الْعُمُرِ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِي
- ۲- دقت در خواندن کلماتی مانند : تَتَّخِذُونَ ذُلًّا يُرَدُّ فَضَلُوا بِرَأْيِي
- ۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :
- ... مَاءٌ ← مَاءٌ ... يَطْوِيَنَّهُ ... دَمٌ ... وَالْأَعْنَابِ ... إِلَى التَّحْلِ ... يُبَوِّتَا ... كُلِّ الثَّمَرَاتِ ... أَلْوَانُهُ ... الْعُمُرِ ... أَزْوَاجًا ... حَفَدَةً
- ۴- توجه به تلفظ حروف خاص، با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده و یادآوری تلفظ غین

و قاف در آیات و کلمات این صفحه :

لِقَوْمٍ نُسِقِيكُمْ سَائِغًا رِزْقًا خَلَقَكُمْ قَدِيرٌ فِي الرِّزْقِ
 همچنين در کلمات نماز : قَدَامَتِ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ الْمُسْتَقِيمِ قَلِ اسْتَغْفِرُ قُوَّتِهِ أَقْوَمٌ وَأَقْعُدُ

۳- آموزش مفاهیم

فعالیت اول : دانش آموزان به روش

دروس قبل مراحل مختلف کامل کردن، خواندن و تصحیح جدول را انجام می دهند. در صورتی که دانش آموزان از توانایی نسبی خوبی برخوردارند با توجه به کلمات این جدول که بیشتر اسم و جمع مکسر هستند، به طور غیرمستقیم توجه آنها را به این گونه جمع که در فارسی نیز بسیار کاربرد دارد جلب کنید و برخی کلمات ساده را که آنها نیز با مفرد یا جمع مکسر آنها آشنا هستند نام برده و از ایشان بخواهید مفرد یا جمع مکسر آنها را بگویند؛ مانند : مدارس، اعمال، مساجد، مراکز، انبیاء، شعراء، رجال، اصول، قرون، اطفال، اشیاء، مجالس، قبائل، کُتب و ...

فعالیت دوم : به روش معمول این فعالیت نیز توسط دانش آموزان انجام شده و آن گاه هر ترکیب

توسط یک دانش آموز همراه با معنای آن برای کلاس خوانده و تصحیح می شود.

یک نکته : همان طور که می دانید گاهی یک اسم در یک جمله به عنوان «اسم جنس» به کار

می رود؛ کلمه «شجر» در آیه ۶۸ سوره نحل این چنین است. معمولاً اسم جنس در فارسی به صورت جمع معنا می شود. در این صورت، در فعالیت سوم اگر این کلمه را «درختان» معنا کنیم، ترجمه زیباتر و روشن تر می شود. البته دانش آموزان در فعالیت دوم قاعدتاً این کلمه را «درخت» معنا می کنند که کاملاً صحیح است و در فعالیت سوم به هریک از دو صورت مفرد یا جمع معنا کنند، صحیح خواهد بود.

فعالیت سوم : مطابق معمول دانش آموزان ابتدا به صورت فردی ترجمه آیات را کامل کرده،

سپس باهم گروه خود مقایسه نموده و آنگاه هر دانش آموز یک عبارت (تا محل وقف) را همراه با ترجمه کامل شده می خواند و در صورت نیاز تصحیح می شود.

***

در پایان کلاس، دانش آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف «انس با قرآن در

خانه» تشویق و ترغیب می کنیم.

انس با قرآن در خانه

همچون دروس قبل توانایی قرائت درک
معنای آیات درس ضمن پرسش از فعالیت های
مختلف انس با قرآن در خانه انجام می شود. برخی از
توضیحات درباره این قسمت ها به شرح زیر است :

۱- بعضی از ترکیب ها و عبارات ساده از
صفحات ۲۷۷ و ۲۷۸ قرآن کریم

عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ، عَذَاباً فَوْقَ الْعَذَابِ، فِي كُلِّ
أُمَّةٍ، وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بَشْرَى لِّلْمُسْلِمِينَ، أَمَّا
عَدَالَةُ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لِّكُمْ، فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ
بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ،
۲- برخی از پیام های زیبای قرآنی از دو

صفحه فوق :

وَرَوَّانَا عَلَىٰ لَكِ الْكِتَابِ تَبِيبًا نَّالِكُلِّ قَوْمٍ : و نازل کردیم بر تو کتاب را که روشنگر هر چیزی است
و هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بَشْرَى لِّلْمُسْلِمِينَ : و هدایت و رحمت و بشارت و مژده برای مسلمانان است
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ وَ آيَاتِ ذِي الْقُرْبَىٰ : قطعاً خداوند امر می کند به عدالت و

نیکی و نیز بخشش به خویشان

وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ الْبَغْيِ : و نهی می کند از کار زشت و ناپسند و از ظلم

و ستم؛

وَ أَوفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ : و بعهد خدا وفا کنید وقتی پیمان بستید.

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَعُكُمْ وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ : هر چه نزد شماست از بین می رود و آنچه نزد خداست

باقی می ماند.

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ : پس هر گاه قرآن خواندی از شیطان

رانده شده به خدا پناه ببر.

مسابقات قرآنی

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش آموزان با مسابقه های قرآنی
- ۲- تشویق دانش آموزان به شرکت در مسابقه های قرآنی در مدرسه
- ۳- برانگیختن احساس غرور ملی از کسب افتخار در مسابقه های قرآنی توسط قاریان ایرانی.

روشی تدریس

- ۱- روخوانی متن
- ۲- معرفی مسابقه های قرآنی ایران و سایر کشورها
- ۳- معرفی انواع مسابقه ها : حفظ، قرائت و مفاهیم.
- ۴- تشویق کردن دانش آموزان به شرکت در مسابقه های مدرسه و تعیین نمره تشویق برای شرکت کنندگان.

پیشنی برای بحث و گفت و گو یا پژوهش

- ۱- مسابقه های قرآنی مدرسه در چه تاریخی انجام می شود و محتوای آن چیست؟
- ۲- مسابقه های بین المللی قرآن کریم جمهوری اسلامی در چه تاریخی و در چه محلی انجام می شود؟
- ۳- در سال گذشته، در مسابقه های بین المللی ایران، در رشته حفظ، قرائت و مفاهیم چه کسی مقام اول را به دست آورد؟

جلسه اول

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- قرائت

آیات دو صفحه ۲۸۱ و ۲۸۲ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این دو صفحه

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

عَمِلُوا السَّوَاءَ لِمَنِ الصُّلْحَيْنِ اِنْ اَتَّبِعَ
عَلَى الَّذِينَ اِخْتَلَفُوا مَعَ الَّذِينَ اتَّقُوا اِلَى الْمَسْجِدِ
الْاَقْصَا الَّذِي وَعَدْنَا الْاٰخِرَةَ

۲- دقت در خواندن کلماتی؛ مانند : لِاَنْعَمِهِ

اِجْتَبَاة (از آنجا که الف اول این کلمه همزه وصل است، کسره آن ریزتر نوشته شده است.) لِئُرِيَهُ لِتَعْلُنَّ
عُلُوًّا اولُهُمَا (واو خوانده می شود) اُولَى (واو بعد از ضمه خوانده نمی شود.) لَيْسَوَعُوا لِيُتَبَّرُوا مَا عَلُوا

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

... بِجَهَالَةٍ ... حَنِيفًا ... يَوْمَ الْقِيَامَةِ ... سَبِيلِهِ ... لِيَلَّا ... حَوْلَهُ ... فِي الْكِتَابِ
... مَرَّتَيْنِ ... شَدِيدٍ ... بَيْنَيْنِ ... الْاٰخِرَةَ ... مَرَّةً

۴- توجه به تلفظ حروف خاص، و یادآوری حروف «ح ع غ ق» با پیروی از قرائت الگو در

لوح فشرده.

۵- جلب توجه دانش آموزان به تلفظ «ث» به صورت نوک زبانی با پیروی از قرائت الگو در لوح

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- قرائت

آیات صفحه ۲۹۰ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

لِدُلُوكِ الشَّمْسِ مَسَّهُ الشَّرُّ

قُلِ الرُّوحُ

۲- دقت در خواندن صحیح برخی از

کلمات مانند :

لَيْسَتَفِرَّوَنَكَ لِيُخْرِجوكَ فَتَهَجَّدُ تُنَزِّلُ نَسَا (نَسَا)

خَلَقَكَ يَسُوًّا (يَسُوًّا) يَسْأَلُونَكَ لَنذَهَبَنَّ

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه و صحیح خواندن عبارات؛ مانند :

... اَلَيْلِ ... صِدْقٍ ... لِلْمُؤْمِنِينَ ... بِجَانِبِهِ ... شَاكِلَتِهِ ... اَلَيْكَ

۴- توجه به تلفظ حروف خاص با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، و یادآوری تلفظ «ن»

در آیات و کلمات این صفحه : لَا يَلْبَسُونَ يَبْعَثُكُمْ ثُمَّ

این آیه شریفه از احیاء امر است که میراث قرآن کریم است بخوانید و سپس توسط آموزگار تکرار کنید.

وَقُلْ جَاءَ السَّعْيُ وَالرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
 إِنَّ السَّعْيَ كَانَ لَمُؤَمَّرًا ۖ وَلَقَدْ جَاءَ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ أَفْئِدَةٍ مَأْثُورَةٍ
 وَرَجَعُوا بِشَيْءٍ مِنْ آيَاتِنَا الْقَدِيمَةِ ۗ إِنَّا كُنَّا بِمَا تُعْمَلُونَ
 عُيُونًا ۖ فَكَانَ مِنْهُمْ الْمُؤْتَسِرُونَ إِذْ كُنُوا فِيهَا يُؤَدُّونَ إِلَى الْعَذَابِ
 لَأَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ مُنْقَرَبُونَ ۗ وَإِنَّا بِمَا تَعْمَلُونَ لَمُعَدِّونَ ۗ

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول: فعالیت به روش دروس قبل انجام و تصحیح می شود. خوب است از کلمات

هم خانواده کلمات «قُل و ظالمین» پرسش کنید.

فعالیت دوم و سوم: به روش دروس

قبل انجام می شود.

در پایان جلسه، دانش آموزان را به انجام

تکلیف «انس با قرآن در خانه» تشویق و ترغیب

کنید.

انس با قرآن در خانه

به روش دروس قبل با پرسش از

بخش های این تکلیف، توانایی دانش آموزان را

ارزیابی کرده و مطالب آن را تمرین و تصحیح

می کنیم برخی نکات قابل ذکر به شرح زیر است:

انس با قرآن در خانه

هدف: خواندن و تکرار آیه در هر جلسه و حفظ آن در روزهای بعد.

روش: توسط این فعالیت قرآن را که در جلسات قبلی آموختید تکرار کنید و سعی کنید آن را به یاد آورید.

1- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

2- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

3- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

4- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

5- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

6- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

7- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

8- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

9- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

10- این آیه را در هر جلسه بخوانید و تکرار کنید.

- ۱- بعضی از ترکیب‌ها و عبارات ساده صفحه ۲۹۱ قرآن کریم: آیه ۸۷ و ۸۲، فی هذا القرآن، من نخیل و عنب، فی السماء، إذ جاءهم الهدی، إلا أن قالوا أبعث الله بشراً رسولاً،
۲- برخی از پیام‌های زیبای صفحه ۲۹۰ قرآن کریم:

وَقُلْ رَبِّیْ اَدْخِلْنِیْ مُدْخَلَ صِدْقٍ : و بگو پروردگارا در هر کاری مرا با صدق و راستی وارد کن
وَاَخْرِجْنِیْ مَخْرَجَ صِدْقٍ : و با صدق و راستی خارج کن.

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ : و بگو حق آمد و باطل از بین رفت،

إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا : قطعاً باطل از بین رفتنی است.

وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِیْنَ :

و از قرآن آنچه را که شفا و رحمت برای مؤمنان است، نازل می‌کنیم.
در پایان جلسه خواندن، روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف‌اش را متذکر می‌شویم.

طوفانی در دریا، طوفانی در دل

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش آموزان با جنبه‌های لطف خداوند به انسان
- ۲- آشنا کردن دانش آموزان با رحمت پیامبر اسلام (ص)
- ۳- آشنا کردن دانش آموزان با یکی از کسانی که با توسل به خداوند دچار انقلاب روحی شده است.

روش تدریس

- ۱- روخوانی متن درس
- ۲- گفت‌وگو
- ۳- دانش آموزان می‌توانند این درس را به صورت نمایش در کلاس اجرا کنند.

پیام قرآنی

- ۱- قرائت و همخوانی آیه
- ۲- ترجمه آیه توسط دانش آموزان.

سؤالات و پژوهش

- ۱- چرا پیامبر بار اول عکرمه را نبخشید؟
- ۲- چرا افراد گرفتار در طوفان دریا به بخشش خداوند متوسل شدند؟
- ۳- نمونه‌ای از بخشش خداوند را بیان کنید.

جلسه اول

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات دو صفحه ۲۹۳ و ۲۹۴ قرآن کامل
 براساس روش کلی به صورت پیش قرائت،
 تمرین بالوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات
 جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این دو صفحه

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

اوتُوا الْعِلْمَ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَابْتَغِ
 قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ أَوَى الْفِتْيَةِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِمَّنِ افْتَرَىٰ

۲- دقت در خواندن صحیح کلماتی مانند :

لِتَقْرَأَهُ لِلأَذْقَانِ أَيًّا مَا تَدْعُوا لِأَبَائِهِمْ هَبْطِي بَيْنِ

۳- در آخر آیه اول سورة كهف تنوین فتحه نوشته نشده و روی الف یک سین ریز (عوجاس) نوشته شده است؛ زیرا در حالت وصل این کلمه به آیه بعد، باید یک سکوت کوتاه بین آنها انجام شود. از این رو، این کلمه، هم در حالت وقف با الف خوانده می شود و هم در حالت وصل؛ گرچه معمولاً بر آن وقف می شود.

۴- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :
 ... فَرَّقْنَهُ ... مُكِّثٍ ... قَبْلِهِ ... وَلَدًا ... فِي الْمُلْكِ ... لَدُنْهُ ...
 ... الصَّلِيحَتِ ... عِلْمٍ ... وَالرَّقِيمِ ... إِلَى الْكَهْفِ ... رَحْمَةً

۵- توجه به تلفظ حروف خاص، به ویژه حروفی که تدریس شده است، با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده و جلب توجه دانش آموزان به تلفظ «صاد» به صورت سین درشت با تکیه بر گلو همان گونه که در پایین صفحه ۷۸ توضیح داده شده است، و تمرین کلمات دارای صاد در این صفحه :

بِصَلَاتِكَ الصَّلِيحَتِ صَعِيدًا أَصْحَبَ أَحْصَى نَقُصُّ

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول : به روش دروس قبل انجام می شود. کلماتی که برای پرسش از هم خانوادهای آنها مناسب اند، عبارت است از :
 أَنْزَلَ، جَعَلْنَا، أَحْسَنَ

فعالیت دوم : دانش آموزان معنای هر عبارت را ابتدا نوشته، سپس با هم گروه خود مقایسه کرده و آن گاه هر عبارت همراه با معنای آن توسط یک دانش آموز با انتخاب دبیر، خوانده و در صورت نیاز تصحیح می شود. برخی از توضیحات :

۱- در عبارت اول، استفاده از فعل «است» قبل از ترجمه کلمه «الَّذِي» فراموش نشود.

۲- در عبارت هشتم ترکیب «أَتَيْنَا = آتٍ + نَا» به صورت «ببخش به ما» باید معنا شود. هر چند ضمیر «نا» مفعول به فعل «آتٍ» است، اما در فارسی باید با حرف اضافه «به» معنا شود. همچنین در این عبارت ترکیب «لَدُنْكَ» را باید به صورت «نزدت» یا «نزد خود» معنا کنیم.

معنی	کلمه	معنی	کلمه
پایین آوردن	أَنْزَلَ	بسیار	كَثِيرًا
ساخت	جَعَلْنَا	پیش از آن	مِنْ قَبْلِ
بسیار بهتر	أَحْسَنَ	پس از آن	مِنْ بَعْدِ
بسیار خوبتر	أَحْسَنَ	پس از آن	مِنْ بَعْدِ
بسیار خوبتر	أَحْسَنَ	پس از آن	مِنْ بَعْدِ
بسیار خوبتر	أَحْسَنَ	پس از آن	مِنْ بَعْدِ

این ترکیب در عبارات اولی را مشاهده کنید:

- کشف کردن معنی کلمات
- تجزیه و تحلیل کلمات
- تجزیه و تحلیل کلمات
- تجزیه و تحلیل کلمات
- تجزیه و تحلیل کلمات
- تجزیه و تحلیل کلمات

انس با قرآن در خانه

ارزشیابی، تمرین و تصحیح بخش‌های مختلف این تکلیف مانند درس قبل انجام می‌شود. برخی از توضیحات:

۱- بعضی از ترکیب‌ها و عبارات ساده صفحه ۲۹۶ قرآن کریم:

لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا، فِي كَهْفِهِمْ، لَهُوَ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ

۲- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۲۹۴ قرآن کریم:

رَبَّنَا إِنَّا أُمِرْنَا بِأَنْ نَعْبُدَ إِلَهًا غَيْرَ اللَّهِ حَقًّا : پروردگارا، از نزد خود رحمتی به ما ببخش،

وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُحْيِيَ بِهِ الْبَأْسَ الثَّمَارِ : و فراهم ساز برای ما هدایتی را در کارمان.

فَقَالُوا رَبَّنَا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ : و گفتند: پروردگار ما، پروردگار آسمان‌ها و زمین

است

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۲۹۹ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این دو صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

وَ الْبَقِيَّةِ الصَّالِحَاتِ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ تَرَى الْأَرْضَ لِلْمَلَأِكَةِ اسْجُدُوا
مُتَّخِذًا الْمَضِلِّينَ سُرَّكَاءِ الَّذِينَ رَعَا الْمُجْرِمُونَ النَّارَ

۲- دقت در صحیح خواندن برخی از کلمات مانند :

جِئْمُونَا يُولِئْنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ فِدْعَوْهُمْ مَوَاقِعُهَا

۳- بیان تشدید در حالت وقف بر کلمه «عَدُوٌّ» با کمی مکث و کشش تشدید او.

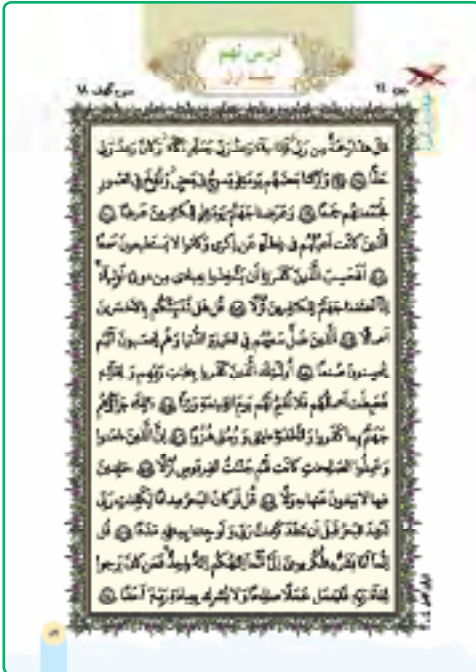
۴- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

... ثَوَابًا ... الْجِبَالَ ... بَارِزَةً ... صَفًّا ... الْكِتَابِ ... فِيهِ ...
... هَذَا الْكِتَابِ ... لِأَدَمَ ... إِبْلِيسَ ... الْجِنِّ ... وَالْأَرْضِ ... النَّارَ

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۳۰۴ و ۳۰۵ قرآن کامل
براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین
با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی
و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این دو صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ خِفْتُ الْمَوَالِئِ كَانَتْ امْرَأَتِي الْأَا تُكَلِّمُ النَّاسِ
وَ اتَّخَذُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا يَعْلَمُ اسْمُهُ

۲- دقت در خواندن صحیح برخی از کلمات مانند :

دَكَاءٌ فَجَمَعْنَهُمْ يَتَّخِذُوا تُنَبِّئُكُمْ جَزَأُهُمْ

۳- دقت در خواندن حروف مقطعه: كَهَيْعَص = كَافْ هَا يَا عَيْنِ صَادْ

۴- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند :

... فِي الصُّورِ ... لِقَاءِهِ ... جَهَنَّمَ ... الصُّلِحَاتِ ... الْبَحْرُ ... رَبِّهِ ... ضَلِحًا
... شَيْبًا ... عَاقِبًا ... هَيْنٌ ... قَبْلُ ... مِنَ الْمِحْرَابِ

۵- توجه به تلفظ حروف خاص، به ویژه حروفی که تدریس شده است، با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده؛ و جلب توجه دانش‌آموزان به تلفظ «ط» به صورت «ت»، ولی درشت و پر حجم با تکیه بر گلو، همان گونه که در پایین صفحه ۸۸ توضیح داده شده است، و تمرین کلمات دارای «ط» در این صفحه :

غَطَاءٍ لَا يَسْتَطِيعُونَ فَحَبِطْتَ

کلمات	تلفظ
بوسه	بوسه
بازار	بازار
مخارح	مخارح
جوان	جوان
آهسته	آهسته

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول: به روش معمول جدول کلمات توسط دانش‌آموزان تکمیل، تمرین و تصحیح می‌شود. گفت‌وگو درباره کلمات هم خانواده برخی از کلمات جدول مانند: «عَمَل، لا يُشْرِك، یوحی، صالح، عِبَادَة و أَحَد» مناسب است.

فعالیت دوم: این فعالیت نیز به روش معمول توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود و در آن چند نکته اهمیت دارد:

۱- آشنایی با محل صحیح ترجمه «انّما»: از دانش‌آموزان بخواهید تفاوت ترجمه نادرست و درست الگوی ارائه شده را توضیح دهند، تا مطمئن شوید این تفاوت را به خوبی دریافته‌اند.

در صورت نیاز توضیحات آنها را کامل کنید. خوب است عبارت اول و سوم نیز توسط دانش‌آموزان به هر دو شکل نادرست و درست ترجمه و مقایسه شوند تا این تفاوت هر چه بهتر آموخته شود.

۲- «مَنْ» نیز مانند «ما» چند معنا دارد. «مَنْ» استفهامی (چه کسی؟)، «مَنْ» موصول (کسی که)، «مَنْ» شرطی (هرکس...) و ... همچنین این کلمه با توجه به دیگر اجزای جمله هم به صورت مفرد (کسی) و هم به صورت جمع (کسانی) می‌تواند معنا شود. این کلمه در عبارت چهارم می‌تواند به صورت «کسی که» یا «هرکس» معنا شود. البته با توجه به ادامه آیه - که در ردیف سوم تمرین «ب» انس با قرآن در خانه آمده است - «هرکس» معنا شود، بهتر است. اما دانش‌آموزان به هر کدام از این دو معنا، ترجمه کنند، صحیح است.

***

در پایان جلسه، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تمرین‌های انس با قرآن در خانه تشویق و ترغیب می‌کنیم.

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۳۱۳ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

أَنَا اخْتَرْتُكَ سِيرَتَهَا الْوَالِي ءَايِنَا الْكُبْرَى فَاسْتَمِعْ فَأَعْبُدْنِي وَاتَّبِعْ
وَاضْمُمْ رَبِّ اشْرَحْ وَاحْلُلْ وَاجْعَلْ

۲- دقت در خواندن صحیح برخی از کلمات مانند :

فَلَا يَصُدُّكَ أَتَوَكَّلُوا مِنَّا اوتيت

۳- با توجه به اینکه کلمات قرآن همواره به حالت وصل به کلمه بعد، اعراب گذاری می شود و از جمله در آخر آیات نیز چنین است؛ در آخر آیه ۲۳ نیز کلمه «الْكُبْرَى» به حالت وصل نوشته شده است، چون آیه بعدش با الف وصل شروع می شود «إِذْ هَبْ...»، ولی در حالت وقف باید به صورت «الْكُبْرَى» خوانده شود.

در آخر آیه ۳۰ نیز کلمه «أَخِي» به حالت وصل نوشته شده است، چون آیه بعدش با الف وصل

شروع می‌شود (اُشُدُّ...) از این رو، در حالت وقف باید به صورت «أخى» خوانده شود.

۴- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات؛ مانند:

...اخترتُك ... أنا ← أنا ... آتيةٌ ... هُوهُ ... جَناحِكَ ... سَوءِ

۵- توجه به تلفظ حروف خاص به ویژه حرف «ط» با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، در

آیات و کلمات این صفحه و کلمات نماز:

طغى صراط أعطيناك مَطْلَع

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول: به روش معمول جدول

توسط قرآن آموزان تکمیل، تمرین و تصحیح می‌شود. پرسش از کلمات هم خانواده کلماتی چون «إِذْهَبْ، طغى، أمر، کثیر و بصیر» مناسب است.

فعالیت دوم: ترکیب‌ها و عبارات قرآنی

این فعالیت ابتدا توسط دانش‌آموزان ترجمه، سپس با هم‌گروهان خود مقایسه و آن‌گاه هر عبارت توسط یک دانش‌آموز همراه با معنای آن خوانده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

نکته: حتماً می‌دانید ترجمه عبادت نهم

می‌شود «هارون برادر من». خوب است بدانید اگر کلمه «أخ» یا «أب» به کلمه دیگر اضافه شود به صورت «أخو» یا «أخا» یا «أخى» می‌آید؛ اما اگر آن کلمه ضمیر «ی» باشد فقط به صورت

«أخى» می‌آید. پس اگر ترکیب «أخى» به تنهایی آمده بود به معنای «برادرم» است، اما در ترکیب‌هایی مانند: «بأخیک» یا «مِن أَخیه» به ترتیب به معنای «به برادرت» و «از برادرش» است.

فعالیت سوم: این فعالیت نیز مانند فعالیت‌های مشابه قبلی، ابتدا توسط دانش‌آموزان ترجمه

آن کامل می‌شود، سپس ترجمه را با هم‌گروه خود مقایسه کرده، آن‌گاه با انتخاب دبیر هر آیه توسط یک دانش‌آموز همراه با معنای آن خوانده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

نکته: همان طور که در کتاب قرآن آموزان مشاهده می کنید کلمه آخر آیه ۳۰ به صورت «آخی» نوشته شده است؛ یعنی زیر حرف «خ» کسره گذاشته شده است، در حالی که این کلمه همان «آخی» خوانده می شود. این امر از آن رو است که هر چند کلمات در محل وقف به حالت وقف قرائت می شوند، اما اِعراب آنها به حالت وصل نوشته می شود؛ مانند همین آیات که تنوین فتحه در کلمات «کثیراً» و «بصیراً» نوشته شده است، اما آنها را در حالت وقف «کثیرا» و «بصیرا» می خوانیم. حال از آنجا که همراه اولین کلمه آیه ۳۱ یعنی «اشدّد» همزه وصل است کلمه آخر آیه ۳۰ به صورت «آخی» نوشته

شده است؛ یعنی اگر بخواهیم وصل کنیم به صورت «آخِی اَشْدُدُّ» خوانده می شود.

در صورتی که این سؤال برای دانش آموزی پیش آمد، توضیح داده می شود و در غیر صورت اگر دانش آموزان به طور طبیعی وقف کرده و کلمه را «آخی» خواندند، نیازی به توضیح ندارد.

در پایان جلسه، خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف انس با قرآن در خانه تذکر داده می شود.

انس با قرآن در خانه

با پرسش از بخش های مختلف تکلیف انس با قرآن در خانه توانایی دانش آموزان را ارزشیابی می کنیم.

برخی از توضیحات:

۱- ترکیب ها و عبارات ساده قرآنی در صفحه ۳۱۲ قرآن کریم:

عَمَلُوا الصَّالِحَاتِ، لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ، اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، فَقَالَ لِأَهْلِهِ، يَا مُوسَى، إني أَنَا رَبُّكَ.

۲- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۳۱۳ قرآن کریم :

إِنِّقْ أَنَا اللّٰهَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا : قطعاً من خدای یکتا هستم، نیست خدایی جز من،

فَاعْبُدْنِي : پس مرا عبادت کن؛

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي : و نماز را برای یاد من به یادار .

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي : پروردگارا سینه مرا (برای ایمان و پذیرش حق) گشاده ساز!

وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي : کار (و مأموریت) من را آسان و عملی ساز.

وَاحْلِلْ عُقْدَتِي مِنْ لِسَانِي : و گره از زبانم بگشای.

قرآن در نگاه دانشمندان

اهداف

- 1- آشنا کردن دانش آموزان با نظرات برخی دانشمندان غیر مسلمان درباره قرآن.
- 2- آشنا کردن آنان با برخی از جنبه های معنوی قرآن.
- 3- علاقه مند کردن دانش آموزان به جمع آوری و گزینش نظرات دانشمندان درباره قرآن.

روشی تدریس

- 1- خواندن متن توسط دانش آموزان.
- 2- گفت و گو با دانش آموزان درباره موضوع شناخت از طریق طرح پرسش های واگرا.

چند نمونه پرسش واگرا برای پژوهش یا گفت و گو

- 1- ارنست رنان کیست و اهل کدام کشور است؟ (مختصری از زندگی نامه او)
- 2- از اینکه یک غیر مسلمان درباره قرآن این گونه نظر می دهد، چه احساسی دارید؟
- 3- آیا افراد دیگری را که درباره قرآن نظر داده اند می شناسید؟ درباره آنها تحقیق کنید.

پیام قرآنی

- 1- قرائت توسط دانش آموزان
- 2- ترجمه توسط دانش آموزان

جلسه اول

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۳۲۰ و ۳۲۱ قرآن کامل
براساس روش کلی به صورت پیش قرائت،
تمرین یا لوح فشرده، فرد خوانی و رفع اشکالات
جمعی و قرآن تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحات :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِلَّهِ السَّبْطَانُ ثُمَّ اجْتَبَهُ
قَالَ اهْبِطَا فَمَنْ اتَّبَعَ لَعَذَابِ الْآخِرَةِ لِأُولَى النَّهْيِ ؕ وَأَنَّى لِلَّيْلِ
زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاصْطَبِرْ فِي الصُّحُفِ الْاُولَى أَصْحَابِ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ مَنِ اهْتَدَى

۲- دقت در خواندن صحیح برخی از کلمات مانند :

لِأَدَمَ ← لِأَدَمَ يَأْتِيكُمْ لَا تَمُدَّنَّ كُلُّ مُرَبِّصٍ لِنَفْسِنَهُمْ بَيْنَهُ مَا
لِأَدَمَ ← لِأَدَمَ يَأْتِيكُمْ لَا تَمُدَّنَّ كُلُّ مُرَبِّصٍ لِنَفْسِنَهُمْ بَيْنَهُ مَا

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات و تشخیص هر

جمله؛ مانند :

... قَبْلُ فَنَسِيْ ← فَنَسِي ... لِأَدَمَ ... لِزَوْجِكَ ... مِنَ الْجَنَّةِ
 ... يَأْتَاكُمْ ... الخُلْدِ ... رَبِّهِ ... رَبُّهُ ... هُدًى ← هُدًى
 ... هُدَاىَ ... ضَنْكًا ... كَذَلِكَ ... أَسْرَفَ ... مِنَ الْقُرُونِ
 ... رَبِّكَ ... أَزْوَاجًا ... بِالصَّلَاةِ ... قَبْلَهُ ... رَسُوْلًا ...
 ... آيَاتِكَ

۴- توجه به تلفظ حروف خاص به ویژه حروفی که تدریس شده است، با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده و جلب توجه دانش آموزان به تلفظ «ذ» به صورت نوک زبانی و قرار گرفتن زبان بین دندان، همان گونه که در پایین صفحه ۹۷ توضیح داده شده است و تمرین کلمات دارای ذال در این صفحات :

هَذَا ذِكْرِي كَذَلِكَ ذَلِكِ بِعَذَابٍ نَزِلًّا

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول : به روش معمول، جدول توسط دانش آموزان تکمیل، تمرین و تصحیح می شود. آنها می توانند کلمات هم خانواده کلماتی چون «اصبر، عاقبة، سبّح و رزق را حدس بزنند.

فعالیت دوم : هر دانش آموز ترجمه همه عبارات را می نویسد، با دوست هم گروه خود مقایسه می کند و آن گاه با انتخاب دبیر، هر عبارت همراه با معنای آن توسط یک دانش آموز خوانده و در صورت نیاز تصحیح می شود.

در عبارت پنجم کلمه «خیر» به صورت «بهتر» یا «بهترین» معنا می شود.

آموزش تلفظ

جدول زیر را با استفاده از کلمات هم خانواده تکمیل کرده و سعی کنید معنای کلمات را بخاطر بسازید.

چون از - سبّوح گوی - عسور و سکیا با -
 لذتگذا - عاقب - باقران - برهمنوگاری - عاقبت

معنی	کلمه	شماره
...	سبّوح	۱
...	بندگ	۲
...	لذتگرا	۳
...	نشدن	۴

معنی	کلمه	شماره
...	عسور	۱
...	عقرب	۲
...	عاقبت	۳

این کلمات را با معنای خود را وصل کنید:

- عسور و سکیا با - لذتگرا
- عاقبت - عاقب
- سبّوح گوی - سبّوح
- برهمنوگاری - بندگ

در پایان جلسه، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف انس با قرآن در خانه تشویق و ترغیب کنید.

انس با قرآن در خانه

با پرسش از دانش‌آموزان در قسمت‌های مختلف این بخش از درس تمرین می‌شود و توانایی دانش‌آموزان نیز ارزشیابی می‌گردد.

برخی از توضیحات:

۱- در آخرین عبارت آیه ۱۳۲ سوره طه (ردیف پنجم) منظور این است که عاقبت خوب برای اهل تقوا و پرهیزکاران است.

۲- برخی از ترکیب‌ها و عبارات ساده قرآنی در صفحه ۳۱۸ قرآن کریم:

فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَى، قَالَ لَهُمْ هَارُونُ، وَإِنَّ رَبَّكُمْ الرَّحْمَنُ، قَالَ يَا هَارُونُ، قَالَ فَأَذْهَبْ، إِلَهُكُمْ اللَّهُ الَّذِي، إِنَّمَا إِلَهُكُمْ اللَّهُ الَّذِي لِإِلَهِ إِلَّا هُوَ

۳- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۳۲۰ قرآن کریم:

فَتَمَلَّكُ اللَّهُ الْمَلِكَ الْحَقُّوقِ : پس خدای یکتا آن فرمانروای حق، برتر است.

وَقُلْ رَبِّيَ رَبُّنِي عَلِيمًا : و بگو پروردگارا علم مرا بیفزای.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي، فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا : و هرکس از یاد من روی برگرداند پس قطعاً زندگی سختی خواهد داشت.

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۳۲۶ قرآن کامل بر اساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین یا لوح فشرده، فرد خوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

لَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ هَذِهِ التَّمَائِيلُ الَّتِي وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ

۲- دقت در خواندن صحیح برخی از کلمات مانند :

مَسْنَهُمْ لَيَقُولُنَّ ءَابَاؤُكُمْ فَطَّرَهُنَّ لَّا كَيْدَنَّ تُوَلَّوْا

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات و تشخیص هر

جمله؛ مانند :

...الدُّعَاءَ ... رَبِّكَ ... الْقِيَمَةَ ... حَرَدَلٍ ... الْفُرْقَانَ ...
...بِالْغَيْبِ ... قَبْلُ ... وَ قَوْمِهِ ... بِالْحَقِّ ... وَالْأَرْضِ ... فَطَّرَهُنَّ

۴- توجه به تلفظ حروف خاص به ویژه حرف ذال، با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، در

آیات و کلمات این صفحه و کلمات نماز :

إِذَا مَا يُنذَرُونَ عَذَابٍ ذِكْرًا الَّذِينَ هَذَا هَذِهِ التَّمَائِيلُ الَّتِي ذَلِكُمْ

باید دقت کرد که حرف «ز» در کلماتی مانند : «الْمَوَازِينَ، أَنْزَلْنَاهُ» نوک زبانی خوانده نشود.

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول: به روش معمول جدول کلمات تکمیل، تمرین و تصحیح می‌شود؛ کلماتی چون: «ضلال، عالم، مبین» می‌توانند انتخاب خوبی برای تمرین کلمات هم خانواده باشند.

فعالیت دوم: عبارات این فعالیت نیز به روش دروس قبل توسط دانش‌آموزان ترجمه، مقایسه، قرائت و تصحیح می‌شود.

برخی نکات به شرح زیر است:

۱- در عبارت دوم کلمه «عالمین» جمع است، اما در ترجمه بهتر است مفرد معنا شود. ضمناً این کلمه را چه در قرائت و چه در معنا با کلمه «عالمین» اشتباه نکنید.

۲- به نظر شما در عبارت سوم ضمیر «ه» در ترکیب «لایبیه» باید به صورت «او» معنا شود یا «شس»؟ چرا؟

فعالیت سوم: دانش‌آموزان ترجمه آیات ۵۱ تا ۵۴ سوره انبیاء را کامل کرده، با دوستان خود مقایسه نموده، سپس با انتخاب دبیر، هر آیه توسط یک دانش‌آموز همراه با معنای آن قرائت شده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

جدول تدریس مفاهیم

جدول تدریس با استفاده از کلمات به‌همه‌گانه، کلمات زیر را در معانی کلمات را بخاطر بسوزید.

عالم - روشن - عالم - گمراهی

معنی	کلمه	زبان
عالم	عالم	عربی
عالم	عالم	عربی
عالم	عالم	عربی
عالم	عالم	عربی

این ترجمه‌ها را بخوانید و تصحیح کنید.

عالم عالمین - عالم عالمین
عالم عالمین - عالم عالمین
عالم عالمین - عالم عالمین

آیات ۵۱ تا ۵۴ سوره انبیاء را بخوانید و سپس ترجمه آن را کامل کنید.

وَلَقَدْ مَكَّنَّا أَزْوَاجًا مِنْ قَبْلِ ذَٰلِكَ
بِهِمْ أَزْوَاجًا ۖ إِنَّ كَلِمَةَ لَآئِبِيهِمْ وَأَنْبِيَاءِهِمْ
لَا تَكْفُرُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ ۖ
أَلَمْ يَكْفُرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ مُحَمَّدٍ ۚ
قُلْ لَقَدْ كُنْتُمْ أَشْرَكًا مِمَّا كَفَرْتُمْ ۚ
فَلَا تَزِدْوا كُفْرًا إِلَّا حَرْدًا ۚ

انس با قرآن در خانه

همانند دروس گذشته توانایی دانش آموزان با پرسش از بخش های مختلف انس با قرآن در خانه ارزشیابی می شود.

برخی از توضیحات :

- ۱- بعضی از ترکیب ها و عبارات ساده در صفحه ۳۲۴ قرآن کریم :
 مِنْ قَبْلِكَ، أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ، وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ، وَجَعَلْنَا فِيهَا، وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ
 سَفْهُاً مَحْفُوظاً، وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
- ۲- برخی از پیام های زیبای قرآنی از صفحه ۳۲۲ قرآن کریم :

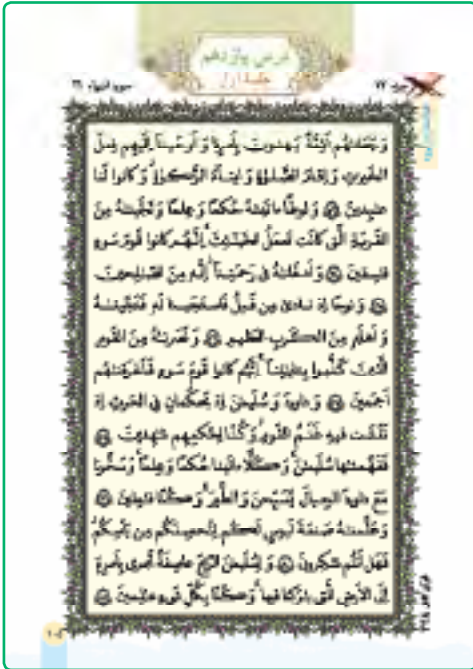
وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ : او شنوای داناست.

فَسَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ : پس پرسش کنید از دانایان (اهل ذکر) اگر

نمی دانید.

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ : رسیدگی به حساب مردم نزدیک
 است در حالی که آنها هم چنان در غفلت و روی گردان هستند.

۱- پرشی و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۳۲۸ و ۳۲۹ قرآن کامل
براساس روش کلی به صورت پیش قرائت،
تمرین بالوح فشرده، فرد خوانی و رفع اشکالات
جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحات :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

فَعَلَ الْخَيْرَاتِ مِنَ الْقَرِيَةِ الَّتِي تَعْمَلُ الْخَبِيثَاتِ فَاسْتَجَبْنَا لِسُلَيْمَانَ الرَّيْحَ مَسْنَى الضُّرِّ
ذَا الْكَيْفِ ذَا النَّوْنِ نُجَى الْمُؤْمِنِينَ ← نُجَى الْمُؤْمِنِينَ

۲- دقت در خواندن صحیح برخی از کلمات مانند :

فَنَجَّيْنَاهُ فَأَعْرَقْنَاهُمْ فَفَهَّمْنَاهَا يُسَبِّحَنَّ عِلْمِينَ

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات و تشخیص هر

جمله؛ مانند :

...أَيَّمَّةٌ ... الصَّلَاةِ ... الرَّكُوعِ ... عِلْمًا ... قَبْلِ ... لَهُ ... سَوَاءٍ
... الْحَرْثِ ... عَاصِفَةً ... بِأَمْرِهِ ... يَغُوصُونَ لَهُ ... رَبِّيَّةً ... الضُّرِّ

...فَاسْتَجَبْنَا لَهُ، ...مُعَاضِباً... عَلَيْهِ... أَنْتَ... سُبْحَانَكَ... نَادِي رَبِّهِ،
...فَرْدًا... رَهَبًا...

۴- توجه به تلفظ حروف خاص به ویژه حروفی که تدریس شده است، با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده و جلب توجه دانش‌آموزان به تلفظ «ظ» به صورت ذال درشت با تکیه بر گلو، همان‌گونه که در پایین صفحه ۱۰۶ توضیح داده شده است، و تمرین کلمات دارای «ظ» در این صفحات:

العَظِيمِ حَفِظِينَ فَظُنَّ فِي الظُّلْمِ مِنَ الظَّالِمِينَ

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول: دانش‌آموزان به روش معمول جدول را تکمیل، تمرین و تصحیح می‌کنند. می‌توان از کلمات هم خانواده کلماتی چون «ذَهَبٌ»، «نَادِي»، «سُبْحَانَ»، «نَجِيًّا» پرسش کرد.

فعالیت دوم: دانش‌آموزان ترجمه عبارات را نوشته، با هم گروه خود مقایسه می‌کنند. آن‌گاه با انتخاب دبیر هر عبارت را یک دانش‌آموز همراه با معنای آن می‌خواند تا در صورت نیاز تصحیح شود.

دو نکته:

۱- سبحانَ به معنای پاک و بی‌عیب بودن است؛ با توجه به دیگر اجزای جمله گاهی به صورت «پاک و بی‌عیب است» و گاهی به صورت «پاک و بی‌عیب هستی» و... معنا می‌شود.

۲- در ترجمه عبارت هشتم پس از ترجمه ضمیر «ه» استفاده از حرف «را» نباید فراموش

شود. در پایان جلسه، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف انس تشویق و ترغیب می‌کنیم.

آموزش تلفظ

جدول زیر را با استفاده از کلمات داده شده تکمیل کنید و معنی کلماتی که ظاهر می‌شود را بنویسید.

کلمات نامشخص - آهنگ و نشانه‌ها - کلمات هم‌خانواده

معنی	کلمه	پایه
...	ظن	۱
...	سبحان	۲
...	نادي	۳
...	كلمة	۴
...	سبحانك	۵

معنی	کلمه	پایه
...	...	۱
...	...	۲
...	...	۳
...	...	۴
...	...	۵

این از کلمات و عبارات قرآنی را جدا کنید:

الف) ظن
ب) سبحانك
ج) سبحان
د) نادي
ه) كلمة

این کلمات و عبارات را در جای خود بنویسید:

الف) سبحانك
ب) سبحان
ج) نادي
د) كلمة
ه) ظن

انسی با قرآن در خانه

مانند دروس قبل تمرین‌های این بخش از درس در کلاس حل می‌شود و هم دانش‌آموزان ارزشیابی می‌شوند.

برخی از توضیحات :

۱- بعضی از ترکیب‌ها و عبارات ساده قرآنی از صفحه ۳۳۰ قرآن کریم :
 وَجَعَلْنَاهَا وَاٰبِنَهَا ءَايَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ ، وَ اَنَارْتُمْكُمْ ، الْوَعْدُ الْحَقُّ ، يَا وَاٰبِنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هٰذَا بَلْ كُنَّا ظٰلِمِيْنَ .

۲- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۳۳۳ قرآن کریم :
 وَ اَنۡمُرۡ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ : و اوست که بر هر چیزی تواناست .
 وَاَنَّ السَّاعَةَ ءَايَةٌ لَّا رَيْبَ فِيْهَا : و قیامت آمدنی است هیچ تردیدی در آن نیست .
 وَاَنَّ اللّٰهَ لَيۡسَ بِظٰلِمٍ لِّلۡعٰبِدِيۡنَ : و خدا هیچ‌گونه ظلمی به بندگان خود نمی‌کند .
 خَسِيْرَ الدُّنْيَا وَاٰخِرًاۗ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرٰنُ الْمُبِيۡنُ : زیانمندی در دنیا و آخرت، به راستی زیانی آشکار است .

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۳۳۹ قرآن کامل را بر اساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فرد خوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی در تدریس تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ
فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ خَيْرُ الرَّزْقِينَ
لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

۲- دقت در خواندن صحیح کلماتی مانند :

لَيُدْخِلَنَّهُمْ يَرْضَوْنَهُ لَعَفُوْهُ
مُخَضَّرَةً

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات و تشخیص هر

جمله؛ مانند :

...لِلَّهِ ...سَبِيلِ اللَّهِ ...بِهِ ...عَلَيْهِ ...فِي النَّهَارِ
...فِي اللَّيْلِ ...هُوَ الْحَقُّ ...هُوَ الْبَاطِلُ ...مَاءٌ ← مَاءٌ

۴- توجه به تلفظ حروف خاص به ویژه حرف «ظ» با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، باید

دقت کرد که حرف «ذ» درشت خوانده نشود؛ مانند :

يَوْمَئِذٍ فَالَّذِينَ كَذَّبُوا عَذَابٌ ذُلِكِ

۵- در ذکر رکوع نیز به تلفظ این حرف در کلمه «عَظِيم» دقت شود.

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول : به روش معمول جدول

توسط دانش‌آموزان تکمیل، مقایسه و تصحیح می‌شود. از کلمات هم خانواده کلمات جدول مانند «مُلْك، ءَامَنُوا، كَفَرُوا، حَسَن، نَعِيم، كَذَّبُوا، رَازِق» پرسش کنید.

فعالیت دوم : هر دانش‌آموز معنای

عبارات را در کتاب خود می‌نویسد، با هم گروه خود مقایسه می‌کند و آن‌گاه با انتخاب دبیر هر عبارت توسط یک دانش‌آموز همراه با معنای آن خوانده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

فعالیت سوم : پس از تکمیل ترجمه

آیات توسط هر دانش‌آموز و مقایسه آن با هم گروه خود، هر عبارت توسط یک دانش‌آموز همراه با معنای آن قرائت و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

در پایان جلسه، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن و انجام تکلیف انس با قرآن در خانه

تشویق و ترغیب می‌کنیم.

The screenshot shows a software interface for teaching Quranic concepts. At the top, there's a title 'آموزش مفاهیم'. Below it, there's a list of words and their meanings. A table is also present with two columns of words and their meanings. The interface is colorful and includes decorative elements.

کلمه	معنی	کلمه	معنی
مؤمنان	...	کافران	...
...	...	...	...

انس با قرآن در خانه

به روش درس قبل با پرسش از تمرین‌های انس، توانایی دانش‌آموزان را در قرائت و درک معنای آیات ارزشیابی می‌کنیم.
برخی از توضیحات:

- ۱- بعضی از ترکیب‌ها و عبارات ساده قرآنی از صفحه ۳۳۷ قرآن کریم:
وان الله على نصرهم لقدير، اِلَّا اَنْ يَقُولُوا رَبَّنَا اللّٰهُ، ان الله لقوي عزيز، وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ، قَوْمٌ
نوح و عاد و ثمود، و قوم ابراهيم و قوم لوط، لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا
- ۲- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۳۳۶ قرآن کریم:

قَالَهُمْ كَرِهُوا لِلّٰهِ وَاِجِدُ قَلْبَهُمْ اَسْلَمُوا : پس خدای شما یکتاست پس تسلیم او باشید.

وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ : بشارت دهید (باد) نیکوکاران را

اِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا : قطعاً خداوند از کسانی که ایمان آوردند دفاع می‌کند.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُوْرٍ : قطعاً خداوند هیچ خیانت‌کار ناسپاسی را دوست ندارد.

...الصَّلَاةَ ... الرَّكُوعَةَ ... ذَلِكَ ... عِلْفَةً ... مُضَعَّةً ... عِظْمًا ... طَرَائِقَ ...

۴- توجه به تلفظ حروف خاص با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده و جلب توجه دانش‌آموزان به تلفظ «ض» به صورت ظای محکم یا دال درشت دندانی، همان‌گونه که در پایین صفحه ۱۱۵ توضیح داده شده است و تمرین کلمات دارای ضاد در این صفحات: ضَرْبٌ ضَعْفٌ مُعْرِضُونَ مُضَفَّةً

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول: به روش معمول دانش‌آموزان جدول را تکمیل، مقایسه و تصحیح می‌کنند. می‌توانید از کلمات هم‌خانواده کلمات «إِرْكَعُوا، إِفْعَلُوا، أُسْجِدُوا، نَصِيرٌ» پرسش کنید.

فعالیت دوم: دانش‌آموزان عبارات را ابتدا ترجمه کرده، سپس با هم‌گروه خود مقایسه می‌کنند. آن‌گاه هر عبارت را همراه با معنای آن یک دانش‌آموز می‌خواند و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

خوب است بدانید که الگوی ترجمه عبارتی که با «نِعَمٌ» شروع می‌شود چنین است که در ترجمه، کلمه بعد از «نِعَمٌ»، قبل از فعل ربط (است) می‌آید. به این ترتیب، ترجمه عبارت هفتم می‌شود: پس چه خوب سرپرستی است اینک می‌توانید به راحتی عبارت هشتم را نیز معنا کنید.

در پایان جلسه، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیف انس تشویق و ترغیب می‌کنیم.

انس با قرآن در خانه

برخی از توضیحات: به روش دروس قبل با پرسش از تمرین‌های درس، توانایی دانش‌آموزان را در قرائت و درک معنای آیات ارزشیابی می‌کنیم.

۱- بعضی ترکیب‌ها و عبارات ساده قرآنی از صفحه ۳۴۰ قرآن کریم: ما فی الارض، علی الارض، ان الله بالناس لرؤف رحیم، یوم القیامة، ما فی السماء والارض، و ما للظالمین من نصیر،

۲- برخی پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۳۴۲ قرآن کریم:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ : قطعاً مؤمنان رستگار هستند.

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خاشِعُونَ : آنان که به هنگام نماز خاشع و فروتن هستند.

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ : و آنان که از (کار) لغو و بیهوده دوری می‌کنند.

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ : و آنان که زکات مال خود را پرداخت می‌کنند.

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ : آفرین بر خدایی که بهترین آفریننده است.

۱- پرسش و ارزشیابی

به شیوه جلسات قبل انجام می شود.

۲- تدریس قرائت

آیات صفحه ۳۴۹ قرآن کامل براساس روش کلی به صورت پیش قرائت، تمرین با لوح فشرده، فردخوانی و رفع اشکالات جمعی و فردی تدریس و تمرین می شود.

تذکرات خاص این صفحه :

۱- دقت در اتصال کلماتی مانند :

قَالَ اخْسِئُوا وَارْحَمْنَا خَيْرَ الرَّحِمِينَ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ
جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ فَسَلِّ الْعَادِينَ فَتَعَلَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ خَيْرَ الرَّحِمِينَ

۲- دقت در خواندن صحیح کلماتی مانند :

ءَايَتِي تُتْلَى شِقْوَتُنَا وَلَا تُكَلِّمُونِ سِخْرِيًّا أَنْسَوَكُمْ ذِكْرِي قُلْ

۳- اشاره به مواضعی که فاقد علامت وقف است، برای کوتاه خواندن عبارات و تشخیص هر

جمله؛ مانند: ... سِخْرِيًّا ... الْيَوْمَ ... يَوْمٍ ... عَبَسْنَا ... هُوَ ... ءَاخَرَ ... به

۴- توجه به تلفظ حروف خاص به ویژه حرف «ض» با پیروی از قرائت الگو در لوح فشرده، در

آیات و کلمات این صفحه و کلمات نماز :

ضَالِّينَ تَضْحَكُونَ بَعْضٌ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ وَلَا الضَّالِّينَ

باید دقت کرد که حرف «ظ» در کلماتی مانند «ظَلِمُونَ رَبِّي الْعَظِيمِ» محکم خوانده نشود.

آموزش مقایسه

بخوان و با استفاده از کلمات به آیه اولی که در سوره بقره آمده است، کلمات را مقایسه کن.

بجای آن کلمات که در جدول آمده است، کلمات مناسب را بنویس.

کلمه	معنی	شماره
مَلِكٌ	ملک	۱
رَحِيمٌ	رحیم	۲
كَرِيمٌ	کرم	۳
مُؤْمِنٌ	مؤمن	۴
مُؤْمِنَةٌ	مؤمنه	۵
مُؤْمِنِينَ	مؤمنان	۶

کلمه	معنی	شماره
مَلِكٌ	ملک	۱
رَحِيمٌ	رحیم	۲
كَرِيمٌ	کرم	۳
مُؤْمِنٌ	مؤمن	۴
مُؤْمِنَةٌ	مؤمنه	۵
مُؤْمِنِينَ	مؤمنان	۶

کلمات جایگزین

این کلمات را در جای خالی قرار بده:

- ۱- ملکی را بنویس.
- ۲- رحیمی را بنویس.
- ۳- کرمی را بنویس.
- ۴- مؤمنی را بنویس.
- ۵- مؤمنه‌ای را بنویس.
- ۶- مؤمنانی را بنویس.

۳- روش تدریس مفاهیم

فعالیت اول: به روش معمول تدریس و تمرین می‌شود و کلمات مناسب برای پرسش از هم خانواده آنها عبارت‌اند از:

«خَلَقْنَا، اِرْحَمَ، مَلِكٌ، اِغْفِرْ، رَاحِمِينَ»

فعالیت دوم: دانش‌آموزان ترجمه عبارات را می‌نویسند، با هم گروه خود مقایسه می‌کنند و سپس هر عبارت را همراه با معنای آن برای کلاس می‌خواند تا در صورت نیاز تصحیح شود.

فعالیت سوم: دانش‌آموزان ترجمه سه آیه آخر سوره مؤمنون را کامل کرده، با هم گروه خود مقایسه می‌کنند. آن‌گاه هر آیه توسط یک دانش‌آموز همراه با معنای آن خوانده شده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

در پایان جلسه، دانش‌آموزان را به خواندن روزانه قرآن کریم و انجام تکلیفشان تشویق و ترغیب می‌کنیم.

انس با قرآن در خانه

مطابق دروس قبل توانایی دانش آموزان در قرائت و درک معنا به کمک بخش‌های مختلف «انس با قرآن در خانه» انجام می‌شود.
برخی از توضیحات:

۱- بعضی از ترکیب‌ها و عبارات ساده قرآنی از صفحه ۳۴۷ قرآن کریم:
فی طغیانهم، عذابٍ شدید، و هو اللّذی، بل قالوا مثل ما قال الاولون، نحن وءاباؤنا، قُلْ لِمَنِ الارضُ و من فیها، قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ،

۲- برخی از پیام‌های زیبای قرآنی از صفحه ۳۴۸ قرآن کریم:
سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا یَصِفُوْنَ : پاک و بی‌عیب است خداوند از آنچه که (او را) وصف می‌کنند.
اِدْفَعِ بِالْقُوَّةِ الَّتِیْ هِیَ اَحْسَنُ السَّیِّئَةِ : به بهترین شکل، بدی را از بین ببر.

وَقُلْ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّیْطٰنِ : بگو پروردگارا از وسوسه شیاطین به تو پناه می‌آورم.
فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِنُهُمْ فَاِنَّكَ هُمْ الضَّٰلِحُونَ : پس هرکس که کارهای خویش بسیار باشد،

رستگار است.

امتحان

اهداف

- 1- آشنا کردن دانش‌آموزان با داستانی مربوط به یکی از آیات قرآن
- 2- آشنا کردن آنان با «پیام قرآنی» پاک‌دامنی و توجه به نظارت دائمی خدا
- 3- علاقه‌مند کردن آنان به داستان‌ها و پیام‌های قرآنی.
- 4- ایجاد انگیزه برای تلاش جهت و یادگیری آیه «الْمَ يَعْلَمَنَّ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى».

روشی تدریس

- 1- روخوانی متن درس به صورت انفرادی توسط هر یک از دانش‌آموزان
- 2- ترجمه دانش‌آموزان و توضیحات دبیر محترم درباره عبارت «الْمَ يَعْلَمَنَّ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى»
- 3- گفت‌وگوی دانش‌آموزان درباره مفهوم جمله «خداوند همیشه ناظر ماست»
- 4- چرا دانش‌آموزی که درس خود را که آماده نکرده بود، در ورقه خود چیزی نوشت؟

نمونه موضوعات برای گفت‌وگوی بیشتر دانش‌آموزان

- 1- آیا شما در شرایط دانش‌آموزی که در داستان به او اشاره شده است قرار گرفته‌اید؟ در چنین شرایطی، شما چه کاری انجام داده‌اید؟
- 2- در شرایط مختلف زندگی، نظارت خداوند را چگونه به یاد می‌آورید؟

منابع برای مراجعه

- 1- شماره‌های مختلف مجله رشد آموزش قرآن.
- 2- شماره‌های مختلف مجله بشارت.
- 3- شماره‌های مختلف مجله گلستان قرآن.

